

หลักสูตรสอบค้นหาความจริง : ศึกษากรณีการได้สวมชุดป้องกันเป็น
เครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐ

ชนกกันต์ อ้วนไทร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
พ.ศ.2560

**Examination Principle : A Case Study of Preliminary
in Public Charge Acceptance**

Chanokkan Ouantrai

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws**

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2017

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

หัวข้อวิทยานิพนธ์ หลักตรวจสอบค้นหาความจริง : ศึกษากรณีการไต่สวนมูลฟ้องอันเป็น

เครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐ

เสนอโดย

นางสาวชนกกานต์ อ้วนไทร

สาขาวิชา

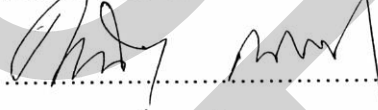
นิติศาสตร์

หมวดวิชา

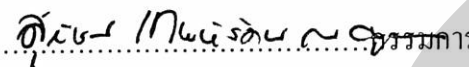
กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นกร)

..... กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สุกษี เทพหัสดิน ณ อยุธยา)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์อังกริยา ชูตินันท์)

คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ รับรองแล้ว

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย รัตนชื้อสกุล)

วันที่ ๒๐ เดือน ๑๐ พ.ศ. ๒๕๖๔

หัวข้อวิทยานิพนธ์	หลักตรวจสอบค้นหาความจริง : ศึกษากรณีการไต่สวนมูลฟ้องอันเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐ
ชื่อผู้เขียน	ชนกกานต์ อ้วนไทร
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

เป้าหมายหลักของการดำเนินคดีอาญา คือ การค้นหาความจริงแท้ของเรื่อง ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือกันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา ไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวน อัยการ และศาล เพราะการดำเนินคดีอาญานั้นเป็นการดำเนินคดีที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง หากเกิดความผิดพลาดในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ย่อมส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมได้เช่นกัน กระบวนการยุติธรรมจึงต้องเป็นกระบวนการที่สามารถตรวจสอบได้ เพราะไม่เช่นนั้นก็จะเกิดการใช้อำนาจเกินขอบเขตซึ่งจะเกิดความเสียหายแก่ส่วนรวม

การไต่สวนมูลฟ้องในคดีของรัฐ จึงเป็นการตรวจสอบคำฟ้องของพนักงานอัยการโดยศาลวิธีหนึ่ง เนื่องจากในปัจจุบันสถิติการยกฟ้องคดีของพนักงานอัยการนั้นมีจำนวนมาก เพราะคำฟ้องของอัยการขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลทุกคดีโดยที่ไม่ได้รับการกลั่นกรองโดยการไต่สวนมูลฟ้องก่อนดังเช่นคดีของราษฎร จึงทำให้เกิดความผิดพลาดได้ง่าย ซึ่งความผิดพลาดของคำฟ้องของอัยการนั้น อาจผิดพลาดตั้งแต่ขั้นสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน เพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ได้แยกอำนาจการสอบสวนฟ้องร้องออกจากกันอย่างเด็ดขาด ทำให้พนักงานอัยการไม่มีโอกาสทราบข้อเท็จจริงของเรื่องได้อย่างถ่องแท้ จึงไม่มีโอกาสที่จะได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อบทบาทในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและผู้เสียหาย ดังนั้น หากศาลได้ไต่สวนมูลฟ้องคดีของพนักงานอัยการ โดยให้การไต่สวนมูลฟ้องเปรียบเสมือนเครื่องมือก่อนการประทับฟ้อง ก็จะเป็นการกลั่นกรองคดีที่จะขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ลดสถิติการยกฟ้องคดีของอัยการเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมของไทยมีความน่าเชื่อถือและช่วยลดปัญหาการผิดศาลได้

Thesis Title	Examination Principle : A Case Study of Preliminary in Public Charge Acceptance
Author	Chanokkan Ouantrai
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr.Thanee Voraputr
Department	Law
Academic Year	2016

ABSTRACT

The main purpose for the criminal procedure is to search for the true fact of the case. Which requires the cooperation from all parties involved in it, be it the inquiry officer, the public prosecutor and the court, because it affects the rights and freedom of the person involved. If there is any error occurred in any step of the procedure, it will affect the credibility of the justice procedural. Therefore the justice procedural must be able to validate. Otherwise, there might be an excessive use of the jurisdiction, which can be harmful to the public.

The preliminary examination in public charge, it's one way for court to verify prosecutor's indictment. Presently, according to the statistic there are lots of prosecutor's dismissal. Because the prosecutor's indictment goes to the trial without preliminary examination, as the case of public, it's easy to get an error. The error of the prosecutor's indictment might have been since the investigation procedure of the inquiry officer. Because Thai's criminal procedure has separated the power of lawsuit from each other strictly, the prosecutor have no opportunity to know the true facts of the matter, so they are unable to scrutinize the facts or evidence thoroughly. Which affects directly to the role of protecting the rights of the accused and the victim. Therefore if the court have preliminary examination the prosecutor before accept the charge, the preliminary examination would be a tool to scrutinize the case before goes to the trial. This would reduce the prosecutor's dismissal record, so that Thai's justice procedural become reliable and lessen the court case.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาของ ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่ายิ่งให้คำปรึกษา ชี้แนะข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนกรุณาเป็นประธานในการสอบวิทยานิพนธ์ และได้ให้คำชี้แนะทำให้งานมีความสมบูรณ์ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์ ที่ได้กรุณาสละเวลารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คอยให้คำปรึกษาแนะนำคำรา บทความ และท่านอาจารย์ยังกรุณาปรับแต่งลำดับความชัดเจนของเนื้อหา ตรวจสอบไวยากรณ์ การใช้ภาษา การเขียนอ้างอิง และข้อบกพร่องอีกหลายประการ และผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ดร.สุภชลี เทพหัสดิน ณ อยุธยา และรองศาสตราจารย์อัจฉริยา ชูตินันท์ ด้วยความกรุณาของท่านอาจารย์ที่ได้สละเวลามาเป็นกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้กรุณาชี้แนะแนวความคิดต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งอีกทั้งชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ในหลาย ๆ ประเด็นที่สำคัญ รวมถึงคณาจารย์ท่านอื่น ๆ ซึ่งผู้เขียนมิได้เอ่ยนาม ที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่ผู้เขียน อีกทั้งเจ้าหน้าที่บัณฑิตมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตทุกท่านที่ให้ความสะดวกด้านอำนวยความสะดวกทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอขอบพระคุณ คุณพ่อเอกสิทธิ์ อ้วนไทร และคุณแม่ไพโรมา อ้วนไทร รวมทั้งครอบครัวของผู้เขียนทุกท่าน ผู้ที่อยู่เบื้องหลังซึ่งคอยให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจผู้เขียน ทำให้ผู้เขียนทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์ โดยหากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีประโยชน์และคุณค่าทางการศึกษาอยู่บ้าง ผู้เขียนขอขอบคุณดีทั้งหมดแก่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์ และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านรวมทั้งกราบเป็นกตเวทิตาแก่บิดามารดา คณาจารย์และผู้มีพระคุณที่ได้อบรมเลี้ยงดู ให้ความรู้ ความเมตตาแก่ผู้เขียนและหากวิทยานิพนธ์นี้มีความบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับความผิดพลาดไว้แต่เพียงผู้เดียว

ชนกกันต์ อ้วนไทร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๘
กิตติกรรมประกาศ.....	๙
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	7
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	8
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	8
1.5 วิธีการศึกษา.....	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักตรวจสอบค้นหาความจริงในการได้สวนมูลฟ้อง ในคดีที่รัฐเป็น โจทก์.....	10
2.1 ระบบกฎหมายกับการค้นหาความจริงในคดีอาญา.....	10
2.2 ความหมายของหลักตรวจสอบค้นหาความจริง.....	15
2.3 หลักตรวจสอบค้นหาความจริงกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	19
2.4. การได้สวนมูลฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทย.....	26
2.5 การนำหลักตรวจสอบค้นหาความจริงมาใช้ กับการได้สวนมูลฟ้อง.....	41
3. หลักตรวจสอบค้นหาความจริงและการได้สวนมูลฟ้อง ตามกฎหมายต่างประเทศ.....	48
3.1 สาธารณรัฐฝรั่งเศส.....	48
3.2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	63
4. วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักตรวจสอบค้นหาความจริงในการได้สวนมูลฟ้องใน คดีของรัฐ.....	73

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4.1 วิเคราะห์ประสิทธิภาพของการไต่สวนมูลฟ้องในคดีของรัฐ ตามกฎหมายไทย.....	73
4.2 วิเคราะห์หลักตรวจสอบค้นหาความจริงในการไต่สวนมูลฟ้อง ในคดีของรัฐ.....	83
4.3 วิเคราะห์หลักตรวจสอบค้นหาความจริงในการไต่สวนมูลฟ้อง เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ.....	87
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	100
5.1 บทสรุป.....	100
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	107
บรรณานุกรม.....	110
ประวัติผู้เขียน.....	115

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การดำเนินคดีอาญานั้นถือเป็นการใช้อำนาจอธิปไตยอย่างหนึ่ง เพราะวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญาประการหนึ่งคือ การรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมและเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และโดยที่กระบวนการพิจารณาคดีอาญาอาจจะกระทบกระเทือนถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลได้ ดังนั้น ในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางอาญาจึงต้องมีความถูกต้องและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายโจทก์หรือจำเลยก็ตาม เป้าหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการดำเนินคดีอาญาก็คือ การตรวจสอบความจริงของเรื่องที่กล่าวหาเพื่อจกได้ชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหา¹ และในการชี้ขาดนี้จะต้องอาศัยความจริงอย่างเดียวกันเท่านั้นและจะต้องเป็นความจริงที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่กล่าวหาเท่านั้น การเคยกระทำความผิดมาก่อนจะยกเอามาเป็นเหตุชี้ขาดคดีหลังไม่ได้

ในการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้น ทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริง โดยในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่องโดยไม่ผูกมัดกับคำขอหรือคำร้องของผู้ใด และในการดำเนินคดีอาญาชั้นศาลทุกฝ่ายต่างก็มีหน้าที่ต้องกระตือรือร้นในการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่องที่กล่าวหา ศาลเองก็จะวางเฉยไม่ได้ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติในปัจจุบันศาลวางเฉยโดยสิ้นเชิง อันเป็นการปฏิบัติทำนองเดียวกับศาลในประเทศที่การดำเนินคดีอาญาเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ซึ่งทางปฏิบัตินี้ไม่มีพื้นฐานทางกฎหมายสนับสนุนแต่อย่างใด

ในการทำหน้าที่ค้นหาความจริงแท้ของเรื่องของศาลนั้น ศาลไม่ผูกมัดกับรูปแบบหรือคำร้องคำขอของผู้ใดเช่นเดียวกัน ศาลมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่องจนเป็นที่

¹ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), น. 45.

พอใจ ซึ่งการตรวจสอบค้นหาความจริงในลักษณะนี้เรียกว่า การตรวจสอบค้นหาความจริงในหลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา²

การตรวจสอบค้นหาความจริงมีความสำคัญมากในการพิจารณาคดีอาญา อาจถือได้ว่าเป็นหลักประกันให้กับทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลยว่าจะได้รับความยุติธรรมจากการพิจารณาคดีอาญานั้น ๆ แต่จะเห็นได้ว่าประเทศไทยเรานั้นหลักกฎหมายกับทางปฏิบัติในวิธีพิจารณาความอาญายังมีอะไรที่ไม่ตรงกันอยู่ และความไม่ตรงกันระหว่างหลักกฎหมายกับทางปฏิบัตินี้ทำให้องค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเราต่างเข้าใจคลาดเคลื่อนในบทบาทและภารกิจของตน ที่มาของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเราคือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศตะวันตก หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเราจึงไม่ควรแตกต่างไปจากหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศตะวันตก ทางปฏิบัติที่แตกต่างไปจากหลักนี้จะเกิดขึ้นเนื่องจากเหตุผลใดก็ตามที่ ได้ยังผลให้กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างเห็นได้ชัด และอาจทำให้กระบวนการยุติธรรมขาดความไว้วางใจจากประชาชนได้ นอกจากนั้นความร่วมมือในการดำเนินคดีอาญาขององค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นควรมีตามลักษณะของการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐกลับขาดหายไป เพราะการดำเนินคดีอาญาในทางปฏิบัติกลายเป็นการต่อสู้ทำนองเดียวกับคดีแพ่ง การยกฟ้องในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ จึงเกิดขึ้นเสมอ ๆ³

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยนั้นแม้จะเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้เพราะประเทศไทยใช้ระบบการฟ้องคดีควบคุมชนาน ที่ให้อำนาจแก่ราษฎรผู้เสียหายฟ้องคดีได้เองควบคู่ไปกับการฟ้องคดีโดยเจ้าพนักงาน แต่เมื่อพิจารณาบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 32 ที่ว่า “เมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกัน ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าผู้เสียหายจะกระทำผิดของอัยการเสียหายโดยกระทำหรือละเว้นกระทำการใด ๆ ในกระบวนการพิจารณา พนักงานอัยการมีอำนาจร้องต่อศาลให้สั่งผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นกระทำการนั้น ๆ ได้” แล้วนั้น ก็แสดงให้เห็นถึงอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ของรัฐ การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยจึงเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญาของประเทศในภาคพื้นยุโรป จะแตกต่างกันบ้างตรงที่ในประเทศภาคพื้นยุโรปนั้นพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่เริ่มคดีอาญาเองได้หรือมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาได้ แต่ในการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเรา

² เพิ่งอ้าง, น. 68-69.

³ คณิต ฌ นคร, วิอาญาวิพากษ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552), น. 30-31.

นั้นพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มดำเนินคดีอาญาหรือสอบสวนคดีอาญา การดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนนั้นก็ต้องถือว่าเป็นการดำเนินคดีอาญาเพื่อพนักงานอัยการ⁴ และศาลก็จะทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจฟ้องของเจ้าพนักงานโดยวิธีการไต่สวนมูลฟ้อง ซึ่งเรื่องนี้ไม่เหมือนกับต่างประเทศในหลายๆประเทศ เช่น ประเทศที่ใช้ระบบการฟ้องคดีอาญาโดยประชาชนอย่างสหรัฐอเมริกา ที่ให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการตรวจสอบอำนาจฟ้องหรือไม่ฟ้อง โดยคดีที่มีโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป การตรวจสอบอำนาจฟ้องหรือไม่ฟ้องจะกระทำโดยคณะลูกขุน “Grand Jury” ซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิกที่เป็นประชาชนคนธรรมดาจำนวนตั้งแต่ 12 คนถึง 23 คน เป็นผู้ตรวจสอบว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง บางคดีก็ให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าพนักงานอัยการ (District Attorney หรือ Attorney General) ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาแทนประชาชนเพราะได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชนโดยตรง จึงถือได้ว่าระบบการฟ้องคดีโดยประชาชนได้มีการตรวจสอบอำนาจฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญาโดยอำนาจของประชาชนแทนการตรวจสอบโดยอำนาจตุลาการแล้ว ศาลจึงรับฟ้องคดีอาญาไว้ดำเนินการกระบวนพิจารณาต่อไปได้โดยไม่ต้องดำเนินการไต่สวนใด ๆ อีก⁵ เพราะถือได้ว่า การตรวจสอบอำนาจฟ้องโดย “Grand Jury” นั้นเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องอย่างหนึ่ง

ในปัจจุบันศาลไทยมีคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการไต่สวนมูลฟ้องจึงนับเป็นมาตรการในการกลั่นกรองคดีในเบื้องต้นที่กระทำโดยศาล เนื่องจากอาจมีการฟ้องร้องเพื่อกลั่นแกล้งผู้อื่นโดยอาศัยศาลเป็นเครื่องมือ การไต่สวนมูลฟ้องจึงเป็นขั้นตอนหนึ่งที่ช่วยคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ที่ถูกฟ้องคดีและยังช่วยกลั่นกรองคดีที่จะขึ้นสู่การพิจารณาของศาลได้ทางหนึ่ง เพราะในปัจจุบันคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาในศาลไทยมีสถิติการยกฟ้องเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นคดีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีเองหรือแม้แต่คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ซึ่งต่างจากประเทศญี่ปุ่นที่เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลแล้วศาลจะพิพากษาลงโทษมากถึง 99.6%⁶ ซึ่งเท่ากับว่ามีคดีที่ถูกยกฟ้องในชั้นพิจารณาน้อยมาก อาจจะเป็นเพราะการพิจารณาสั่งฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการญี่ปุ่นจะ

⁴ เพิ่งอ้าง, น. 26.

⁵ สุรินทร์ สฤษฏ์พงศ์, “ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา,” เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานหลักฐานสำหรับรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, น. 24, (2534).

⁶ สัสชัน โตคง, “ค้นรัฐพลักกฎหมาย หลังเซ็นต่อนุสัญญาด้านซ้อมทรมาน,” สืบค้นเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2560, จาก <http://www.deepsouthwatch.org/dsj/th/3329>.

เป็นไปอย่างรอบคอบเพราะพนักงานอัยการผู้ป่วนจะเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวน คือในขั้นตอนการสอบสวนนั้นอัยการและตำรวจจะร่วมกันสอบสวนคดี อัยการยังอำนาจเต็มที่ในการใช้ดุลพินิจที่จะทำการสอบสวนคดีอาญาได้ทุกคดีและมีอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในการมีดุลพินิจที่จะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง โดยพนักงานอัยการจะสั่งฟ้องคดีอาญาต่อเมื่อมีความมั่นใจและเชื่อมั่นในพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวนว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริงและศาลจะพิพากษาว่าผู้ต้องหากระทำความผิดต่อกฎหมาย แต่ถ้าพนักงานอัยการไม่มีความมั่นใจและไม่เชื่อมั่นในพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวนหรือมีความเป็นไปได้ว่าศาลอาจพิพากษาว่าผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิดต่อกฎหมายพนักงานอัยการก็จะทำคำสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาต่อไป⁷ เมื่อตามกฎหมายไทยแยกการสอบสวนฟ้องร้องออกจากกันอย่างเด็ดขาดแล้วมาตรการที่จะใช้เพื่อกลั่นกรองมูลคดีก่อนขึ้นสู่การพิจารณาของศาลได้ก็คือการไต่สวนมูลฟ้อง

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(12) นิยามคำว่า “การไต่สวนมูลฟ้อง” ว่า “การไต่สวนมูลฟ้อง หมายความว่า กระบวนการไต่สวนของศาลเพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีซึ่งจำเลยต้องหา” เพราะการประทับฟ้องอาจกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคล กฎหมายจึงเปิดโอกาสให้ศาลดำเนินการไต่สวนมูลฟ้องก่อนการประทับฟ้องได้ แม้การฟ้องนั้นจะเป็นการฟ้องโดยพนักงานอัยการก็ตาม การไต่สวนมูลฟ้องจึงเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประทับฟ้อง โดยการไต่สวนมูลฟ้องจะกระทำก็ต่อเมื่อศาลได้ตรวจฟ้องแล้วและเห็นว่าเป็นฟ้องที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ถ้าศาลเห็นว่าการกระทำของจำเลยตามที่โจทก์บรรยายมาในฟ้องไม่เป็นความผิดอาญาแล้ว ศาลก็หาจำต้องไต่สวนมูลฟ้องเพื่อฟังข้อเท็จจริงต่อไปอีกไม่แม้จะเป็นกรณีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องก็ตาม⁸

การไต่สวนมูลฟ้องเป็นเรื่องระหว่างโจทก์กับศาลซึ่งได้แก่ ผู้เสียหายในคดีราษฎรเป็นโจทก์หรือพนักงานอัยการ ซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 โดยในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162(1) ศาลจะประทับฟ้องโดยไม่ไต่สวนมูลฟ้องไม่ได้ ซึ่งเป็นหลักการที่สอดคล้องกับการประกันสิทธิเสรีภาพให้กับผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่ในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

⁷ อรรถพล ใหญ่สว่าง, “บทบาทพนักงานอัยการผู้ป่วนกับการใช้ดุลพินิจในการสอบสวนและดำเนินคดีอาญา (ตอนที่2),” สืบค้นเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2560, จาก

http://www.maticchon.co.th/news_detail.php?newsid=1437551631

⁸ คณิต ฅ นกร, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1*, น 536.

ความอาญามาตรา 162(2) บัญญัติว่า “ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง...” อาจจะเป็นเพราะเหตุผลที่ว่าคดีที่พนักงานอัยการฟ้องต่อศาลนั้น ก่อนที่คดีมาถึงศาลต้องผ่านกระบวนการชั้นพนักงานสอบสวน ที่จะต้องสอบสวนพยานหลักฐานทุกชนิดก่อน เมื่อคดีมีพยานหลักฐานก็เห็นควรสั่งฟ้อง เมื่อถึงขั้นการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการก็ต้องตรวจสอบดูสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานอีกชั้นหนึ่ง ถ้ามีพยานหลักฐานเพียงพอจะสั่งฟ้อง กฎหมายจึงถือได้ว่าเมื่อผ่านขั้นตอนมาแล้วถึงสองชั้น จึงไม่บังคับว่าต้องไต่สวนมูลฟ้อง⁹

การดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนนั้น เป็นขั้นตอนการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่ต้องใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีตั้งแต่การตั้งข้อกล่าวหา วางแนวทางการสืบสวน ตลอดจนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์หรือความผิดของผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจึงมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการสอบสวนและด้วยเหตุดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการใช้มาตรการ บังคับทางอาญาเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่อาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งภารกิจการดำเนินคดีดังกล่าวของพนักงานสอบสวนจำเป็นต้องใช้ทั้งความรู้ความสามารถและความเป็นภาวะวิสัยในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมไปในทิศทางที่เป็นธรรมและพึงปฏิบัติในฐานะเจ้าพนักงาน ได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการรวบรวมพยานหลักฐาน ซึ่งโดยหลักแล้วพนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ เพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาเพื่อให้สำนวนการสอบสวนมีความสมบูรณ์มากที่สุดต่อการสั่งฟ้องของพนักงานอัยการ แต่ในทางปฏิบัติแล้วกรมตำรวจเข้าใจว่าพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาเท่านั้น ส่วนพยานหลักฐานที่เป็นผลดีกับผู้ต้องหาและอื่นๆ กรมตำรวจไม่สนใจที่จะให้พนักงานสอบสวนรวบรวม ดังจะเห็นได้จากระเบียบกรมตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 254 ที่ว่า “ตามปกติผู้สอบสวนไม่จำเป็นต้องสอบสวนพยานของผู้ต้องหา เพราะตามธรรมดาพนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะพิจารณาเห็นว่าพยานมีมูลดำเนินการฟ้องหรือไม่เป็นหลัก หมายเป็นผู้วินิจฉัยคดีของคู่ความไม่ แต่หลักเช่นกล่าวนี้อาจเกิดความจำเป็นหรือด้วยลักษณะแห่งการสอบสวนที่ดี บางคดีก็อาจจำเป็นที่ผู้สอบสวนต้องรีบชิงไหวชิงพริบสอบสวนตัดหรือพิสูจน์พยานผู้ต้องหาเสียแต่ในชั้นต้น หรือป้องกันมิให้ผู้ต้องหามีโอกาสชักชวนพยาน ทำให้เสีย

⁹ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต (2553). รายงานวิจัย โครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญา. หน้า ก.

ความเที่ยงธรรมในคดี ก็อาจจะสอบสวนผู้ต้องหาในบางคดีเพื่อให้เกิดผลแก่คดีนั้นๆก็ได้”¹⁰ ซึ่งน่าจะขัดกับหลักการตรวจสอบค้นหาความจริง

เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนจนเสร็จสิ้นแล้ว ก็จะส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปให้พนักงานอัยการเพื่อที่พนักงานอัยการจะพิจารณากลับกรองและตรวจสอบสำนวนอย่างละเอียดรอบคอบ ก่อนที่จะใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ถูกกล่าวหาต่อไป จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีความเป็นภาวะวิสัยไม่ให้เกิดความผิดพลาดขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรม¹¹ แต่การพนักงานอัยการของไทยไม่ได้เป็นผู้เริ่มดำเนินคดีอาญาอย่างเช่นประเทศในภาคพื้นยุโรป เนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้แยกการสอบสวนและฟ้องร้องออกจากกัน ทำให้พนักงานอัยการซึ่งต้องถือว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในข้อกฎหมาย ไม่มีโอกาสทราบข้อเท็จจริงหรือไม่อาจวินิจฉัยได้แต่ดันมีอำนาจการกระทำที่กล่าวหาว่าเป็นความผิดต่อกฎหมายหรือไม่ การพิจารณาสั่งคดีของพนักงานอัยการก็พิจารณาจากสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ดังนั้นการพิจารณาสั่งคดีของพนักงานอัยการจึงมีข้อจำกัดอยู่เพียงตัวอักษรในสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเท่านั้น ซึ่งหากสำนวนมีข้อผิดพลาดเพราะการสอบสวนขัดกับหลักตรวจสอบค้นหาความจริงดังกล่าวมาแล้วและกรณีมีเหตุจำเป็นที่จะต้องฟ้อง เช่น คดีจะขาดอายุความ เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลก็มีความเป็นไปได้ที่ศาลจะยกฟ้องคดีดังกล่าว

ดังนั้น การไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ จึงนับว่าเป็นกระบวนการตรวจสอบคำสั่งฟ้องของพนักงานอัยการโดยศาลและเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องได้ว่าได้¹² และยังเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเพื่อป้องกันการนำคดีที่ไม่มีมูลหรือไม่มีความหลักฐานสนับสนุนมาฟ้องคดีต่อศาล โดยให้ศาลได้กลั่นกรองมูลคดีในเบื้องต้นก่อนว่ามีมูลเพียงพอที่ศาลควรรับคดีไว้พิจารณาต่อไปหรือไม่ หากการไต่สวนมูลฟ้องมีประสิทธิภาพที่ดีก็จะสามารถลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่การพิจารณาของศาลได้ ซึ่งเป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมที่ทุกคนมีสิทธิที่จะไม่ถูกดำเนินคดีโดยไม่เป็นธรรม ในกรณีนี้คือถ้าคดีไม่มีมูลก็ไม่ควรที่จะถูกดำเนินคดีนั่นเอง ดังนั้นการไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่อัยการหรือรัฐเป็นโจทก์

¹⁰ คณิต ฌ นคร, *อ้างแล้ว* เจริญธรรมที่ 3, น. 27-28.

¹¹ วรทัต ดุลยธำรง, “บทบาทอัยการในการป้องกันความผิดพลาดจากกระบวนการยุติธรรมในชั้นเจ้าพนักงาน,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2553), น. 4.

¹² ปาณิส วงศ์พุมมาลา, “ความเป็นภาวะวิสัยของพนักงานอัยการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและฝรั่งเศส,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2555), น. 32.

นอกจากศาลต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องคดีนั้นแล้ว ศาลควรยึดหลักการตรวจสอบค้นหาความจริงเช่นกัน ไม่ใช่เพียงกระทำตามรูปแบบ เพราะเป้าหมายหลักของการดำเนินคดีอาญาก็คือการตรวจสอบค้นหาความจริงและต้องกลับมาพิจารณาว่าปัจจุบันหลายฝ่ายได้ให้ความสำคัญแก่การไต่สวนมูลฟ้องเพียงพอแล้วหรือไม่รวมทั้งต้องพิจารณาว่าในชั้นไต่สวนมูลฟ้องกฎหมายประสงค์จะให้มีการตรวจสอบหรือค้นหาความจริงเพียงใด และเมื่อกฎหมายกำหนดให้ศาลเป็นผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวแล้วศาลควรจะมีบทบาทหน้าที่อย่างไรในการไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญานั้นๆ เพื่อให้การไต่สวนมูลฟ้องมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการไต่สวนมูลฟ้องได้อย่างแท้จริง แม้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติให้มีการไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญาก่อนที่จะมีการประทับฟ้องคดีไว้พิจารณาก็ตาม แต่พบว่าเมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาคดีแล้วศาลยกฟ้องอยู่มาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการไต่สวนมูลฟ้องก่อนจะมีการประทับฟ้องของศาลไทยยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยเฉพาะคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ การที่ศาลไม่ไต่สวนมูลฟ้องคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ทำให้อคติที่พนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องขึ้นสู่การพิจารณาของศาลเกือบทุกเรื่อง ซึ่งอาจเกิดการผิดพลาดในคดีได้โดยง่าย จึงไม่เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้องและไม่เป็นมาตรการที่ช่วยกลั่นกรองคดีก่อนที่จะขึ้นสู่ชั้นพิจารณาของศาล ยังพบว่ามีผู้บริสุทธิ์ถูกฟ้องและตกเป็นจำเลยทำให้เสียเสรีภาพและบางคนถูกศาลพิพากษาลงโทษ หรือแม้กระทั่งมีผู้กระทำความผิดหลุดพ้นจากการฟ้องแม้บางคนถูกฟ้องก็หลุดพ้นจากการลงโทษ¹³ เป็นต้น ดังนั้นการกลั่นกรองมูลคดีโดยอาศัยการไต่สวนมูลฟ้องของศาลโดยเฉพาะในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ควรที่จะมีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้มีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น ในเรื่องของคำสั่งคดีมีมูลที่ไม่สามารถอุทธรณ์ฎีกาได้นั้น ก็ยังเป็นการจำกัดสิทธิคู่ความในการดำเนินคดีเช่นกัน

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีรวมทั้งหลักกฎหมายเกี่ยวกับหลักตรวจสอบค้นหาความจริงในการไต่สวนมูลฟ้องในคดีของรัฐ

1.2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของศาลในการตรวจสอบค้นหาความจริงในชั้นไต่สวนมูลฟ้องในคดีของรัฐตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

¹³ สุระ ทิน ชัยทองคำ, “บทบาทของศาลกับการสั่งประทับฟ้องในคดีของพนักงานอัยการ,” วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี, เล่มที่ 1, ปีที่ 9, น. 31 (2555).

1.2.3 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของศาลในการตรวจสอบค้นหาความจริงในชั้นไต่สวนมูลฟ้องในคดีของรัฐและเพื่อเสนอแนะแนวทางการไต่สวนมูลฟ้องของศาล

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

การไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญาในศาลนับว่าเป็นขั้นตอนสำคัญเพราะนอกจากจะเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยผู้ถูกฟ้องคดีแล้วยังเป็นการถ่วงดุลคดีที่จะขึ้นสู่ชั้นพิจารณาของศาลได้อีกด้วยเพราะอาจถือได้ว่าการไต่สวนมูลฟ้องเป็นกระบวนการตรวจสอบคำสั่งฟ้องของอัยการโดยศาลเป็นเครื่องมือก่อนการประทับฟ้อง แต่การไต่สวนมูลฟ้องในศาลไทยจะทำการไต่สวนมูลฟ้องเพียงให้ครบถ้วนตามรูปแบบเท่านั้น การไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญาของศาลไทยจึงยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอและไม่เป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยอย่างเต็มที่รวมทั้งไม่เป็นการถ่วงดุลคดีที่จะขึ้นสู่ชั้นพิจารณา ดังนั้นเพื่อให้การไต่สวนมูลฟ้องในศาลไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในคดีอาญาของรัฐเป็นศาลต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องคดีนั้น โดยต้องยึดหลักตรวจสอบค้นหาความจริงในการไต่สวนมูลฟ้องด้วย ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความในการต่อสู้คดีและลดสถิติการยกฟ้องคดีของรัฐเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับกระบวนการยุติธรรมของไทย

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษานี้จะมุ่งศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลักตรวจสอบค้นหาความจริง รวมทั้งศึกษาบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องการไต่สวนมูลฟ้อง โดยจะทำการศึกษาเฉพาะในคดีของรัฐ และศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส

1.5 วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร โดยมีการศึกษาค้นคว้าจากบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตำรากฎหมาย บทความวารสารเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยของผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ข้อมูลที่เผยแพร่ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงการวิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาข้อมูลแล้วทำการเปรียบเทียบเพื่อสรุปผลแห่งข้อสรุป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทราบถึงแนวคิดและทฤษฎีรวมทั้งหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักตรวจสอบค้นหาความจริงในการไต่สวนมูลฟ้องในคดีของรัฐ

1.6.2 ทราบถึงความแตกต่างเกี่ยวกับหลักตรวจสอบค้นหาความจริงในการไต่สวนมูลฟ้องในคดีของรัฐตามกฎหมายไทยและกฎหมายของต่างประเทศ

1.6.3 ทราบถึงผลจากการวิเคราะห์ปัญหาเรื่องหลักตรวจสอบค้นหาความจริงในการไต่สวนมูลฟ้องในคดีของรัฐ และเสนอแนะแนวทางการไต่สวนมูลฟ้องของศาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการไต่สวนมูลฟ้องในคดีของรัฐ เพื่อให้การไต่สวนมูลฟ้องเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีอาญาของรัฐ

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักตรวจสอบค้นหาความจริงในการไต่สวนมูลฟ้อง ในคดีของรัฐ

ในบทนี้จะกล่าวถึง ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญา ความหมายของหลักตรวจสอบค้นหาความจริงในคดีอาญา รูปแบบของหลักตรวจสอบค้นหาความจริง แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งหลักในการดำเนินคดีอาญาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องรวมถึงการนำหลักตรวจสอบค้นหาความจริงมาใช้ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องในคดีของรัฐด้วย

2.1 ระบบกฎหมายกับการค้นหาความจริงในคดีอาญา

การค้นหาความจริงในคดีอาญามีความสำคัญมากในการพิจารณาคดี ซึ่งถือได้ว่าการค้นหาความจริงหรือแสวงหาความจริงในคดีอาญานั้น เป็นหัวใจหลักในการที่จะอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน โดยที่ระบบการค้นหาความจริงตามหลักวิธีพิจารณาอาญาที่เป็นที่ยอมรับมีอยู่ 2 ระบบคือ ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

2.1.1 ระบบกล่าวหา

การดำเนินคดีระบบกล่าวหาที่มีมาจากประเทศอังกฤษและกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) เช่น สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ แคนาดา รวมทั้งกลุ่มประเทศอาณานิคมของอังกฤษ

หลักการของระบบกล่าวหาที่มีวิวัฒนาการมาจากแนวคิดในการระงับข้อพิพาท ด้วยการแก้แค้นกันระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้เสียหาย ซึ่งต่อมาสังคมเห็นว่า การแก้แค้นส่วนตัวไม่สามารถที่จะสร้างความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในสังคมได้ จึงกำหนดให้มีคนกลางตัดสินข้อพิพาทและได้พัฒนามาเป็นระบบกล่าวหา โดยระบบกล่าวหาที่มีขึ้นในประเทศอังกฤษก่อน และต่อมาจึงถูกนำไปใช้ในกลุ่มประเทศที่เป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ¹⁴ โดยจะเริ่มจากผู้เสียหายฟ้อง

¹⁴ มนัสนันท์ เจริญเลิศ. “บทบาทของศาลในการค้นหาความจริงกับการให้ศาลใช้สำนวนการสอบสวนในการพิจารณาคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2557), น. 9.

คดีอาญาเพื่อลงโทษผู้กระทำผิดด้วยตนเอง แล้วรวบรวมพยานหลักฐานมานำสืบพิสูจน์ความผิดของจำเลยในศาล ส่วนศาลหรือผู้พิพากษาจะวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัด

ดังนั้น ในระบบกล่าวหาจึงแบ่งบุคคลในคดีออกเป็น 3 ฝ่าย คือ ผู้เสียหายซึ่งทำหน้าที่เป็นโจทก์ จำเลยและศาล เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะมีแนวคิดมาจากการพิจารณาคดีในสมัยโบราณซึ่งใช้วิธีทรมาน (trial by ordeal) และให้ทั้งสองฝ่ายต่อสู้คดีกันเอง (trial by battle) ส่วนศาลจะทำหน้าที่เป็นคนกลางหรือกรรมการ ต่อมาได้วิวัฒนาการมาเป็นการเอาพยานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลยโดยฝ่ายโจทก์จะเอาพยานที่เป็นพรรคพวกของตนมาเบิกความกล่าวหาจำเลย ส่วนจำเลยก็เอาพวกของตนมาเบิกความรับรองความบริสุทธิ์ของตนให้ศาลฟังแล้วตัดสินคดีไปตามน้ำหนักของพยานแต่ละฝ่าย

จากการใช้วิธีการต่อสู้คดีกันเองนั้น ระบบกล่าวหาจึงให้ความสำคัญอย่างสูงต่อหลักเกณฑ์ต่อไปนี้ คือ

1) หลักการสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำผิดจริง

2) จำเลยมีสิทธินำสืบพยานหลักฐานหักล้างพยานโจทก์เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน

3) ถือหลักสำคัญว่าโจทก์และจำเลยมีฐานะในศาลเท่าเทียมกัน แม้โจทก์จะเป็นพนักงานอัยการซึ่งทำหน้าที่ในนามของรัฐ ก็จะมีฐานะเท่ากับจำเลยซึ่งเป็นราษฎร

4) ศาลหรือลูกขุน (Jury) จะวางตนเป็นกลางโดยเคร่งครัดและทำหน้าที่เหมือนกรรมการตัดสินกีฬา คอยควบคุมให้ทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามกฎหมายลักษณะพยานโดยเคร่งครัด การปฏิบัติผิดหลักเกณฑ์อาจถูกศาลพิพากษายกฟ้องได้

5) มีหลักคุ้มครองสิทธิของจำเลยอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณาคดีต้องทำต่อหน้าจำเลย การให้สิทธิซักค้านพยานโจทก์และการให้สิทธิจำเลยที่จะมีทนายความคอยช่วยเหลือในการดำเนินคดี

6) ศาลจะมีบทบาทค้นหาความจริงน้อยมากเพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของคู่กรณีจะฟ้องแสวงหาพยานมาแสดงต่อศาลด้วยตนเอง ดังนั้น บางครั้งในทางวิชาการจึงเรียกกันว่า “ระบบคู่ความ (adversary system)” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีแพ่งศาลจะไม่เข้าไปมีบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริงเลย ส่วนคดีอาญาก็จะเข้าไปช่วยหาข้อเท็จจริงบ้างในบางกรณีที่สำคัญอย่างยิ่งเท่านั้น เช่น ซักถามพยานเท่าที่จำเป็นเพื่อความเป็นธรรมแก่จำเลย และศาลจะซักเพื่อให้ข้อเท็จจริงชัดเจน

ยิ่งขึ้นเท่านั้น แม้ว่าบางกรณีคู่ความจะพลั้งเผลอไม่เสนอพยานหลักฐานให้ศาลทราบศาลก็枉ตัวเป็นกลางจะไม่แนะนำหรือช่วยเหลือโดยชักถามเพิ่มเติมหรือเรียกพยานมาสืบเอง

ดังนั้นประเทศที่ระบบกล่าวหาโจทก์ที่เป็นราษฎรผู้เสียหายหรือที่มีพนักงานอัยการทำหน้าที่เป็นโจทก์จะมีบทบาทอย่างสูงในการดำเนินคดีเพราะต้องทำหน้าที่แสวงหาพยานหลักฐานแล้วนำสืบพยานในศาลแต่ต้นจนจบ¹⁵

2.1.2 ระบบไต่สวน

ในช่วงที่ศาสนจักรมีอำนาจเหนือฝ่ายอาณาจักร ศาลศาสนาของยุโรปมีวิธีพิจารณาคดีผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายของศาสนาด้วยวิธีการซักฟอกพยานในรูปของคณะพระผู้ทำการไต่สวนกับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ถูกไต่สวน โดยผู้ไต่สวนจะต้องทำหน้าที่แสวงหาพยานหลักฐานซักถามพยานและชำระความด้วยตนเอง การดำเนินคดีจึงมีเพียงผู้ไต่สวนและผู้ถูกไต่สวนเท่านั้น¹⁶ ซึ่งต่อมาวิธีพิจารณาคดีเช่นนี้ได้กลายมาเป็นการพิจารณาในระบบไต่สวนซึ่งกล่าวได้ว่า การค้นหาความจริงในระบบไต่สวน ได้วิวัฒนาการมาจากระบบกล่าวหา มีที่มาจากกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรป เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน ฯลฯ ซึ่งใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรหรือระบบประมวลกฎหมาย (Civil law) ซึ่งมีที่มาจากประมวลกฎหมายโรมัน ในระบบไต่สวนไม่ใช้วิธีการให้ผู้เสียหายซึ่งเป็นราษฎรทำหน้าที่เป็นโจทก์ฟ้องกล่าวโทษผู้กระทำผิด แต่จะให้เจ้าหน้าที่รัฐทำหน้าที่เป็นโจทก์แทน ซึ่งปัจจุบันปกติก็คือ พนักงานอัยการนั่นเอง สารสำคัญของระบบไต่สวนมีดังนี้

1) ในทางทฤษฎียอมรับกันว่าระบบไต่สวนมีที่มาจากศาลทางศาสนาของคริสต์ศาสนา นิกายคาทอลิกในสมัยกลาง ซึ่งทางศาสนจักรโดยเฉพาะอย่างยิ่งสันตปาปาแห่งกรุง โรมมีอิทธิพลเหนือฝ่ายอาณาจักรคือ กษัตริย์หรือเจ้าผู้ครองนครต่าง ๆ ในสมัยกลาง ศาลศาสนาของยุโรปมีวิธีการพิจารณาคดีผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายของทางศาสนาด้วยวิธีการซักฟอกพยานในรูปของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับคดีโดยตรง คือ พระผู้ทำการไต่สวนกับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ถูกไต่สวน โดยไม่ต้องมีผู้พิพากษาเป็นคนกลาง

ดังนั้น ในศาลศาสนา ผู้ไต่สวนจึงต้องทำหน้าที่แสวงหาพยานหลักฐาน ซักถามพยาน และชำระความโดยไต่สวนคดีด้วยตนเองตลอด และโดยที่สันตปาปามีอิทธิพลเหนือกษัตริย์ยุโรป

¹⁵ กุลพล พลวัน, การบริหารกระบวนการยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544), น. 13-14.

¹⁶ วินัส โหมิตสุรังกุล, “ระบบต่อสู้กับการดำเนินคดีอาญาในศาลไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีการฟ้องคดีอาญาโดยพนักงานอัยการ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553), น. 8.

ในสมัยกลาง อิทธิพลของศาสนาจึงได้ถูกนำมาใช้ในศาลของทางบ้านเมือง ในคดีความผิดอาญาทั่ว ๆ ไปด้วย และวิวัฒนาการมาเป็นระบบไต่สวนเช่นปัจจุบัน

2) ตามระบบไต่สวน ศาลไม่ได้ทำหน้าที่วางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดเหมือนระบบกล่าวหา แต่จะทำหน้าที่ค้นหาความจริงด้วยตนเอง ดังนั้น ในระบบไต่สวนศาลจึงมีบทบาทอย่างสูงในการแสวงหาพยานหลักฐานและควบคุมการไต่สวนเอง คนอื่นหากจะซักถามพยานต้องได้รับอนุญาตจากศาลเสียก่อน การพิจารณาคดีในระบบไต่สวนมิใช่การต่อสู้กันระหว่างคู่ความ แต่เป็นการต่อสู้กันระหว่างจำเลยกับรัฐ ปกติกการพิจารณาคดีมิได้กระทำโดยเปิดเผยและใช้การพิจารณาจากเอกสารมากกว่าการเบิกความของพยานบุคคล

3) ในระบบไต่สวนนี้ ศาลจะมีบทบาทในการดำเนินคดีอย่างสูง ผิดกับในระบบกล่าวหาที่ศาลมีบทบาทน้อยมากเพราะต้องวางตัวเป็นกลาง กล่าวคือ ในระบบไต่สวนศาลจะทำหน้าที่ค้นหาความจริงด้วยตนเองตั้งแต่ชั้นสอบสวนตลอดมาจนกระทั่งการดำเนินคดีในศาล การฟ้อง การต่อสู้และให้การ ปกติกระทำโดยศาลซึ่งจะให้พยานเล่าเรื่องจนจบแล้วศาลจะซักถามเพิ่มเติมในภายหลัง ทนายจะซักถามพยานได้ก็โดยขอให้ศาลเป็นผู้ถามให้

4) โดยที่ระบบไต่สวนเน้นในเรื่องการค้นหาความจริงเป็นหลัก ดังนั้นกฎเกณฑ์ในการดำเนินคดี เช่น การสืบพยาน การดำเนินการต่าง ๆ ในศาลจึงยืดหยุ่นกว่าระบบกล่าวหาและไม่ได้ให้ความสำคัญในหลักการเท่าเทียมกันระหว่างโจทก์และจำเลยในศาล เพราะเป็นการต่อสู้คดีระหว่างจำเลยกับรัฐโดยตรง ดังนั้นการฟ้องคดีอาญาจึงต้องกระทำในนามของรัฐ รัฐธรรมนูญมีบทบาทในการฟ้องคดีอาญาเองอย่างจำกัดยิ่ง

5) ตามระบบไต่สวนถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐแสวงหาความจริงและให้ความเป็นธรรมแก่จำเลยอยู่แล้ว ดังนั้นการพิจารณาคดีจึงอาจทำกลับหลังจำเลยได้และคู่ความคือทนายจำเลยและอัยการ มีบทบาทในคดีอาญาน้อยมากเพราะบทบาทจะตกอยู่กับผู้พิพากษาเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นทนายความจึงมีบทบาทจำกัดยิ่งในการซักถามพยาน ซึ่งต่างกับระบบกล่าวหาที่พนักงานอัยการซึ่งเป็นทนายแผ่นดินกับทนายความของเอกชนจะมีบทบาทอย่างสูงในการดำเนินคดีและการซักถามพยานในศาล

ปัจจุบันระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนเป็นเพียงทฤษฎีเท่านั้น และคงเป็นการยากที่จะหาข้อสรุปว่าระบบการดำเนินคดีอาญาแบบใดดีที่สุดเพราะทั้งสองระบบก็พบทั้งข้อดีข้อเสีย¹⁷

¹⁷ ปกป้อง ศรีสนิท, “ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน,” ใน อินัยดบนหลักนิติธรรม, จัดพิมพ์โดยคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เดือนตุลา, 2552), น. 120.

และในทางปฏิบัติ ทั้งประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวน ต่างก็นำหลักเกณฑ์ของทั้งสองระบบมาผสมผสานกันเพื่อใช้ในการพิจารณาคดีในศาลของตนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็วและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ไม่มีประเทศใดกล่าวได้ว่าประเทศตนใช้ระบบใดระบบหนึ่งอย่างเด็ดขาด ดังเช่นฝรั่งเศสซึ่งเป็นต้นแบบของระบบไต่สวน ก็นำระบบลูกขุนของอังกฤษมาใช้ในประเทศตน แต่ในทางปฏิบัติไม่ใคร่ได้ผลดีเพราะลูกขุนของฝรั่งเศสไม่ไว้วางใจผู้พิพากษาในระบบไต่สวนและเกิดความเห็นใจสงสารจำเลย จึงมักต่อรองกับผู้พิพากษาให้ลงโทษจำเลยสถานเบา มิฉะนั้นจะวินิจฉัยว่าจำเลยไม่ผิด ต่อมาฝรั่งเศสได้มีวิธีการให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาทางอ้อม โดยฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาเพื่อให้ศาลหยิบยกคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกันพิจารณาค้าง ส่วนอังกฤษก็นำระบบการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐจากฝรั่งเศสมาใช้ โดยมีพนักงานอัยการตำแหน่งที่เรียกว่า “Director of Public Prosecution”(D.P.P.)¹⁸ มาฟ้องคดีอาญาที่มีความสำคัญบางประเภท เป็นต้น

ทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน ต่างก็มีข้อดีข้อเสียของแต่ละระบบ อาจสรุปได้ดังนี้คือ ข้อดีของระบบกล่าวหา คือ ระบบกล่าวหา เป็นระบบที่สร้างหลักประกันสิทธิให้กับผู้ถูกดำเนินคดีมากที่สุด กระบวนการที่เปิดเผยทำให้ประชาชนสามารถเข้าตรวจสอบการดำเนินคดีของศาลได้อย่างเต็มที่ กระบวนการรับฟังความทุกฝ่ายโดยมีการแยกอำนาจฟ้องออกจากอำนาจตัดสินคดี ทำให้อคติของศาลในการฟ้องร้องและตัดสินหมดไป¹⁹ ฐานะของจำเลยถูกเปลี่ยนจากผู้ถูกชักฟอกในฐานะเป็นกรรมแห่งคดีมาเป็นผู้ร่วมในการเสนอข้อเท็จจริงและร่วมในการค้นหาความจริงในกระบวนการพิจารณา ซึ่งถือว่าเป็นประธานแห่งคดี ดังนั้น จำเลยจึงได้รับสิทธิต่าง ๆ ที่จะต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ หรือการวางเฉยในการดำเนินคดีเพราะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิพากษาคัดสินจากศาลว่าเป็นผู้กระทำความผิด ส่วนข้อเสียของระบบกล่าวหา คือ เมื่อจำเลยได้รับการยกฐานะเป็นประธานในคดีแล้ว จำเลยจะมีโอกาสในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ทำให้อาจมีการพิพากษายกฟ้องจำเลยโดยอาศัยเทคนิคทางกระบวนการพิจารณาคดีและจำเลยอาจหลุดพ้นคดีเพียงเพราะพยานหลักฐานยังไม่เพียงพอและพยานหลักฐานน่าสงสัยทำให้ไม่ได้ความจริงแห่งคดีที่ครบถ้วนและรอบด้าน ศาลมีบทบาทในการเสาะหาข้อเท็จจริงในคดีน้อยมากเพราะเป็นเรื่องของคู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องเสนอข้อเท็จจริงและตรวจสอบข้อเท็จจริงกันเอง จึงมักจะปรากฏอยู่เสมอว่าจำเลยชนะคดีเนื่องกฎหมายวิธีพิจารณาความ

¹⁸ กุลพล พลวัน, *อ้างแล้ว* เจริญธรรมที่ 15, น. 15-16.

¹⁹ ปกป้อง ศรีสนิท, *อ้างแล้ว* เจริญธรรมที่ 17, น. 131.

ข้อดีของระบบไต่สวน คือ เป็นการค้นหาความจริงที่มีประสิทธิภาพ เพราะการปล่อยคู่ความทั้งสองให้ต่อสู้กัน ย่อมเป็นการนำเสนอความจริงในด้านเดียว การให้ศาลได้ไต่สวนความจริงทั้งหมดย่อมเป็นผลดีในการทำความจริงให้ปรากฏ ซึ่งหมายถึงความยุติธรรมนั่นเอง มีความรวดเร็วในการพิจารณาคดี คู่ความไม่อาจที่จะประวิงคดีได้และทำให้คดีได้ข้อเท็จจริงที่รอบด้านครบถ้วนถ้ามีหลักฐานฟังได้ว่าจำเลยกระทำความผิดถึงโทษได้ การสงสัยไม่แน่ใจว่าจำเลยทำผิดหรือไม่จึงไม่น่ามีได้ เพราะถ้าสงสัยศาลก็ต้องค้นหาความจริงจนถึงที่สุดให้สิ้นสงสัย ถ้าค้นหาความจริงจนที่สุดแล้วไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่พิพากษายกฟ้องไป ส่วนข้อเสียของระบบไต่สวน คือ การให้อำนาจชี้ขาดทั้งกระบวนการอยู่ในดุลพินิจของคนเพียงคนเดียวโดยไม่มีการตรวจสอบหรือคานอำนาจหน้าที่ เมื่อศาลไต่สวนสามารถค้นหาความจริงได้เต็มที่ สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาอาจถูกระทบกระเทือน²⁰ ดังนั้น จึงอาจเกิดกรณีที่มีการพิจารณาและการพิพากษานั้นมิได้เกิดจากความบริสุทธิ์ใจหรือมีอคติต่อจำเลยโดยง่ายและการที่ถือว่าจำเลยเป็นกรรมแห่งคดี ทำให้ผู้นั้นไม่มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหาและศาลจะต้องลดตัวมาทำหน้าที่เป็นทนายความเสียเองด้วย

2.2 ความหมายของหลักตรวจสอบค้นหาความจริง

การดำเนินคดีอาญาเป็นกระบวนการในการค้นหาความจริงขององค์กรแต่ละองค์กรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมโดยมีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญคือ เพื่อเป็นการค้นหาความจริงและเพื่อที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษหรือลงโทษตามกฎหมายอย่างถูกต้องและรวดเร็ว โดยมีเหตุผลว่า “การอำนวยความยุติธรรมที่ล่าช้า ย่อมเป็นการปฏิเสธความยุติธรรม”²¹ เมื่อการค้นหาความจริงในคดีอาญาเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หากวิธีค้นหาความจริงในคดีอาญาไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอโดยที่ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษได้ หรือมีการลงโทษต่อผู้บริสุทธิ์ หรือไม่อาจบังคับการลงโทษได้อย่างเสมอภาคแล้ว การดำเนินกระบวนการยุติธรรมก็ถือว่าล้มเหลว²²

²⁰ เพิ่งอ้าง, น. 133.

²¹ สมชาย วิมลสุข, “บทบาทของศาลชั้นต้นในการค้นหาความจริง,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2549), น. 5.

²² “รายงานเสวนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมจะร่วมมือกันค้นหาความจริงในคดีอาญาได้อย่างไร,” โดย สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด, 2540, น. ก-ข.

การค้นหาคความจริงในคดีอาญา คือ กระบวนการหรือวิธีการเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงแห่งคดีมาพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทต่าง ๆ เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ จากการพิจารณาบทบาทของศาลและคู่ความในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อนำเข้าสู่การพิจารณา ทำให้สามารถแบ่งแยกรูปแบบของการค้นหาคความจริงในคดีอาญาได้เป็น 2 ประเภท คือ การค้นหาคความจริงในทางรูปแบบและการค้นหาคความจริงในทางเนื้อหา²³

2.2.1 การค้นหาคความจริงในทางรูปแบบ

การค้นหาคความจริงในทางรูปแบบ หมายถึง การที่ศาลมีบทบาทในการค้นหาคความจริงในลักษณะของการควบคุมกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น การตรวจสอบว่าพยานหลักฐานของคู่ความนั้นยื่นต่อศาลโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่และพยานหลักฐานที่นำเสนอต่อศาลนั้นเพียงพอที่จะนำมาวินิจฉัยว่าจำเลยน่าจะเป็นผู้กระทำความผิดได้หรือไม่ เป็นต้น การค้นหาคความจริงในทางรูปแบบนี้ พยานหลักฐานต่าง ๆ นั้นอาจได้มาโดยการยอมรับของคู่ความทั้งสองฝ่ายให้นำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีได้ ซึ่งเป็นไปตามหลักการตกลงนั่นเอง²⁴ ส่วนคู่ความจะมีบทบาทในการค้นหาคความจริงมากกว่าศาล โดยจะเน้นหลักการต่อสู้กันระหว่างคู่ความในทำนองเดียวกับในคดีแพ่ง

การค้นหาคความจริงในทางรูปแบบ เป็นระบบค้นหาคความจริงที่พัฒนาในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ คือ ประเทศอังกฤษและมีการพัฒนาต่อไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศในเครือจักรภพ²⁵ เป็นต้น ดังนั้น ในการค้นหาคความจริงจึงเน้นการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และกติกาอย่างเคร่งครัดมาก โดยที่ผู้พิพากษาต้องวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดและการพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของคู่ความ ศาลจะวางเฉยในการค้นหาข้อเท็จจริงและมีบทบาทจำกัด โดยศาลเป็นเพียงผู้ควบคุมการพิจารณาคดีหรือเป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติมหรือช่วยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแสวงหาพยานหลักฐาน जोทก์กับจำเลยมีบทบาทสำคัญเป็นคู่ต่อสู้ซึ่งกันและกันอย่างเห็นได้ชัด ศาลจะไม่ช่วยโจทก์แสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมแต่อย่างใดและหน้าที่ในการพิสูจน์การกระทำความผิดเป็นหน้าที่

²³ วิภา ปิ่นวีระ, “บทบาทของศาลในการพิจารณาคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), น. 25.

²⁴ เพิ่งอ้าง, น. 25.

²⁵ สมชาย วิมลสุข, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 21, น. 10.

ของโจทก์โดยเฉพาะ²⁶ หากคู่ความฝ่ายใดไม่พิสูจน์ข้อเท็จจริงใดที่ย่อมแพ้ในประเด็นข้อนั้น ในทำนองที่ว่าเมื่อบุคคลใดกล่าวหาฟ้องร้องว่าบุคคลใดกระทำความผิด บุคคลผู้กล่าวอ้างนั้นต้องนำสืบให้ได้ความตามที่กล่าวหาไว้ แต่อีกฝ่ายหนึ่งก็สามารถนำสืบหักล้างกันได้²⁷ เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของคู่ความในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของตนและศาลจะตัดสินคดีไปตามพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบเท่านั้น ศาลจะไม่ถามพยานเพื่อค้นหาความจริงจากพยานนอกเหนือจากที่พยานได้เบิกความตอบคำถาม ซักถาม ถามค้านและถามติง²⁸ เว้นแต่เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ซึ่งศาลก็จะทำการซักถามพยานเท่าที่ไม่เป็นการสืบพยานนอกเหนือจากที่คู่ความในคดีนำสืบไว้ นอกจากนี้กระบวนการพิจารณาคดีของประเทศคอมมอนลอว์ที่ใช้ระบบลูกขุน ศาลมีหน้าที่ต้องให้คำแนะนำแก่ลูกขุนด้วย หากศาลเข้าไปมีส่วนร่วมในการสืบพยานหลักฐานเสียเอง ก็อาจจะทำให้การให้คำแนะนำแก่ลูกขุนเป็นไปด้วยความลำเอียงหรืออาจเป็นที่ครหาสำหรับคู่ความหรือบุคคลอื่นได้ ในกรณีนี้ Lord Howert ซึ่งเคยเป็น Lord Chief Justice ของประเทศอังกฤษเคยให้คำแนะนำแก่ศาลว่า “ผู้พิพากษามีหน้าที่สงบปากสงบคำจนกระทั่งถึงวินาทีสุดท้ายและพยายามที่จะให้ฉลาดเท่าที่ตนได้รับจ้างให้วางทำ”²⁹

จึงอาจสรุปได้ว่า ศาลในระบบคอมมอนลอว์มีหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาในคดีจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอต่อศาลเป็นหลัก โดยศาลจะซักถามหรือนำพยานเข้าสืบได้ในกรณีเฉพาะ เพื่อความเป็นธรรมและเป็นกรณียกเว้นเท่านั้น ซึ่งโดยหน้าที่หลักของศาลแล้วศาลจะวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด ดังนั้น บทบาทของศาลในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ จึงมีบทบาทในการค้นหาความจริงแต่เพียงในทางรูปแบบเท่านั้น

2.2.2 การค้นหาความจริงในเนื้อหา

²⁶ อุดม รัฐอมฤต, “ผลของข้อสันนิษฐานตามกฎหมายต่อการกำหนดหน้าที่นำสืบในคดีอาญา,” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, เล่มที่ 2, ปีที่ 25, น. 306 (2538).

²⁷ สมชาย วิมลสุข, อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 21, น. 11.

²⁸ ประมูล สุวรรณสร, “การค้นหาความจริงโดยพยานหลักฐาน,” บทบัญญัติ, เล่มที่ 2, ปีที่ 25, น. 754-755 (2511). (อ้างถึงใน กาญจนา นวไตรลาภ, “ปัญหาการค้นหาความจริงกรณีจำเลยรับสารภาพในชั้นพิจารณา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2556), น. 31.)

²⁹ กุลพล พลวัน, “รวมบทความทางวิชาการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ชุดที่ 3 ศาลรัฐธรรมนูญกับการพัฒนาประชาธิปไตยในระบบนิติรัฐ,” น. 398 (2547). (อ้างถึงใน กาญจนา นวไตรลาภ, “ปัญหาการค้นหาความจริงกรณีจำเลยรับสารภาพในชั้นพิจารณา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2556), น. 32.)

การค้นหาคำความจริงในเนื้อหา หมายถึง การค้นหาคำความจริงในคดีที่มีลักษณะการดำเนินคดีระหว่างศาลและจำเลยในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์และประเทศในภาคพื้นทวีปยุโรป มีวิธีการชำระความที่มุ่งเอาผลที่จะรู้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญโดยไม่เคร่งครัดต่อหลักเกณฑ์³⁰ และใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยมีแนวคิดว่าการกระทำความผิดอาญาทำให้รัฐตกเป็นผู้เสียหายด้วย เพราะการกระทำความผิดอาญาเป็นการทำลายความสงบสุขของการอยู่ร่วมกันในสังคม รัฐจึงต้องเข้ามาเป็นผู้ดำเนินการเกี่ยวกับความผิดนั้น ๆ³¹ เนื่องจากการรักษาความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในสังคมถือว่าเป็นภารกิจอย่างหนึ่งของรัฐนั่นเอง นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐและศาลจะร่วมมือกันในการค้นหาคำความจริง ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดีโดยศาลจะมีความกระตือรือร้นในการค้นหาคำความจริง³² ศาลจะไม่วางตัวเป็นกลางหรือวางเฉยดังเช่นในระบบการค้นหาคำความจริงในทางรูปแบบดังกล่าวมาแล้ว โดยฝ่ายโจทก์นั้นมีหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการค้นหาพยานหลักฐาน ศาลจะค้นหาข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานทั้งที่คู่ความนำเสนอต่อศาลหรือศาลเห็นสมควรเรียกมาสืบเอง ดังนั้น หลักการค้นหาคำความจริงในเนื้อหาในชั้นพิจารณาของศาลจึงไม่มีหลักเกณฑ์ที่เคร่งครัดในการรับฟังพยานหลักฐานอย่างในระบบกล่าวหา ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี มีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่คู่ความได้นำเสนอต่อศาลได้เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงให้ได้ใกล้เคียงความจริงมากที่สุด การพิจารณาคดีของศาลในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ จะไม่เน้นการต่อสู้ระหว่างคู่ความอย่างเคร่งครัดดังเช่นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ โจทก์มีบทบาทเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลค้นหาพยานหลักฐานส่วนศาลมีหน้าที่จะต้องค้นหาคำความจริงด้วยตนเองด้วย ผู้ถูกกล่าวหาจะถูกส่งเข้าไปสอบสวนค้นหาความจริงโดยที่องค์กรในกระบวนการยุติธรรม ทั้งตำรวจ อัยการและศาลจะไม่เป็นปฏิปักษ์กับผู้ถูกกล่าวหาและเมื่อองค์กรต่างๆของรัฐมีหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมแล้ว จึงไม่อาจเป็นคู่ความของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นประชาชนในรัฐได้ องค์กรต่างๆจึงมีหน้าที่ค้นหาคำความจริงแท้ของเรื่องโดยไม่ผูกพันกับคำร้องหรือคำขอของผู้ใดทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามแม้ศาลจะต้องมีความกระตือรือร้นในการค้นหาคำความจริงด้วยตนเองโดยไม่มีหน้าที่นำสืบหรือถามค้าน³³ แต่ฝ่ายโจทก์

³⁰ อุดม รัฐอมฤต, *อ้างแล้ว* เจริญธรรมที่ 26, น. 306.

³¹ วิภา ปิ่นวีระ, *อ้างแล้ว* เจริญธรรมที่ 23, น. 24.

³² สมชาย วิมลสุข, *อ้างแล้ว* เจริญธรรมที่ 21, น. 13.

³³ สมทรัพย์ นำอำนาจ, “บทบาทของศาลในชั้นพิจารณาเกี่ยวกับการค้นหาคำความจริงในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), น. 13.

เองยังมีหน้าที่จะต้องนำสืบก่อนเช่นเดียวกับในระบบกล่าวหา เพื่อสนับสนุนข้ออ้างของตนว่า จำเลยเป็นผู้กระทำผิด เพราะจำเลยได้รับการสันนิษฐานตามหลักสากลว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะ พิสูจน์ได้ว่ากระทำความผิดอาญา (Presumption Of innocence) และการรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อวินิจฉัยความผิดของจำเลยในกรณีนี้จึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับพยานหลักฐานของ โจทก์หรือของคู่ความ ที่นำสืบเข้าสู่สำนวนของศาลเท่านั้น แต่หมายรวมถึงพยานหลักฐานของศาลเองด้วย³⁴

ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า การค้นหาความจริงในระบบชีวิลอว์ ไม่มีลักษณะเป็นการ ต่อสู้กันระหว่างคู่ความทั้งสองฝ่าย แต่เป็นหน้าที่โดยตรงของศาลที่มีบทบาทในการค้นหาความจริงทางเนื้อหาแห่งคดีจากการสืบสวนพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงของการกระทำความผิด และ หากพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบยังไม่ชัดเจน ศาลก็สามารถสืบพยานเพิ่มเติมได้เอง โดยจะเข้าไป ชักถามหรือนำพยานเข้าสืบเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ใกล้เคียงความจริงมากที่สุด ซึ่งศาลจะมีบทบาท เชิงรุกในการค้นหาความจริงในทางเนื้อหาแห่งคดี มิได้ใช้บทบาทในลักษณะของการควบคุม กระบวนการพิจารณาให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามกฎหมาย ดังเช่นบทบาทของศาลในประเทศที่ ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ที่มีลักษณะการค้นหาความจริงในทางรูปแบบเท่านั้น³⁵

2.3 หลักตรวจสอบค้นหาความจริงกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กฎหมายอาญามีภารกิจในการคุ้มครองสังคม ภารกิจในการปราบปรามและป้องกัน การกระทำความผิดและภารกิจในการคุ้มครอง “คุณธรรมทางกฎหมาย” (Rechtsgut/legal interest) และในการคุ้มครองคุณภาพของการกระทำ แต่การที่จะทำให้กฎหมายอาญามีผลบังคับและทำให้ ภารกิจของกฎหมายอาญาเกิดผลในทางปฏิบัตินั้น จำเป็นต้องอาศัยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดวิธีการหรือหลักเกณฑ์เพื่อการบังคับใช้ หรือเพื่อนำเอากฎหมายอาญา มาบังคับใช้กับคดีที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญ ดังนั้นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงมีภารกิจในการที่จะ ทำให้กฎหมายอาญามีผลบังคับและทำให้ภารกิจของกฎหมายอาญาเกิดผลอย่างจริงจัง³⁶

การดำเนินคดีอาญา คือ การตรวจสอบความจริงของเรื่องที่กล่าวหา เพื่อจักได้ชี้ขาด เรื่องที่กล่าวหา นั้น นั้น เป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาก็คือ “การชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหา” โดยที่

³⁴ อุดม รัฐอมฤต, *อ้างแล้ว* เจริญธรรมที่ 26, น. 306.

³⁵ กาญจนา นวไตรลาภ, “ปัญหาการค้นหาความจริงกรณีจำเลยรับสารภาพในชั้นพิจารณา,” (วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย คณະนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2556), น. 32.

³⁶ คณิต ณ นคร, *อ้างแล้ว* เจริญธรรมที่ 1, น. 38.

การชี้ขาดคดีอาญาต้องอาศัยความจริงและความจริงที่จะนำมาชี้ขาดคดีอาญาได้นั้นต้องเป็นความจริงแท้ของเรื่องและต้องเป็นความจริงที่ได้มาโดยชอบด้วยกระบวนการความ

เป้าหมายของคดีอาญา คือ คำตัดสินถึงความรับผิดชอบทางอาญาของผู้ที่ถูกกล่าวหาที่

- (1) ยุติธรรมอันมีความจริงเป็นพื้นฐานรองรับ
- (2) เป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- (3) อันทำให้ความมั่นคงปลอดภัยตามกฎหมาย

เป้าหมายประการแรกหรือที่เรียกว่า ความยุติธรรมตามเนื้อหา เกิดขึ้นเมื่อคำพิพากษาคดีอาญาถูกต้องตรงกับความจริงที่เกิดขึ้น ซึ่งนั่นหมายความว่า กฎหมายอาญาสารบัญญัติได้ถูกบังคับใช้และผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามสัดส่วนของความชั่วของเขา เพื่อให้การกึ่งนี้บรรลุผลกฎหมายวิธีพิจารณาจึงต้องการความจริงแท้³⁷

ในการตรวจสอบความจริงในคดีอาญานั้น กฎหมายแบ่งการตรวจสอบความจริงออกเป็นสองขั้นตอน คือ การตรวจสอบความจริงชั้นเจ้าพนักงานชั้นตอนหนึ่ง กับ การตรวจสอบความจริงชั้นศาลอีกชั้นตอนหนึ่ง

2.3.1 การตรวจสอบความจริงชั้นเจ้าพนักงาน คือ การตรวจสอบความจริงในเรื่องที่เกิดหรืออ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้นโดยพนักงานสอบสวนและโดยพนักงานอัยการ ซึ่งการตรวจสอบความจริงในชั้นนี้เป็นเนื้อหาสาระที่สำคัญของการสอบสวน³⁸

2.3.1.1 การตรวจสอบความจริงโดยพนักงานสอบสวน การสอบสวน คือ การตรวจสอบความจริงแท้ของเรื่องที่กล่าวหา เป็นกระบวนการขั้นต้นในการค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด³⁹ การสอบสวนจึงต้องมีความเป็นภาวะวิสัยจึงจะถูกต้องและเป็นธรรม⁴⁰ พนักงานสอบสวน คือ เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน มีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มดำเนินคดีอาญา ซึ่งในการสอบสวนนี้พนักงานสอบสวนมีอำนาจหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานและมีอำนาจหน้าที่ในการใช้มาตรการบังคับ อันได้แก่ การจับ การค้น เป็นต้น

³⁷ กรรณิรมย์ โกมลารุณ, “วัตถุแห่งคดีในคดีอาญาคืออะไร What is the object of criminal proceedings,” วารสารกระบวนการยุติธรรม, เล่มที่ 2, ปีที่ 7, น. 7.

³⁸ คณิต ณ นคร, ภูมิธรรมและบทบาทของพนักงานอัยการ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2551), น.107-108.

³⁹ สุรินทร์ สฤษฏ์พงศ์, อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 5, น. 16.

⁴⁰ คณิต ณ นคร, อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 1, น. 449.

ในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 บัญญัติว่า

“ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่าไ้หา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา”

และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 บัญญัติว่า

“พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา”

ซึ่งจากมาตราดังกล่าวแสดงว่า พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมหลักฐานทั้งที่เป็นผลร้ายและผลดีแก่ผู้ต้องหา รวมทั้งข้อเท็จจริงอื่น ๆ ที่จะเป็ประโยชน์ในการดำเนินคดีต่อไปของพนักงานอัยการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องรวบรวมข้อเท็จจริงที่พนักงานอัยการสามารถอาจใช้ประกอบดุลพินิจในการสั่งคดี รวมถึงตลอดถึงการที่พนักงานอัยการจะสามารถอาจใช้แถลงต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาของศาลในการที่จะลงโทษจำเลยได้อย่างเหมาะสมกับความผิดที่จำเลยกระทำ เพราะการสอบสวนมิได้เริ่มด้วยการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ แต่เริ่มด้วยการตรวจสอบความจริงในเรื่องที่กล่าวหาจนมั่นใจว่าผู้ถูกล่าไ้หาได้กระทำความผิดจริง จากนั้นจึงอาจจะจำเป็นต้องเอาตัวบุคคลมาไว้ในอำนาจรัฐ เพราะวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐก็เพื่อให้เป็นไปตาม “หลักฟังความทุกฝ่าย” ⁴¹

เมื่อพนักงานสอบสวนได้ดำเนินการไปจนเห็นว่าการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว ก็จะถึงขั้นตอนของการตรวจสอบพิจารณาเรื่องที่เกิดขึ้น เพราะพยานหลักฐานที่ได้มาจากการสืบสวนสอบสวนของพนักงานสอบสวนในทางทฤษฎีนั้น ถือว่าเป็นข้อมูลดิบที่ยังมิได้มีการกลั่นกรองทางกฎหมาย ด้วยเหตุผลดังกล่าวประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงไม่ให้อำนาจพนักงานสอบสวนที่จะสั่งคดีที่มีผลในทางกฎหมายได้ด้วยตนเอง โดยให้มีอำนาจเพียงเสนอความเห็นต่ออัยการ เช่น ควรดการสอบสวน ควรสั่งฟ้อง ควรสั่งไม่ฟ้อง เท่านั้น

2.3.1.2 การตรวจสอบความจริงโดยพนักงานอัยการ พนักงานอัยการเป็นองค์กรที่สำคัญในการดำเนินคดีอาญาตาม “ระบบกล่าวหา” โดยปกติมีพนักงานอัยการเป็นองค์กรดำเนิน

⁴¹ คณิต ณ นคร, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2560), น.29.

คดีอาญาประจำศาลชั้นต้นทุกศาล⁴² ระบบการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันพนักงานอัยการเป็น “ชั้นไต่ร่ครองคดี” สำหรับผู้ต้องหาและรัฐ พนักงานอัยการไม่มีอำนาจหน้าที่สอบสวนหรือไม่มีอำนาจหน้าที่เริ่มดำเนินคดีอาญา⁴³ พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการออกคำสั่งใด ๆ ทางกฎหมายอันมีผลในทางคดี โดยการพิจารณากลับกรองบรรดาพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมและเสนอความเห็นมาให้ แล้ววินิจฉัยว่าควรฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลเพื่อพิสูจน์ความผิดจำเลยในศาลและลงโทษตามกฎหมายหรือไม่ จากนั้นจะออกคำสั่งที่มีผลในทางกฎหมาย เช่น การสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องต่อไป⁴⁴ และดำเนินคดีในศาลเพื่อให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษ พนักงานอัยการจึงมีหน้าที่ที่จะต้องตรวจสอบความจริงอย่างมีความเป็นภาวะวิสัยก่อนสั่งคดีเสมอ แม้ว่าตามกฎหมายพนักงานอัยการจะไม่มีหน้าที่ในการเริ่มคดีแม้กระนั้นก็ตามในการอำนวยความยุติธรรมนั้นพนักงานอัยการจะนำคนขึ้นสู่ศาลโดยปฏิเสธความรับผิดชอบไม่ได้ เพราะพนักงานอัยการมีความรับผิดชอบต่อสำนวนการสอบสวน 4 ประการคือ

1. รับผิดชอบในความชอบด้วยกฎหมายของการสอบสวน
2. รับผิดชอบในความชอบด้วยระเบียบของการสอบสวน
3. รับผิดชอบในความละเอียดรอบคอบของการสอบสวน และ
4. รับผิดชอบในความเชื่อถือได้ของการสอบสวน⁴⁵

การใช้ดุลพินิจทางอาญาของอัยการมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบังคับใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองสังคมให้ประชาชนมีความปลอดภัยและใช้ชีวิตได้โดยปกติสุข ขณะเดียวกันก็มีผลโดยตรงต่อการอำนวยความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การสั่งคดีของพนักงานอัยการ ยังมีขึ้นขึ้นตอนการวินิจฉัยความผิดของผู้ต้องหา แต่เป็นขึ้นตอนวินิจฉัยว่าสมควรจะฟ้องเพื่อพิสูจน์ความผิดในศาลหรือไม่เท่านั้น⁴⁶

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดบทบาทของพนักงานอัยการให้เป็นผู้กลับกรองสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเพื่อออกคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กฎหมายบัญญัติ ดังนั้น หากพนักงานอัยการเห็นว่าพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนยัง

⁴² ดู พระราชบัญญัติองค์กรอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 11 และมาตรา 12

⁴³ คณิต ฒ นกร, *อ้าวแล้ว เจริญรรถที่ 41*, น. 237.

⁴⁴ กุลพล พลวัน, “หลักการใช้ดุลพินิจทางอาญาของอัยการ,” *รพี 45*, น. 88.

⁴⁵ คณิต ฒ นกร, *อ้าวแล้ว เจริญรรถที่ 38*, น. 110.

⁴⁶ กุลพล พลวัน, *อ้าวแล้ว เจริญรรถที่ 44*, น. 89.

บกพร่องอยู่หรือไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ก็ต้องดำเนินการเพื่อให้ได้พยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงที่แน่ชัดยิ่งขึ้นเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคดีต่อไป โดยการดำเนินการเพื่อให้ได้พยานหลักฐานเพิ่มเติมดังกล่าวนี้ มาตรา 143 บัญญัติให้กระทำได้ 2 วิธี คือ

(1) การสั่งพนักงานสอบสวนให้ทำการสอบสวนเพิ่มเติมตามประเด็นที่กำหนดให้ หรือ

(2) การสั่งพนักงานสอบสวนให้นำพยานบุคคลไปพบอัยการเพื่อซักถามเพิ่มเติม เช่น อัยการเคยสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมแล้ว แต่พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนไม่ตรงประเด็นหรือข้อเท็จจริงยังไม่ชัดเจน หากนำพยานมาให้อัยการสอบปากคำด้วยตนเองจะได้ผลดีกว่า อัยการก็มีอำนาจสั่งให้นำพยานมาให้สอบปากคำได้เช่นกัน

การสั่งสอบเพิ่มเติมตามมาตรา 143 นี้ เป็นหัวใจของการพิจารณากลับกรองพยานหลักฐานในการสั่งสำนวนสอบสวนโดยอัยการ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ชัดเจนรัดกุมมากยิ่งขึ้นก่อนมีคำสั่งในคดี การสั่งสอบสวนเพิ่มเติมถือว่าเป็นอำนาจตามกฎหมายของอัยการที่จะสั่งสอบสวนเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควร ดังนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนได้ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังอัยการแล้ว พนักงานสอบสวนย่อมหมดอำนาจในการสอบสวน กรณีจะมีการสอบสวนเพิ่มเติมได้ก็ต้องเป็นไปโดยคำสั่งของอัยการเท่านั้น หากพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนไปโดยพลการ ย่อมเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบ เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมในประเด็นใด พนักงานสอบสวนก็ต้องปฏิบัติตาม พนักงานสอบสวนไม่อาจโต้แย้งว่าข้อเท็จจริงในสำนวนการสอบสวนครบถ้วนสมบูรณ์แล้วหรือไม่ควรสอบสวนเพิ่มเติมประเด็นนั้น ประเด็นนี้ ฯลฯ เพราะเป็นอำนาจที่กฎหมายได้ให้ไว้แก่อัยการโดยตรงเพื่อตรวจสอบกลั่นกรองการสอบสวนของตำรวจ⁴⁷

ด้วยเหตุนี้พนักงานอัยการจึงต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรอบคอบด้วยความเป็นภาวะวิสัยหรือความเป็นกลางที่สุดก่อนที่จะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา เพราะพนักงานอัยการจะต้องถูกตรวจสอบการทำงานโดยผู้เสียหาย โดยที่ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีได้เองในกรณีที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องและหากผู้เสียหายดำเนินคดีเองได้ผลแล้ว กรณีก็ย่อมกระทบถึงความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนต่ออัยการได้ นอกจากนี้พนักงานอัยการจะต้องถูกตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่โดยศาล โดยการที่ศาลใช้มาตรการไต่สวนมูลฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ซึ่งก็จะเป็นการกระทบถึงความเชื่อศรัทธาต่ออัยการเช่นเดียวกัน

⁴⁷ เพิ่งอ้าง, น. 83-84.

2.3.2 การตรวจสอบความจริงในชั้นศาล เป็นขั้นตอนการวินิจฉัยว่าผู้ถูกล่าวหาได้กระทำความผิดหรือไม่ได้กระทำความผิด ศาลต้องตรวจสอบความจริงในคดีที่สั่งประทับฟ้องไว้แล้วอย่างกระตือรือร้น (active) และต้องประกันความบริสุทธิ์ของจำเลยด้วย

2.3.2.1 การดำเนินคดีอาญาชั้นประทับฟ้อง ในการที่ศาลจะสั่งประทับฟ้องได้นั้น กฎหมายกำหนดให้ศาลตรวจฟ้องเสียก่อนว่าเป็นฟ้องที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และเฉพาะกรณีที่ศาลได้ตรวจดูแล้วและเห็นว่าฟ้องนั้นเป็นฟ้องที่ถูกต้องตามกำหนดแล้วเท่านั้น ศาลจึงสั่งประทับฟ้องหรือดำเนินการไต่สวนมูลฟ้องและสั่งประทับฟ้องหรือไม่ต่อไป แต่ถ้าเห็นว่าฟ้องนั้นเป็นฟ้องที่ไม่ถูกต้องตามกำหนด ศาลอาจสั่งให้โจทก์แก้ฟ้องให้ถูกต้อง หรือยกฟ้อง หรือไม่ประทับฟ้อง⁴⁸

การประทับฟ้องเป็นขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาที่สำคัญขั้นตอนหนึ่ง กล่าวคือ เป็นขั้นตอนของการวินิจฉัยถึงมูลคดีของศาล เป็นขั้นตอนกลั่นกรองคดีไม่ให้ขึ้นไปสู่ศาลโดยไม่จำเป็นโดยวิธี “การไต่สวนมูลฟ้อง” (Preliminary examination) เป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลทางหนึ่ง โดยในคดีที่ผู้เสียหายฟ้อง ต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องเสมอ แต่คดีของพนักงานอัยการนั้นศาลมักไม่ไต่สวนมูลฟ้อง จริงอยู่ก่อนที่พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องคดีใดต่อศาลนั้น ได้มีการสอบสวนมาแล้ว แต่กรณีก็อาจจะเป็นไปได้ว่าคดีของพนักงานอัยการ ในท้องที่นั้น ได้ถูกยกฟ้องในที่สุดเสมอ ๆ

2.3.2.2 การดำเนินคดีอาญาชั้นพิจารณา เมื่อศาลได้ประทับฟ้องแล้ว ศาลตกเป็นผู้รับผิดชอบในขั้นตอนการดำเนินคดีต่อไป กล่าวคือ ก่อนคดีถึงศาลพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบ แต่เมื่อคดีถึงศาลแล้วความรับผิดชอบในคดีตกเป็นของศาล⁴⁹ ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลนั้น เนื่องจากวิธีพิจารณาความแพ่งและวิธีพิจารณาความอาญามีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ในคดีแพ่งนั้นคู่ความเป็นผู้กำหนดข้อเท็จจริงที่จะต้องนำมาตีแผ่ในศาล รวมทั้งกำหนดข้อเท็จจริงที่จะต้องพิสูจน์กันด้วยพยานหลักฐาน การดำเนินคดีแพ่งจึงใช้ “หลักความตกลง” (Verhandlungsmaxime) ส่วนในคดีอาญานั้นใช้ “หลักการตรวจสอบ” (Untersuchungsgrundsatz) กล่าวคือ ในคดีอาญานั้นไม่ว่าจะเป็นเจ้าพนักงานกีด ศาลก็ตี มีหน้าที่ต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงในเรื่องที่กล่าวหาว่าความจริงคืออะไร และในการนี้เจ้าพนักงานและศาลมีอำนาจหน้าที่ค้นหาความจริงโดยไม่มีข้อผูกมัดใด ๆ ทั้งสิ้น หรือโดยไม่มีผู้มัดกับคำร้องคำขอของผู้ใด⁵⁰

⁴⁸ คณิต ณ นคร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1, น.534.

⁴⁹ คณิต ณ นคร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 41, น.278.

⁵⁰ คณิต ณ นคร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 3, น. 29-30.

บทบัญญัติที่แสดงให้เห็นว่ากระบวนการพิจารณาในศาลก็ต้องอาศัยหลักค้นหาความจริง เช่น การพิสูจน์ความจริงในคดี ซึ่งการพิสูจน์ความจริงในคดีนี้มีสองระดับ คือ การพิสูจน์จนสิ้นสงสัยและการพิสูจน์ว่ามีมูล การพิสูจน์จนสิ้นสงสัย คือ การแสดงให้เห็นด้วยพยานหลักฐาน (Beweismittel/evidence) ถึงการมีอยู่ของข้อเท็จจริงโดยปราศจากความสงสัย การพิสูจน์จนสิ้นสงสัยเป็นหลักที่ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติ มาตรา 227 ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา 227 ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”

ในคดีอาญานั้นเรื่องของข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดจำต้องมี “การพิสูจน์จนสิ้นสงสัย” (Prove beyond reasonable doubt) เสมอ เพราะเมื่อมีความสงสัยต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย ทั้งนี้ตามหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย (Grundsatz “in dubio pro reo”/principle of presumption of innocence) ซึ่งอัยการมิได้ใช้หลักนี้

การพิสูจน์ความจริงอีกระดับหนึ่ง คือ การพิสูจน์ว่ามีมูล ซึ่งการพิสูจน์ว่ามีมูลนั้นเป็นการพิสูจน์ที่ตรงกันข้ามกับการพิสูจน์จนสิ้นสงสัย โดยการพิสูจน์ว่ามีมูล คือ การแสดงให้เห็นด้วยพยานหลักฐาน (Beweismittel/evidence) ที่กระทำเพียงแค่นี้ให้เห็นถึงความน่าเป็นไปได้ของข้อเท็จจริงก็เป็นการเพียงพอแล้ว ซึ่งการพิสูจน์ความจริงในคดีอาญาในบางกรณีกฎหมายเรียกร้องการพิสูจน์เพียงแค่มูลเท่านั้นเป็นต้นว่า การพิสูจน์มูลคดีในการไต่สวนมูลฟ้อง แต่ในการพิสูจน์มูลคดีในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนั้น ศาลต้องกระทำในระดับที่มีความเป็นภาวะวิสัยที่มากตามสมควรในอันที่จะสามารถจัดปัญหาคดีกรรณการศาลได้ด้วย⁵¹

หลักค้นหาความจริงที่ปรากฏในชั้นพิจารณาของศาลที่สามารถพบเห็นได้อีก เช่น มาตรา 174 บัญญัติว่า

“ก่อนนำพยานเข้าสืบ โจทก์มีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีโจทก์ คือ แถลงถึงลักษณะของฟ้อง อีกทั้งพยานหลักฐานที่จะนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย เสร็จแล้วให้โจทก์นำพยานเข้าสืบ

⁵¹ คณิต ณ นคร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1, น. 208.

เมื่อสืบพยานโจทก์แล้ว จำเลยมีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีจำเลย โดยแถลงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายซึ่งตั้งใจอ้างอิง ทั้งแสดงพยานหลักฐานที่จะนำสืบ เสร็จแล้วให้จำเลยนำพยานเข้าสืบ

เมื่อสืบพยานจำเลยเสร็จแล้ว โจทก์และจำเลยมีอำนาจแถลงปิดคดีของตนด้วยปากหรือหนังสือหรือทั้งสองอย่าง

ในระหว่างพิจารณา ถ้าศาลเห็นว่าไม่จำเป็นต้องสืบพยานหรือทำการอะไรอีก จะสั่งงดพยานหรือการนั้นเสียก็ได้”

จากบทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ศาลเป็นผู้สืบพยานและการแถลงปิดคดีช่วยทำให้บทบาทของศาลในการตรวจสอบความจริงมีความสะดวกและเด่นชัด การแถลงปิดคดีสำหรับพนักงานอัยการมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากพนักงานอัยการเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดจริงพนักงานอัยการก็จะแถลงให้ลงโทษจำเลยตามความหนักเบาของการกระทำตามหลัก individualization of punishment และศาลยังสามารถสั่งงดสืบพยานได้เช่นกัน

นอกจากนั้นศาลอาจใช้วิธีการร่วมค้นหาความจริงเป็นวิธีการประกอบก็ได้ ดังจะเห็นได้จาก มาตรา 228 ซึ่งบัญญัติว่า

“ระหว่างพิจารณาโดยพลการหรือคู่ความฝ่ายใดร้องขอ ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติมจะสืบเองหรือส่งประเด็นก็ได้”

บทบัญญัตินี้แสดงให้เห็นถึง “หลักในการดำเนินคดีโดยรัฐ” ว่าศาลต้องกระตือรือร้นในการตรวจสอบค้นหาความจริง และใน มาตรา 229 ซึ่งบัญญัติว่า

“ศาลเป็นผู้สืบพยาน จะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้ แล้วแต่เห็นควรตามลักษณะของพยาน”

ซึ่งบทบัญญัตินี้ดังกล่าวก็นำมาแสดงให้เห็นว่า ตามกฎหมายแล้วหน้าที่ในการสืบพยานเป็นหน้าที่ของศาลนั่นเอง ดังนั้น ศาลก็เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่จะต้องร่วมกันตรวจสอบค้นหาความจริงของเรื่องร่วมกับพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ

2.4 การไต่สวนมูลฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทย

การไต่สวนมูลฟ้องตามกฎหมายไทยนั้นมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

2.4.1 วิวัฒนาการของการไต่สวนมูลฟ้อง

การไต่สวนมูลฟ้อง คือ กระบวนการไต่สวนของศาลเพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีที่จำเลยต้องหาว่ากระทำความผิด ซึ่งในอดีตนั้นศาลปรีศภามีหน้าที่ในการไต่สวนพยานหลักฐานเบื้องต้น ถ้าคดีมีมูลก็สั่งให้ไปฟ้องยังศาลตามกระทรวงที่เกี่ยวข้อง การไต่สวนมูลฟ้องในอดีตจึงมีความแตกต่างกับในปัจจุบัน วิวัฒนาการของการไต่สวนมูลฟ้องของศาลไทยจึงเริ่มมาจากศาลปรีศภา

2.4.1.1 ศาลปรีศภา

ก่อนจุลศักราช 1236 ศาลกรมพระนครบาลพิจารณาพิพากษาคดีที่เกิดขึ้นในกรุงเทพ แต่การพิจารณาของศาลกรมพระนครบาลไม่เพียงพอพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในจุลศักราช 1236 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดตั้งศาลรับสั่งพิเศษขึ้นอีกศาลหนึ่ง ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่เกิดขึ้นในเขตกรุงเทพ

ปีเดียวกันได้เกิดกองตำรวจหรือปรีศในกรุงเทพ 3 กอง ผู้ว่าการปรีศเป็นผู้พิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิดที่ถูกจับตัวได้ในศาลกองตระเวน โดยไม่ส่งให้ศาลรับสั่งพิเศษพิจารณาพิพากษา ทั้งยังมีประกาศกรมพระนครบาลลงวันที่ 22 กรกฎาคม ร.ศ. 111 กำหนดให้เจ้ากรมปลัดในกรมกองตระเวนที่เป็นผู้พิพากษาศาลกองตระเวนมีอำนาจพิพากษาลงโทษจำคุก 50 ที่ จำคุก 6 เดือนและปรับไหม 2 ชั่งลงมา⁵² ปลายปีร.ศ. 111 นั้นเอง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าศาลกรมกองตระเวนในกระทรวงนครบาลยังไม่เรียบร้อย จึงทรงยกเลิกประกาศกรมพระนครบาล ลงวันที่ 22 กรกฎาคม ร.ศ. 111 และโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งศาลปรีศภาเป็นศาลกรมกองตระเวนขึ้นอยู่กับกระทรวงยุติธรรม⁵³

1) เขตอำนาจศาลปรีศภา

ศาล ปรีศ ภาที่จัดตั้งขึ้นครั้งแรกมีเพียงศาลเดียว แต่กรุงเทพมหานครมีบริเวณกว้างขวางมาก สร้างความยากลำบากแก่ราษฎรที่จะไปศาล ทั้งยากลำบากแก่ผู้พิพากษาที่จะต้องไปสืบสวนในท้องที่เกิดเหตุ ร.ศ. 113 จึงโปรดเกล้าฯ ให้เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมจัดตั้งศาลปรีศภาขึ้นอีก 3 ศาลและแบ่งกรุงเทพออกเป็น 4 แขวงแขวงละศาล ต่อมาปีประกาศยกเลิกศาลปรีศภา 1 ศาลคงเหลือเพียง 3 ศาล

⁵² พระมณูเวทย์วิมลนาถ, คำบรรยายธรรมเนียมศาลยุติธรรม, (2477), น. 199. (อ้างถึงใน อนันต์ ชมจินดา, “การไต่สวนมูลฟ้องในกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), น. 58.)

⁵³ พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์, ตำนานศาล, (2462), น. 34-35. (อ้างถึงใน อนันต์ ชมจินดา, “การไต่สวนมูลฟ้องในกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), น. 58.)

2) อำนาจของศาลโปริสภา

อำนาจของศาลโปริสภาแบ่งออกเป็น 4 ประการ⁵⁴

- 2.1) ชำระ เปรียบเทียบและตัดสินคดีอาญา
- 2.2) ไล่สวนคดีอาชญาเกินอำนาจ
- 2.3) ชำระ เปรียบเทียบและตัดสินคดีแพ่ง
- 2.4) รับอาชัค

อำนาจของศาลโปริสภาได้เพิ่มขึ้น โดยบทบัญญัติใน มาตรา 14 แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรมและพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ.127 คือ นอกจากไล่สวนคดีอาชญาที่เกินอำนาจแล้ว มีอำนาจที่จะพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีมโนสารเร่ทั้งหลาย คือ

- (1) คดีที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน
- (2) คดีที่เรียกเบี้ยปรับหรือทุนทรัพย์ไม่เกิน 200 บาท
- (3) คดีฟ้องขับไล่ออกจากที่อาศัยหรือที่เช่าอันมีราคาเช่าเข้าไม่เกินกว่าเดือนละ 200

บาท

ศาลโปริสภาเป็นผู้พิพากษานั่งพิจารณาพิพากษาคนเดียวเป็นองค์คณะได้เต็มอำนาจศาล⁵⁵

3) ผู้เป็นโจทก์ในศาลโปริสภา

ตามธรรมดาตำรวจมีหน้าที่ไล่สวนคดีอาญาก่อนมาถึงศาล ในชั้นศาลโปริสภาตำรวจมีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องคดี แต่ไม่ตัดสิทธิของพนักงานอัยการที่จะเป็นโจทก์ฟ้องคดียังศาลโปริสภา เพราะพนักงานอัยการมีอำนาจเป็นโจทก์ได้ทุกศาล ทางปฏิบัติพนักงานอัยการฟ้องร้องยังศาลโปริสภา เฉพาะคดีที่มีพระราชบัญญัติไว้เป็นพิเศษ ให้พนักงานอัยการเป็นเจ้าหน้าที่ฟ้องร้อง เช่น พระราชบัญญัติมาตรา ชั่ง ตวงวัด พ.ศ. 2466 เป็นต้น และคดีที่พนักงานอัยการเห็นว่าสำคัญควรจะดำเนินการเสียเอง ตั้งแต่ชั้นไล่สวนมูลฟ้อง เพื่อคดีจะได้อยู่ในมือตั้งแต่ต้น

เมื่อทางฝ่ายตำรวจตั้งผู้ใดว่าความขึ้นศาลโปริสภา จะต้องแจ้งกระทรวงยุติธรรมทราบเพื่อแจ้งศาลทราบต่อไป

⁵⁴ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 52, น. 203. (อ้างถึงใน อนันต์ชัยจินดา, “การไล่สวนมูลฟ้องในกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์,” (วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นิติศาสตรมหาบัณฑิต, 2528), น. 59.)

⁵⁵ ดูพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ.127 มาตรา 15.

นอกจากพนักงานอัยการและตำรวจเป็นผู้ว่าความแทนรัฐบาลได้แล้ว กระทรวงใดต้องการตั้งเจ้าพนักงานเป็นผู้ว่าความเฉพาะของกระทรวงนั้น ให้มีตราตั้งส่งไปยังกระทรวงยุติธรรมเพื่อแจ้งให้ศาลทราบ เจ้าพนักงานนั้นมีอำนาจเหมือนพนักงานอัยการในการว่าความ เช่น กระทรวงเกษตรพาณิชย์การตั้งข้าราชการในกองนาบาลเป็นผู้ว่าความของกรมรถไฟ กระทรวงพระคลังตั้งข้าราชการของกรมฝิ่นเป็นผู้ว่าความของกรม

อย่างไรก็ตาม เจ้าทุกข์มีอำนาจฟ้องศาลปรีศภาได้

4) วิธีพิจารณาในศาลปรีศภา

การไต่สวนทุกครั้งต้องมีตัวจำเลยอยู่ด้วยเสมอ ถ้าครั้งใดจำเลยไม่ได้อยู่ต้องงดการไต่สวนไว้ จะทำการไต่สวนลับหลังจำเลยไม่ได้⁵⁶ ยกเว้นคดีบางประเภทเท่านั้น

การไต่สวนมูลฟ้องในศาลปรีศภานั้น เมื่อได้ตัวจำเลยมาแล้วศาลอ่านฟ้องหรือข้อหาให้จำเลยฟัง ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลพิจารณาว่าคดีอยู่ในอำนาจศาลปรีศภาตัดสินได้หรือไม่ถ้าเป็นคดีที่ศาลปรีศภาตัดสินได้คือ ลงโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ก็ให้ตัดสินลงโทษจำคุกจำเลยได้ แต่ถ้าเป็นคดีที่ศาลปรีศภาไม่มีอำนาจลงโทษ ก็ส่งสำนวนให้กรมอัยการฟ้องจำเลยยังศาลสูงต่อไป แต่ถ้าจำเลยปฏิเสธว่าไม่ได้กระทำความผิดหรือแถลงข้อต่อสู้ประการใด ศาลต้องไต่สวนพยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์ การไต่สวนต้องกระทำต่อหน้าจำเลย การสืบพยานชั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้ศาลฟังพยานแต่เพียงว่าคดีมีมูลที่จะเอาเป็นพิรุณแก่จำเลยหรือไม่เท่านั้น ไม่จำเป็นต้องฟังคำพยานอย่างชั้นพิจารณา ถ้าศาลเห็นว่า

ก. พยานเหล่านั้น ไม่ควรฟังว่าจำเลยมีพิรุณ หรือเห็นว่าคดีไม่มีมูลพอลงโทษจำเลย ศาลต้องปล่อยตัวจำเลย

ข. ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยมีพิรุณและเป็นคดีที่ศาลปรีศภามีอำนาจตัดสินได้ ก็จะนัดพิจารณาคดีต่อไป แต่ถ้าเป็นคดีที่ศาลปรีศภาไม่มีอำนาจตัดสิน ต้องส่งสำนวนให้กรมอัยการฟ้องจำเลยยังศาลสูง หรือให้เจ้าทุกข์ฟ้องคดีเอง ในระหว่างนี้ศาลจะขังจำเลยไว้ หรือให้ประกันตัวไปก็ได้⁵⁷

⁵⁶ พระสุเมตวันวิจิตร, วิธีพิจารณาความอาญา, (2461), น. 77 (อ้างถึงใน อนันต์ ยมจินดา, “การไต่สวนมูลฟ้องในกรณีพนักงานอัยการเป็น โจทก์,” (วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), น. 61.)

⁵⁷ หลวงธรรมานุญูตนิกร, คำอธิบายวิธีพิจารณาความอาญา, (2475), น. 9-11. (อ้างถึงใน อนันต์ ยมจินดา, “การไต่สวนมูลฟ้องในกรณีพนักงานอัยการเป็น โจทก์,” (วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), น. 62.)

คดีที่มีมูลจะเป็นคดีที่เจ้าทุกข์ฟ้องเอง ศาลมีคำสั่งให้นำไปฟ้องยังศาลสูงตามธรรมดาจะสั่งให้ฟ้องภายใน 15 วัน ถ้าพนักงานอัยการอัยการหรือตำรวจเป็นโจทก์ ศาลจะส่งสำนวนให้กรมอัยการฟ้องยังศาลสูง กรมอัยการฟ้องจำเลยภายในเวลาสมควร

เมื่อพนักงานอัยการฟ้องคดีที่ศาลไต่สวนส่งมาให้ฟ้องนั้น พนักงานอัยการจะฟ้องนอกจากความผิดที่ได้ไต่สวนแล้วไม่ได้ เช่น เดิมตำรวจนครบาลฟ้องจำเลยฐานทำร้ายร่างกาย ศาลปรีศภาไต่สวนแล้วมีคำสั่งให้ส่งสำนวนให้กรมอัยการฟ้องจำเลย พนักงานอัยการฟ้องจำเลยโดยเพิ่มข้อหาชิงทรัพย์อีกฐานหนึ่ง ศาลพระราชอาชญาไม่มีอำนาจรับฟ้องข้อหาชิงทรัพย์ไว้พิจารณา ศาลรับพิจารณาได้แต่เฉพาะข้อหาทำร้ายร่างกายข้อหาเดียว

อย่างไรก็ตาม คดีที่ศาลไต่สวนส่งมาให้ฟ้องยังศาลสูง พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้ศาลไต่สวนฟังพยานต่อไปอีกได้ หรือพนักงานอัยการสั่งให้ศาลไต่สวนพิจารณาพิพากษาเองตามอำนาจของศาลไต่สวนได้ ตามกฎหมายคดีกระบวนยุติธรรมที่ 53

จำเลยไม่มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของศาล ปรีศภาเพราะถือว่าเป็นคำสั่งระหว่างพิจารณา คดีที่ศาลปรีศภายกฟ้องโจทก์ ถ้าเป็นคดีที่ศาลปรีศภาไม่มีอำนาจตัดสิน โจทก์มีทางเลือกปฏิบัติอยู่ 2 ประการ คือ

(1) โจทก์จะนำคดีมาฟ้องยังศาลสูงได้แต่ต้องได้รับอนุญาตจากศาลสูงนั้น ก่อนที่ศาลสูงจะอนุญาตต้องเรียกสำนวนมาตรวจดูว่า มีเหตุสมควรรับฟ้องหรือไม่ ก่อนตรวจสอบสำนวนศาลจะออกหมายจับจำเลยไม่ได้ การขออนุญาตต้องขอภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ศาลปรีศภาคัดสิน

(2) โจทก์อุทธรณ์ต่อไปยังศาลอุทธรณ์ได้ การอุทธรณ์ต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติลักษณะอุทธรณ์ พ.ศ.2473

ถ้าเป็นคดีที่ศาลปรีศภามีอำนาจตัดสินเด็ดขาด โจทก์จะนำคดีไปฟ้องยังศาลสูงไม่ได้ โจทก์มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ การอุทธรณ์ต้องอยู่ในบังคับแห่งพระราชบัญญัติลักษณะอุทธรณ์เช่นกัน

5) พยานชั้นไต่สวนนำมาใช้ในชั้นพิจารณา

พยานชั้นไต่สวนจะนำมาเป็นหลักฐานในชั้นพิจารณาไม่ได้ หากพยานยังอยู่และสามารถเรียกตัวมาสืบในชั้นพิจารณาได้ เว้นแต่ พยานผู้นั้นตายหรือหายไปหาตัวไม่พบ หรือ

กลายเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถนำตัวมาได้ในชั้นพิจารณา จึงจะยอมให้อ้างคำพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องมาใช้ในชั้นพิจารณา⁵⁸

2.4.1.2 ศาลแขวง

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ. 127 หมวดที่ 3 บัญญัติว่า ศาลสถิตยุติธรรมกรุงเทพ มีศาลอุทธรณ์ ศาลพระราชอาญา ศาลแพ่ง ศาลคดีต่างประเทศและศาลโปริสภา ส่วนศาลหัวเมืองมี 3 ชั้น คือ ศาลมณฑล ศาลเมืองและศาลแขวง เดิมศาลโปริสภาเท่านั้นที่มีอำนาจไต่สวนมูลฟ้อง ศาลแขวงหัวเมืองไม่มีอำนาจเช่นนั้น ต่อมาได้มีประกาศใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2478 การเรียกชื่อศาลโปริสภาหายไปโดยใช้คำว่าศาลแขวงทั้งในกรุงเทพและหัวเมือง ในกรุงเทพปีเดียวกันนั้น มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงสำหรับจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี พ.ศ. 2478 มาตรา 3 และมาตรา 4 บัญญัติตั้งศาลแขวงพระนครใต้ ศาลแขวงพระนครเหนือ และศาลแขวงธนบุรี แบ่งเขตชำระคดีตามเขตเดิมของศาลโปริสภา คือ 1, 2 และ 3 ตามลำดับ ในหัวเมืองมีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงสำหรับหัวเมือง พ.ศ. 2478⁵⁹ พร้อม ๆ กับการจัดตั้งศาลแขวงสำหรับจังหวัดพระนครและธนบุรี มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงสำหรับหัวเมือง 7 ศาล เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในอำเภอห่างไกลกับที่ตั้งจังหวัด เมื่อมีคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ จะได้พิจารณาพิพากษาให้เสร็จในศาลแขวงโดยไม่ต้องเดินทางไกลไปยังศาลซึ่งตั้งอยู่ในตัวจังหวัด ต่อมาจึงเห็นว่ายังอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนไม่เพียงพอ เพราะความยังต้องเดินทางไปดำเนินคดีที่เกินอำนาจศาลแขวงยังศาลจังหวัดอยู่เช่นเดิม จึงตราพระราชบัญญัติยกฐานะศาลแขวงเหล่านี้เป็นศาลจังหวัด ต่อมาในปี พ.ศ. 2499 รัฐบาลเห็นสมควรจัดตั้งศาลแขวงในหัวเมืองขึ้นอีก จึงได้ตราพระราชบัญญัติศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ขึ้น

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มีหลักการสำคัญประการหนึ่ง คือ หลักไต่สวนมูลฟ้อง แต่ต่อมาในวันที่ 5 เมษายน 2503 ได้มีประกาศพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2503 ให้ยกเลิกหลักที่ให้ศาลแขวงเป็นศาลไต่สวนมูลฟ้อง ตามมาตรา 13-17 โดยให้เหตุผลว่า การ

⁵⁸ อนันต์ ยมจินดา, “การไต่สวนมูลฟ้องในกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), น. 64.

⁵⁹ วรา ไวยหงส์, ประวัติศาลแขวง, (2525), น. 120. (อ้างถึงใน อนันต์ ยมจินดา, “การไต่สวนมูลฟ้องในกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), น. 66.)

ที่พระราชบัญญัติดังกล่าวบังคับให้ผู้ว่าคดี ขึ้นฟ้องคดีอาญาเกินอำนาจศาลแขวงให้ศาลแขวงทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อน ทำให้คดีล่าช้าและเสียเวลาแก่ประชาชนที่จะมาเป็นพยาน

1) เขตอำนาจของศาลแขวง

มาตรา 3 ให้ตั้งศาลแขวงขึ้นในทุกจังหวัด ในจังหวัดหนึ่งมีศาลแขวงกี่ศาลและมีเขตอำนาจเพียงใด ให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา โดยที่เดิมมีศาลแขวงในกรุงเทพ 3 ศาล แต่ในปัจจุบันมีจำนวน 6 ศาล ได้แก่ ศาลแขวงปทุมวัน ศาลแขวงพระนครใต้ ศาลแขวงพระนครเหนือ ศาลแขวงดุสิต ศาลแขวงธนบุรี และศาลแขวงดอนเมือง นอกจากศาลแขวงในกรุงเทพแล้ว ได้มีพระราชกฤษฎีกาให้เปิดศาลแขวงในบางจังหวัดขึ้นอีก โดยรวมจำนวนศาลแขวงทั่วราชอาณาจักรทั้งสิ้นจำนวน 31 ศาล⁶⁰

2) อำนาจของศาลแขวง

ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 17 ประกอบด้วย มาตรา 24 และมาตรา 25 ศาลแขวงมีอำนาจ⁶¹

ก. ออกหมายเรียก หมายอาญา หรือหมายสั่งให้ส่งคนมาจากหรือไปยังจังหวัดอื่น (มาตรา 24 (1))

ข. ออกคำสั่งใด ๆ ซึ่งมีใช่เป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดี (มาตรา 24 (2))

ค. ไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องหรือคำขอที่ขึ้นต่อศาลในคดีทั้งปวง (มาตรา 25 (1))

ง. ไต่สวนและมีคำสั่งเกี่ยวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัย (มาตรา 25 (2))

จ. ไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญา (มาตรา 25 (3))

ฉ. พิจารณาพิพาทภาคีแพ่งซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินสามแสนบาท ราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินดังกล่าวอาจขยายได้โดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา (มาตรา 25 (4))

ช. พิจารณาพิพาทภาคีอาญา ซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับแต่จะลงโทษจำคุกเกินหกเดือน หรือปรับ

⁶⁰ “ระบบศาลยุติธรรม,” สืบค้นเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2560,

จาก http://www.oppb.coj.go.th/doc/data/oppb/oppb_1461911326.pdf

⁶¹ เป็นอำนาจตามพระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2543 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2558

เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้วไม่ได้ (มาตรา 25 (5))

3) วิธีพิจารณาในศาลแขวง (ซึ่งถูกยกเลิกแล้วโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 2) พ. ศ. 2503) มีวิธีปฏิบัติดังต่อไปนี้

3.1) ผู้เป็นโจทก์ในศาลแขวง

ผู้ดำเนินคดีศาลแขวง คือ ผู้ว่าคดีซึ่งเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ทั้งนี้เป็นการดำเนินการตามหลักของศาลแขวงในต่างประเทศ ที่ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจสามารถนำคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ขึ้นสู่ศาลเองเพื่อให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็ว

ตาม มาตรา 5 บัญญัติให้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ตั้งผู้ว่าคดีจากนายตำรวจที่มียศตั้งแต่นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป หรือพนักงานสอบสวน หรือข้าราชการสังกัดกรมมหาดไทยตั้งแต่ชั้นตรีขึ้นไป แต่งตั้งแล้วต้องแจ้งกระทรวงยุติธรรมและกระทรวงยุติธรรมจึงแจ้งให้ศาลทราบต่อไป ผู้ว่าคดีมีอำนาจเป็นโจทก์ดำเนินคดีตลอดถึงชั้นอุทธรณ์ฎีกา ผู้ว่าคดีมีอำนาจและหน้าที่เหมือนพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ผู้เสียหายเองก็สามารถเป็นโจทก์เองได้เช่นกัน

3.1.1) กรณีผู้ว่าคดีเป็นโจทก์

- (1) ผู้ว่าคดีต้องฟ้องคดีต่อศาลแขวงที่เกิดเหตุในเขตอำนาจ
- (2) โดยปกติผู้ว่าคดีระบุพยานและนำพยานมาสืบในวันยื่นฟ้องคดี ซึ่งศาลอาจไต่สวนมูลฟ้องให้เสร็จไปทีเดียว เว้นแต่ พยานไม่พร้อมจึงขอเลื่อนคดีไป
- (3) กรณีเลื่อนไปไต่สวนมูลฟ้องในวันอื่น จะนำพยานมาสืบเองหรือขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานมาสืบก็ได้ การขอหมายเรียกพยานต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 106
- (4) ผู้ว่าคดีต้องนำตัวจำเลยมาพร้อมฟ้อง เว้นแต่จำเลยอยู่ในอำนาจการควบคุมของศาลศาลมีอำนาจจับและปล่อยชั่วคราวได้ในระหว่างไต่สวนมูลฟ้อง

(5) การยื่นฟ้อง โจทก์ส่งคำฟ้องพร้อมสำเนารวม 3 ชุด คือ ฟ้องโจทก์ 1 ชุด สำเนาให้จำเลย 1 ชุด และให้ศาลเก็บเป็นสำนวนสำหรับการไต่สวนมูลฟ้องอีก 1 ชุด เพราะศาลต้องส่งสำนวนการไต่สวนไปให้พนักงานอัยการดำเนินคดีต่อไปเมื่อศาลสั่งประทับฟ้อง ถ้าศาลสั่งคดีมีมูลตามฟ้องหรือมีมูลบางข้อหาให้ประทับฟ้องเฉพาะกระทงที่มีมูลและส่งสำนวนไปให้พนักงาน

อัยการดำเนินการต่อไปตามมาตรา 14 ถ้าได้ส่วนมูลฟ้องแล้วเห็นว่าคดีไม่มีมูลให้พิพากษายกฟ้อง โดยทำเป็นคำพิพากษาและไม่ต้องส่งสำนวนไปให้พนักงานอัยการ

(6) ในการไต่สวนคดีเกินอำนาจ ผู้ว่าคดีต้องฟ้องคดีต่อศาลแขวงภายในกำหนดเวลา ตาม มาตรา 7 เหมือนกรณีฟ้องคดีในอำนาจศาลแขวง แต่ถ้าฟ้องไม่ทันกำหนด 72 ชั่วโมง หรือ ภายในเวลาที่ขอคัดฟ้อง จะต้องขออนุญาตอธิบดีกรมอัยการเพื่อฟ้องคดี ตาม มาตรา 9 ก่อน และ ต้องเสนอหนังสืออนุญาตพร้อมคำฟ้อง และศาลต้องตรวจฟ้องว่าโจทก์ฟ้องคดีภายในกำหนดเวลา ฟ้องหรือคัดฟ้องตาม มาตรา 7 หรือไม่ ถ้าปรากฏว่าฟ้อง โจทก์มีบางข้อหาเป็นคดีอยู่ในอำนาจศาล แขวงทำการพิจารณาพิพากษาได้ เมื่อศาลไต่สวนมูลฟ้องสั่งคดีเกินอำนาจมีมูลประทับฟ้องแล้ว ให้ส่งสำนวนไปให้พนักงานอัยการฟ้องคดีต่อศาลอาญาหรือศาลจังหวัดแล้วแต่กรณี ทั้งคดีเกิน อำนาจและคดีในอำนาจรวมกัน เพราะถือว่าศาลอาญาหรือศาลจังหวัดมีอำนาจทำการพิจารณา พิพากษาได้ทุกข้อหา

(7) การนำพยานเข้าสืบไม่จำเป็นต้องนำสืบพยานที่ทำการสอบสวนทั้งหมด นำพยาน สืบเฉพาะพยานสำคัญ เพราะในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้ ศาลจะพิจารณาเพียงว่าฟ้องโจทก์มีมูล หรือไม่เท่านั้น ซึ่งต้องฟังพยานสำคัญที่รู้หรือเห็นเหตุการณ์ ได้แก่ ผู้เสียหายหรือประจักษ์พยาน เป็นต้น และถ้าจำเลยปฏิเสธหรือรับสารภาพไม่ตลอดข้อกล่าวหา โจทก์ต้องนำพยานเข้าสืบ

(8) ผู้ว่าคดีมีหน้าที่ส่งสำนวนการสอบสวนไปให้พนักงานอัยการ เพื่อพนักงานอัยการ พิจารณาประกอบกับสำนวนการไต่สวนมูลฟ้องของศาล⁶²

3.1.2) กรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์

หากเป็นคดีในอำนาจของศาลแขวง จะปฏิบัติเหมือนคดีที่ผู้ว่าคดีเป็นโจทก์ ส่วนคดีที่ เกินอำนาจศาลแขวง เมื่อศาลสั่งคดีมีมูลให้ประทับฟ้องและสั่งให้โจทก์นำคดีไปฟ้องต่อศาลที่มี อำนาจภายในกำหนดเวลาที่ศาลเห็นสมควรสั่งกำหนดเวลาให้ยื่นฟ้องไว้โดยชัดแจ้ง ตามปกติสั่งให้ โจทก์ยื่นฟ้องคดีภายในกำหนด 15 วัน เท่ากับเวลาที่พนักงานอัยการฟ้องคดี แต่ทั้งนี้ อาจกำหนด เป็นเรื่อง ๆ แล้วแต่จะเห็นสมควร สำนวนคดีไต่สวนมูลฟ้องกรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์นี้ ไม่ต้องส่ง สำนวนไปศาลอาญาหรือศาลจังหวัด คงเก็บสำนวนไว้ที่ศาลแขวง เมื่อโจทก์ไปฟ้องคดีต่อศาลที่มี อำนาจแล้วให้โจทก์ระบุอ้าง หรือศาลเห็นสมควรเรียกสำนวนไต่สวนมูลฟ้องไปจากศาลแขวงก็ได้ เสร็จแล้วให้ส่งคืน อย่างไรก็ตาม ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้ ศาลแขวงไม่อยู่ในฐานะที่จะสั่งการ เกี่ยวกับจำเลยในประการใด อาทิเช่น กรณีที่ขังหรือปล่อยจำเลยชั่วคราว จำเลยจะไปตกอยู่ใน

⁶² อนันต์ยมจินดา, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 58, น. 72-73.

อำนาจของศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีต่อเมื่อโจทก์นำคดีไปฟ้องต่อศาลนั้น และศาลได้รับฟ้องดำเนินคดีแก่จำเลยแล้ว

4) พยานชั้นใดส่วนนำมาใช้ในชั้นพิจารณา

ตาม มาตรา 17 ได้บัญญัติหลักการรับฟังได้ของการให้การของจำเลยและคำเบิกความของพยานต่อศาลแขวง ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีนั้นที่ศาลอื่นได้ ทั้งนี้ เป็นการป้องกันปัญหาและการบัญญัติขึ้นไม่ทำให้เสียความเป็นธรรม⁶³

จะเห็นได้ว่า การไต่สวนมูลฟ้องของศาลแขวงในอดีตและปัจจุบัน มีความแตกต่างกัน ซึ่งในอดีตนั้น ให้ศาลแขวงเป็นศาลไต่สวนมูลฟ้อง โดยกำหนดให้คดีเกินอำนาจศาลแขวงต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องทุกคดี แต่การกำหนดเช่นนั้นก็ได้ยกเลิกไป เนื่องจากหากต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องคดีดังกล่าวทุกคดีแล้ว จะทำให้คดีล่าช้า ส่งผลให้ประชาชนที่มาฟ้องคดีรวมทั้งผู้ที่จะเป็นพยานต้องเสียเวลานั่นเอง

การดำเนินคดีอาญามีความแตกต่างจากการดำเนินคดีแพ่ง เพราะการดำเนินคดีอาญาเป็นการใช้อำนาจรัฐเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ทำให้รัฐต้องเข้าไปกระทำการซึ่งกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล ดังนั้น กระบวนการในการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจรัฐจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญาเป็นกระบวนการตรวจสอบถ่วงดุลอย่างหนึ่งที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย เพราะการไต่สวนมูลฟ้องเป็นการพิจารณาคดีในเบื้องต้นว่า คดีที่โจทก์นำมาฟ้องจำเลยต่อศาลนั้นมีมูลพอที่จะประทับฟ้องไว้พิจารณาหรือไม่ ถ้าไม่มีมูลศาลจะสั่งไม่ประทับฟ้องและปล่อยตัวจำเลยไป จึงเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยตั้งแต่การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม⁶⁴

คำนิยามของ “การไต่สวนมูลฟ้อง” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (12) หมายความว่า กระบวนการไต่สวนของศาลเพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีที่จำเลยต้องหา ดังนั้น การไต่สวนมูลฟ้องจึงเป็นเรื่องระหว่างโจทก์กับศาลซึ่งได้แก่ ผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นโจทก์หรือพนักงานอัยการ โดยที่การประทับฟ้องอาจกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ดังนั้น กฎหมายจึงเปิดโอกาสให้ศาลดำเนินการไต่สวนมูลฟ้องก่อนการประทับฟ้องได้ แม้การฟ้องนั้นจะเป็นการฟ้องโดยพนักงานอัยการก็ตาม

⁶³ เพิ่งอ้าง, น. 74-75.

⁶⁴ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 9, น. 1.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 บัญญัติว่า “ถ้าฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ให้ศาลจัดการดังต่อไปนี้”

(1) ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ให้ไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าคดีนั้นพนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยโดยข้อหาอย่างเดียวกันด้วยแล้ว ให้จัดการตามอนุมาตรา (2)

(2) ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้

ในกรณีที่มีการไต่สวนมูลฟ้องดังกล่าวแล้ว ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา”

ดังนั้น การใช้กระบวนการไต่สวนมูลฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงแยกออกได้เป็น 2 กรณี คือ การไต่สวนมูลฟ้องกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และการไต่สวนมูลฟ้องกรณีที่ราษฎรเป็นโจทก์ เบื้องหลังการใช้กระบวนการดังกล่าวมาจากแนวคิดของการฟ้องคดี กล่าวคือ เป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐหรือการดำเนินคดีอาญาโดยราษฎร ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

2.4.2 แนวคิดการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ: การฟ้องคดีที่รัฐเป็นโจทก์

แนวคิดการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้นเห็นว่า การกระทำความผิดเป็นการกระทำความเสียหายต่อสังคมและเป็นการทำลายความสงบสุขของส่วนรวม รัฐจึงต้องเป็นผู้ดำเนินการโดยเจ้าพนักงานของรัฐคือพนักงานอัยการ ซึ่งต้องเป็นผู้มีหน้าที่ฟ้องคดีอาญา ประเทศไทยเองก็ได้นำหลักการดังกล่าวมาใช้ปรากฏใน มาตรา 28 (1)⁶⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยให้ศาลเป็นผู้ตรวจสอบการใช้อำนาจฟ้องของเจ้าพนักงานโดยวิธีการไต่สวนมูลฟ้อง แต่จะไม่ก้าวล่วงเข้าไปตรวจสอบอำนาจการสั่งไม่ฟ้องของเจ้าพนักงาน ขั้นตอนการไต่สวนมูลฟ้องเป็นดุลพินิจของศาลว่าจะดำเนินการไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 165 วรรค 1 กรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ศาลจึงใช้ดุลพินิจไม่ไต่สวนมูลฟ้องเพราะถือว่ามีกรรองคดีจากพนักงานสอบสวนและการสั่งฟ้องจากพนักงานอัยการมาแล้ว

ดังนั้น บทบัญญัติใน มาตรา 165 วรรค 1 จึงกำหนดว่า ในการฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการต้องมีตัวจำเลยเสมอ กล่าวคือ ถ้าจำเลยมิได้อยู่ในอำนาจศาล พนักงานอัยการต้อง

⁶⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล

(1) พนักงานอัยการ

(2) ผู้เสียหาย

ส่งตัวจำเลยมาพร้อมฟ้อง ในชั้นการไต่สวนมูลฟ้องนี้ต้องส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลย และศาลมีหน้าที่อย่างเดียวกับในชั้นพิจารณา คือ ต้องอ่านและอธิบายคำฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง และศาลต้องจดคำให้การจำเลยไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ต้องจดยางานไว้ ในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ จำเลยตกเป็นจำเลยแล้ว ในมาตรา 162 วรรค 2 จึงบัญญัติว่า

“ในกรณีที่มีการไต่สวนมูลฟ้องดังกล่าวแล้ว ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพ ให้ศาลประทับรับฟ้องไว้พิจารณา”

ดังนี้ ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์และศาลสั่งไต่สวนมูลฟ้อง ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพศาลประทับรับฟ้องไว้พิจารณาได้เลย

มาตรา 165 วรรค 2 บัญญัติว่า

“จำเลยไม่มีอำนาจนำพยานหลักฐานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิในการที่จำเลยจะมีทนายมาช่วยเหลือ”

ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์นั้น แม้จำเลยจะตกเป็นจำเลยแล้วก็ตาม จำเลยก็ไม่มีอำนาจนำพยานเข้ามาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้องได้ แต่กฎหมายก็ยังไม่ตัดสิทธิในการที่จำเลยจะมีทนายความมาช่วยเหลือ

มาตรา 167 บัญญัติว่า

“ถ้าปรากฏว่าคดีมีมูล ให้ศาลประทับรับฟ้องไว้พิจารณาต่อไปเฉพาะกระทงที่มีมูล ถ้าคดีไม่มีมูล ให้ศาลพิพากษายกฟ้อง”

ดังนี้ เมื่อได้มีการไต่สวนมูลฟ้องและศาลเห็นว่าคดีมีมูล ศาลจะสั่งประทับรับฟ้องไว้และพิจารณาต่อไปเฉพาะกระทงที่มีมูลเท่านั้น ถ้าคดีไม่มีมูลศาลจะพิพากษายกฟ้องไป

มาตรา 170 บัญญัติว่า

“คำสั่งของศาลที่ให้คดีมีมูลยอมเด็ดขาด แต่คำสั่งที่ว่าคดีไม่มีมูลนั้น โจทก์มีอำนาจอุทธรณ์ฎีกาได้ตามบทบัญญัติว่าด้วยลักษณะอุทธรณ์ฎีกา⁶⁶”

ในการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐหรือในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์นั้น กฎหมายกล่าวว่าศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง ทั้งนี้ เพราะพนักงานอัยการจะยื่นฟ้องต่อศาลได้นั้นต้องผ่านการสอบสวนของพนักงานสอบสวนก่อนซึ่งเป็นไป

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 บัญญัติว่า

⁶⁶ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 9, น. 20.

“ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน”

ดังนั้น ศาลจึงไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ยื่นฟ้อง แต่หากศาลเห็นสมควร จะทำการไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ยื่นฟ้องก็สามารถที่จะกระทำได้ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว ศาลเองมักไม่ไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์อยู่เสมอ⁶⁷

เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ก็ให้ทำความเข้าใจว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง ส่งพร้อมกับสำนวนการสอบสวนไปให้พนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการทำการพิจารณาสั่งคดีว่าจะสั่งฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140-142 ส่วนในวันไต่สวนมูลฟ้อง โจทก์ต้องนำตัวจำเลยมาศาล เว้นแต่ จำเลยมีประกันตัว ถ้าจำเลยเป็นนิติบุคคล ศาลต้องออกหมายเรียกผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลมาศาล ถ้าผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกจะออกหมายจับผู้นั้นมาก็ได้ และเมื่อฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ศาลก็มีอำนาจจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนประทับฟ้องไว้พิจารณาหรือจะประทับฟ้องนั้นไว้พิจารณาเลยก็ได้ตามแต่ศาลเห็นสมควร แต่ในทางปฏิบัติแล้วโดยปกติศาลจะประทับฟ้องคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ไว้พิจารณาเลยโดยไม่สั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อน

คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์มีหลักในการไต่สวนมูลฟ้องดังต่อไปนี้

(1) คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เมื่อยื่นฟ้องจะต้องมีตัวจำเลยไปศาลด้วย ถ้าไม่ส่งตัวจำเลยไปศาลพร้อมกับฟ้องศาลก็จะไม่ประทับฟ้อง ทั้งนี้ เว้นแต่ ตัวจำเลยจะอยู่ในอำนาจศาลแล้วหรือถูกขังในคดีอื่นหรือถูกจำคุกอยู่

(2) การไต่สวนมูลฟ้องจะต้องทำต่อหน้าจำเลย

(3) ศาลจะต้องส่งสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยทุกคนเป็นรายตัว เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงแล้ว ศาลจะต้องอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง

(4) ศาลจะถามว่า จำเลยได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง โดยคำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพในชั้นนี้ ก็ให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา ถ้าจำเลยให้การปฏิเสธศาลก็ดำเนินการต่อไป คือ ฟังพยานที่โจทก์นำสืบแล้ววินิจฉัยว่าจะประทับฟ้องหรือไม่ จำเลยจะไม่ให้การก็ได้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจดรายงานไว้และดำเนินการ

⁶⁷ เพิ่งอ้าง, น. 32.

ต่อไป จำเลยไม่มีอำนาจนำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่จำเลยมีสิทธิที่จะมีทนายความมาคอยช่วยเหลือในการซักค้านพยานโจทก์

(5) จำเลยมีฐานะเป็นจำเลย

บทบาทศาลในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 (2) ศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องแต่ถ้าศาลเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติแล้วศาลจะใช้ดุลพินิจในทางประทับฟ้องคดีของพนักงานอัยการไว้พิจารณาโดยไม่ทำการไต่สวนมูลฟ้อง เหตุผลก็คือ คดีของพนักงานอัยการนั้นก่อนที่คดีมาถึงศาลต้องผ่านกระบวนการชั้นพนักงานสอบสวนที่จะต้องรวบรวมพยานหลักฐาน เมื่อคดีมีพยานหลักฐานก็เสนอความเห็นควรสั่งฟ้องและเมื่อถึงชั้นการดำเนินคดีของพนักงานอัยการพนักงานอัยการก็ต้องตรวจสอบดูสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานอีกชั้นหนึ่ง ถ้ามีพยานหลักฐานเพียงพอจะสั่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล เมื่อถือว่าได้ผ่านขั้นตอนของเจ้าพนักงานมาแล้วถึงสองชั้น จึงไม่บังคับว่าต้องไต่สวนมูลฟ้องอีก ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาได้มีการไต่สวนมูลฟ้องคดีของพนักงานอัยการตามที่ปรากฏหลักฐานเพียงครั้งเดียว คือ คดีระหว่างพนักงานอัยการจังหวัดสกลนคร โจทก์กับ นายสุรศักดิ์ ผลบุญ จำเลย ในข้อหาบุกรุกเคหสถาน ในเวลากลางคืน⁶⁸

2.4.3 แนวคิดการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน: การฟ้องคดีในกรณีราษฎรเป็นโจทก์

การดำเนินคดีอาญาโดยเอกชนเป็นผลสืบเนื่องมาจากความคิดที่ว่า การรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคน ประชาชนทุกคนมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง แนวคิดดังกล่าว ทำให้ราษฎร (ผู้เสียหาย) สามารถนำคดีอาญามาฟ้องเองได้ตาม มาตรา 28 (2) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย แต่เนื่องจากกฎหมายเกรงว่าจะมีการกลั่นแกล้งฟ้องคดีกัน จึงกำหนดขั้นตอนให้ในกรณีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดี จะต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องเสียก่อนตามมาตรา 165 วรรค 3 ดังกล่าว

การไต่สวนมูลฟ้องกรณีราษฎรเป็นโจทก์ ตาม มาตรา 165 วรรค 3 นั้น ทำให้เห็นว่าการไต่สวนมูลฟ้องกรณีนี้ เป็นกระบวนการระหว่างศาลกับโจทก์ เพราะจำเลยยังไม่ได้อยู่ในฐานะเป็นจำเลย จึงไม่เป็นผู้เกี่ยวข้องในคดี และไม่มีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาใดนอกเหนือจากที่กฎหมายระบุไว้

⁶⁸ นพดล ก้อนทอง, “บทบาทของศาลในการกลั่นกรองคดีชั้นประทับฟ้อง ศึกษากรณีราษฎรเป็น โจทก์,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2554), น. 74-75.

แต่ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยในคดีหนึ่งว่า

“การที่ทนายจำเลยส่งเอกสารเพื่อประกอบการชักค้ำนพยาน โจทก์ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง มิได้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของคำเบิกความของพยานโจทก์ที่ตอบคำถามชักค้ำน ซึ่งทนายจำเลยถามได้ เมื่อการชักค้ำนนี้พาดพิงไปถึงพยานเอกสารใดซึ่งพยานได้ตรวจดูและให้การยอมรับแล้ว ทนายจำเลยย่อมส่งเอกสารนั้นเข้าประกอบถ้อยคำของพยานโจทก์ได้ หากใช้เป็นเรื่องจำเลยนำพยานเข้าสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้องอันเป็นการต้องห้ามไม่ เอกสารดังกล่าวจึงรับฟังเป็นพยานหลักฐานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องได้ (ฎีกาที่ 904/2522)”

ถ้าปรากฏว่าคดีมีมูล ศาลก็สั่งประทับฟ้องไว้พิจารณา ถ้าไม่มีมูลก็พิพากษายกฟ้อง

คำสั่งของศาลว่าคดีมีมูล กรณีราษฎรเป็นโจทก์ได้ขาดและคำสั่งไม่มีมูลก็อุทธรณ์ฎีกาได้เช่นเดียวกับกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์

ดังนั้น หลักที่สำคัญของการไต่สวนมูลฟ้อง คือ จำเลยไม่มีสิทธินำสืบพยาน และการไต่สวนมูลฟ้องเป็นเรื่องของศาลกับโจทก์เท่านั้น⁶⁹

การไต่สวนมูลฟ้อง (Preliminary examination) เป็นขั้นตอนหลักในชั้นประทับฟ้อง ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการหรือเรียกว่าเป็นมาตรการตรวจสอบหรือกลั่นกรองมูลคดีที่โจทก์นำมาฟ้องในชั้นก่อนการพิจารณาตัดสินคดีของศาลซึ่งกระทำโดยผู้พิพากษา เพื่อกลั่นกรองฟ้องที่ไม่มีมูลหรือขาดพยานหลักฐานสนับสนุน และเพื่อคุ้มครองจำเลยจากการกล่าวหาที่ปราศจากมูลความผิด ดังนั้นการไต่สวนมูลฟ้องจึงมีลักษณะทั้งการสอบสวนและทั้งการพิจารณา แต่มิใช่การสอบสวนและมิใช่การพิจารณาคดีของศาล เพราะในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้ โจทก์เพียงแต่นำพยานหลักฐานมาสืบแสดงให้ศาลเห็นถึงมูลคดีที่นำมาฟ้อง (Prima Facie) เท่านั้น ไม่ต้องพิสูจน์จนสิ้นสงสัย (Prove beyond reasonable doubt)⁷⁰

สำหรับการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายที่เป็นราษฎรหรือในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ในทุกๆคดีนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยบัญญัติให้ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องเสมอ เพราะว่ายังไม่ผ่านมาตรการกลั่นกรองโดยรัฐมาก่อน กล่าวคือ เนื่องจากคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ไม่จำเป็นต้องมีการสอบสวนก่อนดังเช่นคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ประกอบกับในบางกรณีคดีดังกล่าวได้เคยมีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนแล้ว แต่พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการเห็นสมควรไม่สั่งฟ้อง ราษฎรผู้เป็นผู้เสียหายจึงได้นำคดีนั้นมาเป็น

⁶⁹ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 9, น. 20-21.

⁷⁰ เพิ่งอ้าง, น. 28.

โจทก์ฟ้องด้วยตนเอง ดังนั้น แม้ฟ้องจะถูกต้องตามกฎหมายแล้ว แต่กฎหมายก็ต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องในทุกคดี เพื่อให้แน่ใจว่าคดีดังกล่าวมีมูลพอที่จะรับไว้พิจารณาต่อไปได้ และเมื่อบทบัญญัติมาตรา 162 แห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนแล้ว ดังนั้น แม้ศาลชั้นต้นจะไม่สั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนประทับฟ้องไว้พิจารณาด้วยความผิดหลงประการใด ๆ แล้ว ศาลสูงก็สั่งได้เอง โดยให้ศาลชั้นต้นดำเนินการไต่สวนมูลฟ้องก่อนและทำการพิจารณาพิพากษาต่อไปตามมูลคดี⁷¹

ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ มีหลักเกณฑ์ในการไต่สวนมูลฟ้องดังนี้ คือ

- (1) ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องลับหลังจำเลยได้ โดยโจทก์ไม่ต้องนำตัวจำเลยมายังศาลในวันไต่สวนมูลฟ้อง
- (2) ศาลจะต้องส่งสำเนาคำฟ้องให้จำเลยเป็นรายตัว พร้อมกับแจ้งวันนัดไต่สวนมูลฟ้องให้จำเลยทราบ
- (3) จำเลยจะมาฟังการไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ แต่จำเลยไม่มีสิทธินำพยานมาสืบและในการซักค้าน จำเลยอาจส่งเอกสารเข้าประกอบคำซักค้านพยานโจทก์ได้ โดยไม่ถือว่าเป็นการนำพยานเข้าสืบ
- (4) ห้ามศาลถามคำให้การจำเลย
- (5) ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งประทับฟ้อง มิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น คือ ยังไม่ถือว่าเป็นจำเลย⁷²

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ประเทศไทยถือหลักทั้งแนวคิดให้รัฐและประชาชน (ผู้เสียหาย) สามารถนำคดีมาฟ้องต่อศาลเป็นอิสระซึ่งกันละกันได้ทั้งสองประการ แต่เนื่องจากว่า การฟ้องคดีโดยราษฎรนั้นกฎหมายกำหนดให้ต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องเป็นขั้นตอนแรกเสียก่อนว่าคดีมีมูลเพียงพอที่จะฟ้องเป็นคดีได้หรือไม่ แต่กรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ให้เป็นดุลพินิจของศาลว่าจะใช้หรือไม่ก็ได้

2.5 การนำหลักตรวจสอบค้นหาความจริงมาใช้ในการไต่สวนมูลฟ้อง

หลักตรวจสอบค้นหาความจริง เป็นหลักที่นำมาใช้ในกระบวนการพิจารณาทางอาญา ตั้งแต่ในชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นพนักงานอัยการและรวมถึงในชั้นพิจารณาของศาลด้วย

⁷¹ เติ้งอ๋าง, น. 29.

⁷² เติ้งอ๋าง, น. 30.

เนื่องจากการดำเนินคดีทางอาญาเป็นการดำเนินคดีที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้อง หากเกิดความผิดพลาดในขั้นตอนหนึ่งขั้นตอนใดย่อมส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมได้เช่นกัน การดำเนินคดีอาญานั้นเริ่มตั้งแต่การสอบสวน การตั้งข้อหา การวางแผนทางการสืบสวน การรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหากระบวนการในชั้นพนักงานสอบสวนนี้ก็เพื่อจะค้นหาความจริงว่าผู้ต้องหานั้นได้กระทำผิดจริงดังที่มีผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษหรือไม่

ในชั้นพนักงานอัยการนั้น เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนก็จะทำการกลั่นกรองและตรวจสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง ในกรณีที่อัยการสั่งฟ้องจะต้องมีเหตุผลว่าที่สั่งฟ้องนั้นเพราะเหตุใด โดยเป็นเหตุผลที่ปรากฏข้อเท็จจริงในสำนวนการสอบสวน และอัยการย่อมมีอิสระในการทำความเห็นและคำสั่ง แต่ก็เกินไปตามลำดับชั้นบังคับบัญชา มิใช่เป็นการสั่งในลักษณะองค์คณะ และเนื่องจากการดำเนินคดีอาญาเป็นการตรวจสอบความจริงของเรื่องที่กล่าวหา ซึ่งถือเป็นเป้าหมายสำคัญในการดำเนินคดีอาญา นอกจากนั้น คดีอาญาดังกล่าวต้องอาศัยความจริงในการชี้ขาดและความจริงที่จะนำมาชี้ขาดได้นั้นต้องเป็นความจริงแท้ของเรื่องแล้ว ยังต้องเป็นความจริงที่ได้มาโดยชอบด้วยกระบวนการ⁷³ เช่นกัน

ในคดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์นั้น กฎหมายไม่บังคับว่าจะต้องทำการไต่สวนมูลฟ้อง เพราะกฎหมายถือว่าคดีนั้นได้ผ่านขั้นตอนการทั้งการสอบสวนของพนักงานสอบสวนและการตรวจสำนวนการสอบสวนของพนักงานอัยการมาแล้ว เมื่อผ่านขั้นตอนมาแล้วถึงสองขั้นตอนกฎหมายจึงไม่บังคับว่าจะต้องไต่สวนมูลฟ้องและเนื่องจากการไม่ไต่สวนมูลฟ้องคดีที่รัฐหรืออัยการเป็นโจทก์นี้เองจึงมีคดีเป็นจำนวนมากที่ศาลต้องพิพากษายกฟ้องในชั้นพิจารณา

บทบาทของศาลในการดำเนินคดีอาญา เนื่องจากการฟ้องคดีอาญาต่อศาลเป็นเรื่องใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐหรือพนักงานอัยการ ซึ่งเป็นผู้แทนของรัฐในการดำเนินคดีอาญา การที่ฝ่ายบริหารได้เสนอต่อฝ่ายตุลาการ โดยกล่าวหาว่าบุคคลที่ถูกฟ้องได้กระทำความผิดทางอาญาและขอให้ฝ่ายตุลาการพิจารณาพิพากษาลงโทษทางอาญาต่อบุคคลนั้นเป็นเรื่องที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นยิ่งนัก จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการตรวจสอบและกลั่นกรองคดีให้แน่ชัด เพื่อเป็นหลักประกันความถูกต้องและชอบธรรมให้แก่ผู้ถูกฟ้อง มาตรการในการตรวจสอบหรือกลั่นกรองคดีอาญา ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงาน

⁷³ คณิต ณ นคร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1, น. 45.

อัยการ หรือการไต่สวนมูลฟ้องของศาล จึงเป็นมาตรการที่จะช่วยลดปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลอันจะส่งผลให้จำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำลดน้อยลงไปด้วย⁷⁴ และโดยที่กระบวนการไต่สวนมูลฟ้องเป็นการถ่วงดุลการใช้อำนาจอีกชั้นหนึ่ง ที่ป้องกันไม่ให้คดีเข้าสู่การพิจารณาของศาลมากเกินไป ทั้งที่มีมูลความผิดและไม่มีมูลความผิด ซึ่งก่อความเดือดร้อนต่อสังคมและประชาชนที่ต้องเสียเวลาไปขึ้นศาล เสียเงินประกันตัว จึงต้องมีกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องก่อนที่จะนำคดีไปสู่การพิจารณาของศาลอีกชั้นหนึ่งก่อน ไม่ว่าจะเป็นคดีที่ราษฎรเป็น โจทก์ฟ้องคดีหรือคดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ฟ้องคดีก็ตาม

เมื่อคดีอาญาเป็นเรื่องของหลักการตรวจสอบ (Untersuchungsgrundsatz/examination principle) คดีอาญาเป็นเรื่องที่จะต้องทำให้เกิดความเชื่อถือนองการสอบสวนและองค์กรตัดสิน โดยทั้งสององค์กรต้องสร้างความเชื่อศรัทธา การตรวจสอบความจริงในคดีอาญาจึงเป็นเรื่องที่สำคัญทั้งในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล เรื่องที่เกี่ยวกับคดีอาญาที่สำคัญจึงเป็นเรื่องของข้อเท็จจริง การแสวงหาข้อเท็จจริง การพิสูจน์ข้อเท็จจริงและการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐาน การพิสูจน์ความจริงในชั้นไต่สวนมูลฟ้องกฎหมายเรียกร่องการพิสูจน์เพียงแค่มูลเท่านั้น ซึ่งการพิสูจน์ว่ามีมูล คือ การแสดงให้เห็นด้วยพยานหลักฐานที่กระทำเพียงแค่นี้เห็นถึงความน่าเป็นไปได้ของข้อเท็จจริงก็เป็นการเพียงพอแล้ว โดยการพิสูจน์มูลคดีในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ศาลต้องกระทำในระดับที่มีความเป็นภาวะวิสัยที่มากตามสมควรในอันที่จะสามารถจัดปัญหากรอกรงศาลได้ด้วย⁷⁵

การฟ้องคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์นั้น แม้คดีจะผ่านการสอบสวนของพนักงานสอบสวนและผ่านการตรวจสำนวนสอบสวนโดยพนักงานอัยการมาแล้วก็ตาม แต่พนักงานอัยการไม่อาจเป็นหลักประกันที่เพียงพอในการอำนวยความสะดวกและโดยที่พนักงานอัยการไม่มีอำนาจหน้าที่สอบสวนหรือไม่มีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มคดีนี้เอง⁷⁶ การดำเนินคดีจึงอาจเกิดความผิดพลาดได้ง่าย ซึ่งพนักงานอัยการจะสั่งฟ้องหรือไม่ จะดูจากพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนสรุปสำนวนและทำความเข้าใจมาเท่านั้น จากข้อจำกัดดังกล่าวทำให้ในบางครั้งพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องทั้งที่พยานหลักฐานยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ซึ่งคำสั่งฟ้องควรจะเป็นคำยืนยันว่า การกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดตามข้อกล่าวหาและไม่มีเหตุที่ผู้ต้องหาไม่สมควรต้องรับโทษ กับทั้งไม่มี

⁷⁴ สุระทิน ชัยทองคำ, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 13*, น. 30.

⁷⁵ คณิต ณ นคร, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1*, น. 208.

⁷⁶ ธาณี วรภัทร์, *วิกฤตราชทัณฑ์ วิกฤตกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2554), น. 49.

เหตุที่ไม่ควรฟ้องผู้ต้องหา นั้นจะต้องฟ้องให้ศาลลงโทษต่อไป⁷⁷ หากพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องทั้งที่พยานหลักฐานยังไม่สมบูรณ์หรือการสอบสวนยังไม่สิ้นกระแสความ เมื่อคดีนั้นขึ้นสู่ศาลโดยไม่ผ่านขั้นตอนการไต่สวนมูลฟ้องจากศาลก่อน ทำให้มีคดีขึ้นสู่ศาลเป็นจำนวนมากและยังพบว่า มีผู้บริสุทธิ์ถูกฟ้องและตกเป็นจำเลยทำให้ต้องเสียเสรีภาพและบางคนก็ถูกศาลพิพากษาลงโทษ รวมทั้งมีผู้กระทำความผิดบางคนที่ถูกพ้นจากการฟ้อง หรือแม้บางคนจะถูกฟ้องก็หลุดพ้นจากการถูกลงโทษ ทำให้เห็นว่า การกลั่นกรองมูลคดีขึ้นประทับรับฟ้องของศาลโดยการไต่สวนมูลฟ้อง โดยเฉพาะในคดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ในปัจจุบันควรที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

กระบวนการไต่สวนมูลฟ้องเป็นประโยชน์ในการกลั่นกรองคดีที่ไม่มีมูลความผิดออกไปจากกระบวนการยุติธรรมเพื่อลดจำนวนคดีที่ขึ้นศาลโดยไม่จำเป็นและเป็นต้นเหตุให้กระบวนการยุติธรรมล่าช้าเพราะมีคดีขึ้นสู่ศาลมากเกินไป การที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจศาลที่จะสั่งไต่สวนมูลฟ้องก่อนการประทับฟ้องของพนักงานอัยการได้นี้ ก็เพื่อให้เป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคล หากศาลไต่สวนมูลฟ้องคดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ทุกคดีโดยอาศัยหลักค้นหาความจริงแล้ว จะสามารถกลั่นกรองคดีและลดจำนวนคดีที่จะขึ้นสู่ศาลได้ การที่ศาลประเทศไทยใช้อำนาจไต่สวนมูลฟ้องฟ้องของอัยการน้อยมาก อาจจะมีผลดีที่ทำให้การดำเนินคดีในศาลที่อัยการเป็น โจทก์เป็นไปอย่างรวดเร็ว ไม่ต้องมีการพิจารณาคดีถึงสองครั้งคือ ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและในชั้นพิจารณาหลังการไต่สวนมูลฟ้อง แต่ก็มีผลเสียคือประชาชนไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพเท่าที่ควร เพราะข้อเท็จจริงปรากฏหลายคดีว่าหากมีการไต่สวนมูลฟ้องกันแต่ต้นก็อาจจะทำให้ผู้บริสุทธิ์ได้รับการปล่อยตัวไปโดยเร็วแทนที่จะถูกขังไว้ระหว่างพิจารณาเป็นเวลาหลายปี ดังที่ปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ ดังเช่นการดำเนินคดีอาญาเรื่องหนึ่งซึ่งก่อให้เกิดความสะเทือนใจแก่ประชาชนเป็นอย่างยิ่งคือ คดีที่มีหญิงสาวชื่อเชอรีแอน ดันแคน ถูกฆ่าและต่อมาพนักงานสอบสวนจับกุมผู้ต้องหาโดยกล่าวหาว่าร่วมกันฆ่าผู้ตาย อัยการได้ฟ้องผู้ต้องหาดังกล่าวต่อศาลตามพยานหลักฐานที่ได้มาจากสำนวนการสอบสวน โดยจำเลยทั้งหมดถูกคุมขังในเรือนจำระหว่างการพิจารณาคดี และได้มีการต่อสู้คดีถึงศาลฎีกาซึ่งใช้เวลานานประมาณ 10 ปีและในที่สุดศาลฎีกาได้พิพากษายกฟ้องจำเลยทุกคน ปรากฏว่าจำเลยบางคนได้เสียชีวิตไปแล้วระหว่างการพิจารณาคดีของศาล จำเลยบางคนยังมีชีวิตอยู่แต่ต้องเป็นคนพิการ โดยรัฐไม่สามารถช่วยเหลือทดแทนอย่างหนึ่ง

⁷⁷ คณิต ณ นคร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 3, น. 66.

อย่างไรก็ได้และต่อมาได้มีการสอบสวนเพื่อดำเนินคดีอาญากับพนักงานสอบสวนชุดแรกโดยกล่าวหาว่าปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ

จากเหตุการณ์เรื่องนี้ทำให้เกิดความตื่นตัวเรียกร้องให้มีการแก้ไขปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบเพื่อป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้อีก เพราะจากเหตุการณ์ดังกล่าวมีผลกระทบต่อความเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมของไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากคดีอาญาเป็นเรื่องที่จะต้องทำให้เกิดความเชื่อถือในองค์กรสอบสวนและองค์กรตัดสิน ซึ่งทั้งสององค์กรจะสร้างความเชื่อถือศรัทธาได้ก็โดยการตรวจสอบอำนาจฟ้อง ซึ่งจะต้องทำให้ดีอย่างในหลาย ๆ ประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา การเปิดการพิจารณาจะต้องผ่าน Grand jury ผ่านการกลั่นกรองให้ดี และเมื่อ Grand Jury อนุญาต คดีนั้นก็จะเข้าสู่การพิจารณาได้⁷⁸ ส่วนในระบบของยุโรป เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส หรือสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ต้องมีการแนบสำนวนการสอบสวนพร้อมฟ้องให้ศาลตรวจดูได้ การสอบสวนมีความสมบูรณ์จึงจะมีการประทับฟ้อง อาจเปรียบเทียบการทำงานของ Grand jury ในสหรัฐอเมริกาและสำนวนการสอบสวนที่ต้องแนบไปพร้อมกับฟ้อง ในฝรั่งเศสและเยอรมันได้ว่าเป็นเสมือนเครื่องมือในการประทับฟ้องอย่างหนึ่ง

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร กล่าวว่า “ส่วนตามระบบของไทยเรา เราไม่ได้ส่งสำนวนการสอบสวนแต่เรามีมาตรการและเป็นมาตรการที่หลวมๆ คือ มาตรการไต่สวนมูลฟ้องก่อนการประทับฟ้อง เราไม่ค่อยทำกัน เท่าที่ปรากฏในประวัติที่จารึกไว้ ตอนที่ผู้บรรยายทำงานอยู่ผู้บรรยายพบครั้งเดียว คือ อัยการในจังหวัดในภาคอีสานฟ้องว่า จำเลยบุกรุกเข้าไปในโรงแรม ศาลบอกว่าโรงแรมเป็นที่สาธารณสถานจะบุกรุกได้อย่างไร ศาลไต่สวนได้ความว่าเป็นที่ที่เขาเก็บไว้สำหรับเจ้าของ แต่โดยทั่วไปเราไม่ได้ลงไปดูในเนื้อหาว่ามีอะไรอยู่ในนั้นหรือเปล่า ตอนที่ผู้บรรยายเป็นอัยการสูงสุด ผู้บรรยายเคยปรารภกับศาลว่า คดีของอัยการถูกยกฟ้องมาก ท่านช่วยไต่สวนมูลฟ้องให้ที เพื่อที่จะได้ลงไปดูที่ตำรวจได้ การสั่งไต่สวนมูลฟ้องอัยการไม่เสียหายเลย⁷⁹”

การที่ศาลประทับฟ้องคดีของอัยการทุกเรื่องเพราะถือว่าได้ผ่านการสอบสวนมาแล้วไม่น่าจะถูกต้อง คดีที่ฟ้องโดยพนักงานอัยการแม้พนักงานอัยการจะได้ตรวจสอบอย่างดีแล้วแต่ก็ยังมี ความจำเป็นที่ศาลจะไต่สวนมูลฟ้อง เพราะในปัจจุบันคดีของพนักงานอัยการนั้นมีสถิติการยกฟ้องสูง ส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมและอัยการเองด้วย โดยอาจแสดงให้เห็น

⁷⁸ สุรินทร์ สฤษฎ์พงศ์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 5, น. 24

⁷⁹ คณิต ณ นคร, ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชนชน, 2551), น. 59.

เห็นถึงความไม่ละเอียดรอบคอบในการสอบสวนของพนักงานสอบสวนและความไม่รอบคอบของการพิจารณาสำนวนการสอบสวนก่อนการสั่งคดีของพนักงานอัยการ⁸⁰ เพราะหากมีการยกฟ้องเยอะแสดงว่าอัยการทำงานไม่รอบคอบเท่าที่ควร การสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องจะมีผลทำให้อัยการมีระมัดระวังและความรอบคอบในการทำงานมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้พนักงานสอบสวนก็ต้องทำงานให้รอบคอบมากยิ่งขึ้นอีกด้วยดังความเห็นของท่านอาจารย์ คณิต ณ นคร ข้างต้น

การประทับฟ้องของศาลเป็นการกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยที่ตามกฎหมายของไทยเรานั้น ในการที่ศาลจะสั่งประทับฟ้องของพนักงานอัยการหรือไม่ ตามปกติศาลมีเพียงคำฟ้องอย่างเดียว ความเชื่อถือได้ของการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานจึงเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องนั้น บุคคลจะตกอยู่ในฐานะเป็นจำเลยทันที หากบุคคลดังกล่าวไม่ใช่ผู้กระทำความผิดแต่ต้องเข้าไปสู่กระบวนการยุติธรรมย่อมเกิดผลกระทบและเป็นผลร้ายแก่บุคคลนั้นยิ่งกว่า บทบัญญัตินี้จึงเป็นมาตรการควบคุมกันและกันที่มีความสำคัญไม่น้อย กล่าวคือ เท่ากับเป็นการให้อำนาจของพนักงานอัยการที่จะต้องควบคุมการสอบสวนของพนักงานสอบสวน เพราะกระบวนการยุติธรรมใช้เวลานานกว่าจะเสร็จสิ้น กว่าจะทราบว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ บุคคลนั้นก็ต้องได้รับผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดดังกล่าวแล้ว การไต่สวนมูลฟ้องของอัยการก่อนการประทับฟ้องย่อมดีกว่า เพราะการที่คดีเข้าสู่การพิจารณาของศาลแล้วต้องถูกยกฟ้องในภายหลังก่อให้เกิดความเสียหายมากกว่า การไต่สวนมูลฟ้องจึงถือเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐ คดีใดที่ยังสอบสวนไม่สิ้นกระแสความหรือไม่แน่ชัดว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ย่อมไม่ควรที่จะเข้าสู่การพิจารณาของศาล หากการตรวจสอบความจริงยังไม่สมบูรณ์การที่ฟ้องไปก่อนแล้วค่อยให้จำเลยพิสูจน์ความบริสุทธิ์ในศาลเองเท่ากับเป็นการนำคนไปทดลองในศาล อันที่จริงการที่ศาลประทับฟ้องไว้ต้องเกือบจะลงโทษได้แล้ว คือ โอกาสติดคุกต้องมีมาก กระบวนการยุติธรรมอย่างนี้จึงจะถือว่ามีประสิทธิภาพ⁸¹ สถิติการยกฟ้องยิ่งมากยิ่งขึ้นส่งผลกระทบต่อความหน้าเชื่อถือแก่ผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทุกฝ่าย เพราะกระบวนการยุติธรรมของรัฐต้องมีความเชื่อถือได้ นอกจากอัยการต้องมีการตรวจสอบความจริงอย่างมีภาวะวิสัยแล้ว ศาลต้องตรวจสอบความจริงในคดีที่ได้สั่งประทับฟ้องไว้แล้วอย่างกระตือรือร้น (active) และต้องประกันความบริสุทธิ์ของจำเลยด้วยเช่นกัน

⁸⁰ คณิต ณ นคร, *อ้างแล้ว* เจริญธรรมที่ 1, น. 534.

⁸¹ คณิต ณ นคร, *อ้างแล้ว* เจริญธรรมที่ 79, น. 61.

จะเห็นได้ว่า “การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” (Offizialklage/ public prosecution) นั้น องค์การในการดำเนินคดีอาญาต่างๆ ของรัฐจะต้องร่วมมือกันอำนวยความสะดวกยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติของไทย มากไปด้วยความไม่เข้าใจและความเกรงใจกันในทางที่ผิด ความเป็น “ประธานในคดี” (Prozess-subjekt/ procedural subject) ของผู้ถูกกล่าวหาจึงอาจถูก กระทบกระเทือนได้โดยง่าย⁸² เมื่อกระบวนการยุติธรรมเป็นกระบวนการตรวจสอบค้นหาความจริง ยังมีการตรวจสอบให้ละเอียดรอบคอบเท่าใด ยิ่งเกิดความถูกต้องชัดเจนมากขึ้นเท่านั้น

⁸² คณิต ณ นคร, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1*, น. 534-535.

บทที่ 3

หลักตรวจสอบค้นหาความจริงและการไต่สวนมูลฟ้อง ตามกฎหมายต่างประเทศ

ในบทนี้จะกล่าวถึงหลักตรวจสอบค้นหาความจริงและกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องตามกฎหมายของต่างประเทศ โดยจะศึกษากฎหมายของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสและกฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นว่ามีความเหมือนหรือมีความแตกต่างกับกฎหมายของไทยอย่างไร และสามารถนำบทบัญญัติมาปรับใช้เป็นแนวทางในการไต่สวนมูลฟ้องในคดีของรัฐ

3.1 สาธารณรัฐฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย หรือ ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) โดยยึดถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นสำคัญ มีพนักงานอัยการทำหน้าที่ดำเนินคดีอาญาแทนรัฐ และศาลมีบทบาทสำคัญมากในการค้นหาความจริงในชั้นพิจารณาคดี นอกจากนี้ ประเทศฝรั่งเศสยังให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญของประเทศฝรั่งเศสเอง รัฐธรรมนูญเป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานในสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้นการจับกุมคุมขังบุคคลใดจะกระทำตามอำเภอใจไม่ได้ จะกระทำได้เฉพาะตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น และต้องไม่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย

3.1.1 หลักตรวจสอบค้นหาความจริงตามกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ในฝรั่งเศสการฟ้องคดีอาญาเป็นอำนาจของรัฐแต่ผู้เดียว พนักงานอัยการเป็นผู้ใช้อำนาจนี้ในนามของสังคม เอกชนจะฟ้องคดีอาญาเองโดยตรงไม่ได้ แต่ผู้เสียหายอาจฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา เพื่อบังคับให้อัยการฟ้องคดีอาญาให้⁸³ ดังนั้น การฟ้องคดีอาญาถือว่าเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ กระบวนการพิจารณาคดีอาญาจะมีองค์กรเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งหมด 3 องค์กร

⁸³ โกเมน ภัทรภิรมย์, “อัยการฝรั่งเศส,” ใน อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา, จัดพิมพ์โดย ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการกรมอัยการ (2526), น. 29.

ด้วยกัน คือ องค์กรตำรวจ อัยการและผู้พิพากษาสอบสวน ใน 3 องค์กรนี้มีหน้าที่ในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ถึงแม้ว่าจะไม่มีการแยกกันทำงานอย่างเด็ดขาดเหมือนของประเทศไทย แต่ก็มีส่วนร่วมในการค้นหาความจริง ประสานงานกันค้นหาพยานหลักฐาน เช่น ตำรวจและอัยการต่างก็มีอำนาจในการสอบสวนผู้ต้องสงสัย สามารถสอบสวนร่วมกันได้ ผู้พิพากษาสอบสวนก็จะมีอำนาจสอบสวนคดีเฉพาะที่กฎหมายกำหนดไว้

(1) พนักงานตำรวจ เจ้าพนักงานตำรวจของประเทศฝรั่งเศสสามารถแบ่งแยกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ตำรวจฝ่ายปกครองและตำรวจฝ่ายคดี โดยมีความเชื่อมโยงกับกฎหมายมหาชนและกฎหมายเอกชน⁸⁴

(1.1) ตำรวจฝ่ายปกครอง (La Police administrative) อยู่ภายใต้อำนาจการบังคับบัญชาของฝ่ายปกครอง มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ตรวจสอบป้องกันและปราบปรามมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ตำรวจฝ่ายปกครองทั่วไปและตำรวจฝ่ายปกครองพิเศษ

(1.2) ตำรวจฝ่ายคดี (La Police judiciaire) ถือเป็นกลไกของการอำนวยความยุติธรรมที่อยู่ภายใต้อำนาจของตุลาการและจะเข้ามาในคดีต่อเมื่อการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว⁸⁵ โดยตำรวจฝ่ายคดีแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี และเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี โดยเฉพาะตำรวจฝ่ายคดีเท่านั้นที่จะมีหน้าที่ในการสอบสวนจับตัวผู้กระทำความผิด หากเป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้าพนักงานตำรวจสามารถสอบสวนเองได้ โดยดำเนินการสอบสวนทั้งหมดนั้น เมื่อพนักงานตำรวจสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วจึงส่งสำนวนให้กับอัยการพิจารณาต่อไป

การปฏิบัติงานของตำรวจฝ่ายคดีหรือพนักงานสอบสวนในประเทศฝรั่งเศสนั้น มิใช่การทำงานที่เป็นอิสระจากหน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรม แต่เป็นการปฏิบัติงานที่มีความสัมพันธ์ของอำนาจระหว่างตำรวจฝ่ายคดีกับตุลาการซึ่งเป็นผู้อำนวยความยุติธรรมอันประกอบด้วยพนักงานอัยการและผู้พิพากษาได้ส่วน โดยถือว่าตำรวจเป็นเครื่องมือหรือกลไกของ

⁸⁴ Encyclopedia of law enforcement volume 3 international(p.1065) by L.E.Sullivan&M.R.Haberfeld, thousand oaks,CA:A SAGE reference publication.

⁸⁵ อุทัย อาทิวา, รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ วี. เจ. พรินต์, 2557), น. 80.

การอำนวยความสะดวกทางอาญา ซึ่งมีพนักงานอัยการเป็นผู้กำกับดูแลและควบคุมทิศทางการสอบสวน⁸⁶

(2) อัยการ เป็นสถาบันที่ชาวฝรั่งเศสภูมิใจว่าเป็นของฝรั่งเศสโดยแท้ มิได้เอาแบบอย่างมาจากผู้ใด มองเตสกีเออ (Montesquieu) ผู้เป็นต้นคิดเรื่องการแบ่งแยกอำนาจก็ชื่นชมกับหลักการของสถาบันนี้ และปอร์ตาลิส (Portalis) ผู้ร่างโค้ดง โปเลียน (ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส) ถึงกับได้กล่าวไว้ว่า อัยการ “ได้ช่วยรัฐบาลให้พ้นจากพวกคนช่างฟ้อง...” และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “เป็นปากเสียงให้แก่กฎหมาย เป็นผู้ท้วงติงคำพิพากษา เป็นที่พึ่งพิงแก่ผู้อ่อนแอที่ถูกรุกรานกดขี่ เป็นโจทก์ผู้นำเกรงขามของเหล่าร้าย เป็นผู้พิทักษ์ผลประโยชน์สาธารณะ และเป็นผู้แทนแห่งสังคมทั้งมวล”⁸⁷

ในระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสนั้น ไม่ได้มีแนวคิดแบ่งแยกการสอบสวนออกจากการฟ้องร้องคดีอย่างเช่นในระบบกฎหมายไทย หลักการดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสถือว่า ผู้ที่มีอำนาจในการสอบสวนและฟ้องคดีอาญา คือพนักงานอัยการ ซึ่งจะไปตามหลักการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐอย่างแท้จริง ดังนั้น ในระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสจึงไม่ได้แบ่งแยกการสอบสวนออกจากการฟ้องร้องคดี อัยการเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวน โดยอาจจะทำการสอบสวนด้วยตนเองหรือมอบให้ตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการแทนก็ได้ แต่โดยทั่วไปแล้ว อัยการจะมอบให้ตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการสอบสวนแทน โดยอัยการเป็นผู้กำหนดทิศทางและกำกับดูแลการทำงานของตำรวจฝ่ายคดี⁸⁸ อัยการจะเข้าไปมีส่วนร่วมหรือควบคุมการสอบสวน ถือว่าเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน นอกจากนั้น การถอนฟ้องของอัยการจะใช้ระบบดุลพินิจโดยอัยการจะฟ้องต่อเมื่อเห็นสมควรและเพื่อประโยชน์ของสังคม

มาตรา 40 แห่งประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า “อัยการรับคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษและพิจารณาว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป” ดังนั้น อัยการจึงไม่จำเป็นจะต้องฟ้องทุกเรื่องไป แม้ว่าจะมีการกระทำความผิด อัยการอาจไม่ฟ้องเมื่อเห็นว่าความผิดนั้นเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่จะต้องเสียไป⁸⁹

วิธีการฟ้องคดีของอัยการมี 2 อย่าง คือ

⁸⁶ เพิ่งอ้าง, น. 193.

⁸⁷ โกเมน ภัทรภิรมย์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 83, น. 23.

⁸⁸ อุทัย อาทิวา, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 85, น. 192-193.

⁸⁹ โกเมน ภัทรภิรมย์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 83, น. 29.

1) ฟ้องผู้ต้องหาโดยตรงต่อศาลแขวงหรือศาลที่พิจารณาคดีโทษปานกลางในเมื่อเป็นความผิดโทษหรือโทษปานกลาง

2) ยื่นคำขอให้ทำการไต่สวนถ้าเป็นคดีที่มีโทษหนักหรือเป็นคดีที่มีโทษปานกลางแต่มีลักษณะยุ่งยากซับซ้อน หรือเป็นคดีที่กฎหมายบังคับให้ต้องไต่สวนก่อน⁹⁰

(3) ผู้พิพากษาสอบสวนหรือผู้พิพากษาไต่สวน คือ ผู้พิพากษาที่มีหน้าที่ในการสอบสวนคดีอย่างเดียว ไม่ใช่ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ตัดสินพิจารณาพิพากษาคดี แต่เป็นตุลาการที่มีอำนาจในการไต่สวนบุคคลที่มีพยานหลักฐานบ่งชี้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่อยู่ในฐานะพยาน ต้องสงสัย (Le témoin assisté)⁹¹ ผู้พิพากษาไต่สวนจะถูกคัดเลือกมาจากศาลชั้นต้น โดยผู้พิพากษาหัวหน้าศาลชั้นต้นจะมอบหมายให้ผู้พิพากษาไต่สวนคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้ดำเนินการไต่สวนคดีก็ได้ ผู้พิพากษาไต่สวนจะทำการสอบสวนเฉพาะคดีที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น คือ

(3.1) คดีที่มีโทษหนัก

(3.2) คดีนอกเหนือจากนี้ อัยการอาจร้องขอให้ผู้พิพากษาไต่สวนสอบสวนได้ ถ้าเป็นคดีที่ซับซ้อนมีข้อยุ่งยาก

(3.3) คดีที่กฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะ เช่น คดีเกี่ยวกับการทำผิดการค้าทางทะเล

ผู้พิพากษาไต่สวนไม่มีอำนาจเริ่มคดีได้ด้วยตนเอง โดยจะเข้ามาดำเนินคดีได้ก็ต่อเมื่อมีคำร้องขอเปิดการไต่สวนคดีจากอัยการแห่งสาธารณรัฐหรือคำร้องขอเพิ่มเติมในภายหลัง อีกกรณีหนึ่งที่ผู้พิพากษาไต่สวนสามารถดำเนินคดีได้ก็ต่อเมื่อ ผู้เสียหายยื่นคำร้องพร้อมกับคำขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่ง แต่ผู้พิพากษาไต่สวนจะเข้ารับผิดชอบคดีได้ก็ต่อเมื่อ ได้รับมอบหมายสำนวนจากผู้พิพากษาหัวหน้าศาลชั้นต้น ซึ่งผู้พิพากษาไต่สวนดังกล่าวสังกัดอยู่

ผู้พิพากษาไต่สวนมีหน้าที่ที่จะต้องไต่สวนข้อเท็จจริงที่เป็นพยานหลักฐานทั้งฝ่ายที่กล่าวหาและฝ่ายที่ถูกกล่าวหาด้วย⁹² การสอบสวนของผู้พิพากษาไต่สวนนั้น ถือว่าเป็นการพิจารณาว่าผู้ต้องหากระทำความผิดตามที่กล่าวหาจริงหรือไม่ ไม่ได้ถือว่าเป็นการประทับฟ้องของศาล แต่เป็นขั้นตอนการสอบสวนว่าคดีมูลหรือไม่เท่านั้น ถือเป็นกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องของคดี ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษาไต่สวนโดยเฉพาะเท่านั้น เมื่อผู้พิพากษาไต่สวนได้ทำการ

⁹⁰ เพิ่งอ้าง, น. 30.

⁹¹ อุทัย อาทิวา, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 85, น. 240.

⁹² เพิ่งอ้าง, น. 241.

สอบสวนผู้ต้องหาเสร็จสิ้น ก็จะส่งสำนวนต่อไปให้อัยการเพื่อให้อัยการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ซึ่งหากมีการสั่งฟ้องจึงเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีอาญา และมีผู้พิพากษาศดสินเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดี⁹³

3.1.2 วิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ศาลยุติธรรมในคดีอาญาในฝรั่งเศส สามารถที่จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ ศาลที่ทำหน้าที่ไต่สวนคดี (jurisdiction d'instruction) และ ศาลที่ทำหน้าที่พิพากษาคดี (jurisdiction de jugement)

(1) ศาลที่ทำหน้าที่ไต่สวนคดี (jurisdiction d'instruction)

การไต่สวนคดีเป็นขั้นตอนที่จะต้องมีการดำเนินการกับการกระทำความผิดอาญาทุกประเภท ยกเว้นแต่ในคดีความผิดเล็กน้อย (les petites affaires) เช่น การขบถฝ่าไฟแดงที่ไม่จำเป็นต้องมีการไต่สวนคดีโดยศาลไต่สวนคดี⁹⁴

ความผิดทางอาญาตามกฎหมายฝรั่งเศสแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) ความผิดอุกฤษฏ์โทษหรือเรียกว่า คดีที่มีโทษหนัก (Les crimes) ตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ค.ศ. 1993 มาตรา 131-1 ได้แก่ ความผิดที่มีบทระวางโทษต่อไปนี้

- (1) จำคุกตลอดชีวิตหรือกักขังตลอดชีวิต
- (2) จำคุกหรือกักขังสามสิบปี
- (3) จำคุกหรือกักขังยี่สิบปี
- (4) จำคุกหรือกักขังสิบห้าปี⁹⁵

ความผิดที่มีโทษหนักนี้ ได้แก่ คดีฆาตกรรม คดีลักทรัพย์โดยมีอาวุธ เป็นต้น จำเป็นต้องขอให้ศาลไต่สวนคดีทำการไต่สวนคดีทุกคดี และภายหลังจากที่ศาลไต่สวนคดีทำการไต่สวนคดีเสร็จสิ้นแล้ว ก็จะเข้าสู่ขั้นตอนของศาลที่ทำหน้าที่พิพากษาคดี

2) ความผิดมัจฉิมโทษหรือเรียกว่าคดีที่มีโทษปานกลาง (Les délits) ตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ค.ศ. 1993 มาตรา 131-4 ได้กำหนดชั้นของโทษจำคุกไว้สำหรับความผิดมัจฉิมโทษ ดังนี้

⁹³ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 9, น. 73.

⁹⁴ ธนกร วรปรัชญากุล, “ระบบศาลยุติธรรมและการขอให้มีการทบทวนคำพิพากษาของศาลในประเทศฝรั่งเศส,” จุลพาฬ, เล่มที่ 1, ปีที่ 51, น. 54 (2547).

⁹⁵ อุทัย อาทิวา, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 85, น. 13.

- (1) โทษจำคุกสิบปี
- (2) โทษจำคุกเจ็ดปี
- (3) โทษจำคุกห้าปี
- (4) โทษจำคุกสามปี
- (5) โทษจำคุกสองปี
- (6) โทษจำคุกหนึ่งปี
- (7) โทษจำคุกหกเดือน
- (8) โทษจำคุกสองเดือน⁹⁶

ในกรณีความผิดมิชฌิมโทษ การขอให้ศาลไต่สวนคดีทำการไต่สวนคดีไม่จำเป็นจะต้องทำทุกคดีไป โดยจะขึ้นอยู่กับลักษณะของคดีและความยากง่ายของคดี

3) ความผิดหลุโทษหรือเรียกว่า คดีที่มีโทษเบา (Les contravention) ซึ่งมีแต่โทษปรับและได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-13 ซึ่งได้กำหนดจำนวนเงินค่าปรับของโทษปรับตามลำดับชั้นไว้เป็นเงินสกุลยูโร โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ

- (1) ปรับไม่เกิน 38 ยูโร สำหรับความผิดหลุโทษชั้นที่ 1
- (2) ปรับไม่เกิน 150 ยูโร สำหรับความผิดหลุโทษชั้นที่ 2
- (3) ปรับไม่เกิน 450 ยูโร สำหรับความผิดหลุโทษชั้นที่ 3
- (4) ปรับไม่เกิน 750 ยูโร สำหรับความผิดหลุโทษชั้นที่ 4
- (5) ปรับไม่เกิน 1,500 ยูโร สำหรับความผิดหลุโทษชั้นที่ 5

ในกรณีที่เป็นการกระทำความผิดซ้ำและเมื่อมีกฎ (le règlement) ได้กำหนดไว้ ให้เพิ่มอัตราโทษสูงสุดเป็น 3.000 ยูโร เว้นแต่ ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้การกระทำความผิดซ้ำในกรณีดังกล่าวเป็นความผิดมิชฌิมโทษ⁹⁷

ในกรณีความผิดหลุโทษ โดยรูปแบบแล้วต้องมีการไต่สวนคดี โดยผู้ทำหน้าที่ไต่สวนคดีจะไม่ใช่ศาลไต่สวนคดี แต่จะเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำหน้าที่ไต่สวนคดี (un officier de police judiciaire)

คุณลักษณะของการแบ่งประเภทความผิดอาญาในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส นอกจากจะทำให้สามารถจัดกลุ่มประเภทความผิดตามความร้ายแรงของโทษอย่างเป็นระบบแล้ว

⁹⁶ เพิ่งอ้าง, น. 19.

⁹⁷ เพิ่งอ้าง, น. 30-31.

ยังมีความสัมพันธ์อย่างสอดคล้องกับการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาคดีของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตั้งแต่ชั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการและศาล การแบ่งกลุ่มดังกล่าวนี้ทำให้สามารถทราบได้ทันทีที่คู่อัตราโทษสำหรับความผิดฐานใดฐานหนึ่งว่า ความผิดฐานนั้นจะจัดอยู่ในกลุ่มประเภทความผิดอุกฤษฏ์โทษ มัชฌิมโทษ หรือลหุโทษ และสามารถทราบได้ทันทีว่าการดำเนินคดีดังกล่าวจะเริ่มต้นที่ใคร มีกระบวนการดำเนินคดีอย่างไร ศาลไหนเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีนั้น ๆ และมีกระบวนการพิจารณาคดีในศาลอย่างไร⁹⁸

(2) ศาลที่ทำหน้าที่พิพากษาคดี (jurisdiction de jugement)

ศาลที่ทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในฝรั่งเศสนั้น ยังสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น (Le Tribunal de Premiere Instance) ศาลอุทธรณ์ (La Cour d'appel) และศาลสูงหรือศาลฎีกา (La Cour de cassation) โดยในศาลชั้นต้นก็ยังแบ่งประเภทของศาลออกเป็นอีก 3 ประเภท ตามลักษณะความผิดที่มีโทษมากหรือน้อย หรือระดับความรุนแรงของคดี ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

(2.1) ศาลมหันตโทษ หรือศาลลูกขุน (Les Cours d'assises) ผู้พิพากษาในศาลมหันตโทษประกอบไปด้วยผู้พิพากษา 3 นาย โดยผู้พิพากษาที่เป็นหัวหน้าคณะจะต้องเป็นผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์ที่มีเขตอำนาจ และผู้พิพากษาอีก 2 นายต้องเป็นผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์หรือเป็นผู้พิพากษาศาล Tribunal de grand instance (ศาลจังหวัด) แห่งท้องที่ที่ศาลมหันตโทษนั้นตั้งอยู่ นอกจากนี้ยังประกอบไปด้วยคณะลูกขุนจำนวน 9 คน ซึ่งได้มาจากการจับฉลากเลือกจากผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้งประจำปีของท้องที่ที่ศาลมหันตโทษตั้งอยู่ ซึ่งมีอายุ 23 ปีขึ้นไป (citoyens tires au sort) ซึ่งเป็นระบบพิจารณาคดีที่มีลูกขุนเพียงที่เดียวในประเทศฝรั่งเศสและด้วยเหตุที่ศาลมหันตโทษเป็นศาลที่ประกอบด้วยคณะลูกขุนซึ่งเป็นตัวแทนของอำนาจประชาชนของประเทศ (jurisdiction populaire) les Cours d'assises จึงเป็นศาลชั้นแรกโดยคดีไม่ต้องผ่านศาลอื่นและเป็นศาลชั้นสุดท้าย (en premier et dernier ressort) ในการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีมหันตโทษ (คดีที่มีโทษหนัก) คณะลูกขุนจึงมีคำวินิจฉัย (verdicts) ในคดีมหันตโทษเป็นครั้งแรกและเป็นครั้งสุดท้ายในชั้นของศาลมหันตโทษนี้ และจึงไม่สามารถอุทธรณ์คำ

⁹⁸ อุทัย อาพิเวช, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 85, น. 13.

วินิจฉัยของคณะลูกขุนต่อไปอีกได้ ในแต่ละ département จะมีศาลมหันตโทษอยู่ 1 แห่ง โดยมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีมหันตโทษหรือคดีที่มีโทษหนัก (les crimes)⁹⁹

(2.2) ศาลมัชฌิมโทษ (Les tribunaux correctionnels) ตาม มาตรา 381 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศาล tribunal de grande instance (ศาลจังหวัด) เป็นศาลที่ทำหน้าที่เป็นศาลมัชฌิมโทษในคดีอาญา โดยมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีมัชฌิมโทษ (les délits) ที่มีโทษจำคุกหรือมีโทษปรับไม่เกิน 3,750 ยูโร

(2.3) ศาลตำรวจ (Les tribunaux de police) ตาม มาตรา 521 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศาล Tribunal d'instance (ศาลแขวง) เป็นศาลที่ทำหน้าที่เป็นศาลตำรวจ โดยมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีลหุโทษ (les contraventions) ที่มีโทษปรับไม่เกิน 3,000 ยูโร

การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลตำรวจจะกระทำโดยผู้พิพากษานายเดียว โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำศาลตำรวจที่มีตำแหน่งเป็น commissaire de police จะปฏิบัติหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานอัยการสำหรับความผิดลหุโทษใน 4 ระดับแรก (les contraventions des 4 premières classes) สำหรับความผิดลหุโทษที่อยู่ในหน้าที่รับผิดชอบของพนักงานอัยการโดยตรงคือ ความผิดลหุโทษระดับที่ 5 (les contraventions de la 5 classe) วิธีพิจารณาคดีในศาลตำรวจนั้นมีขั้นตอนไม่ยุ่งยากทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีทำได้โดยรวดเร็ว¹⁰⁰

ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ คือ

(1) การดำเนินคดีในชั้นสอบสวน อาจเรียกได้ว่าเป็นการสอบสวนก่อนฟ้องคดีอาญาหรือชั้นการสอบสวนเบื้องต้น สำหรับฝรั่งเศสแล้ว ขั้นตอนก่อนฟ้องคดีอาญาหรือกระบวนการในชั้นสอบสวนถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในกระบวนการยุติธรรม กระบวนการสอบสวนจะกระทำอย่างละเอียดและใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีของศาล การสอบสวนคดีอาญาในฝรั่งเศสจะเป็นการสอบสวนในสิ่งต่าง ๆ ที่สามารถนำมาแสดงเป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาได้ โดยพยานหลักฐานต่าง ๆ ดังกล่าวจะถูกบันทึกไว้ในสำนวนการสอบสวนนั่นเอง¹⁰¹ ผู้ที่มีอำนาจในการสอบสวนเบื้องต้น ได้แก่ นายตำรวจฝ่ายคดีที่

⁹⁹ ธนกร วรปรัชญากุล, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 94*, น. 58.

¹⁰⁰ เพิ่งอ้าง, น. 59.

¹⁰¹ A.V. sheehan, *Criminal procedure in Scotland and France*, (1975), p.24. (อ้างถึงใน มนัสนันท์ เจริญเลิศ, “บทบาทของศาลในการค้นหาความจริงกับการให้ศาลใช้สำนวนการสอบสวนในการพิจารณาคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2557), น. 19.)

จะเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ไว้ในสำนวนการสอบสวนเบื้องต้นหรือสำนวนการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า พนักงานอัยการ และอธิบดีกรมอัยการ ซึ่งเป็นผู้ควบคุมดูแลเหนืออัยการและตำรวจ มีอำนาจในการบันทึกปากคำและสอบถามบุคคลที่ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด ทำการควบคุมผู้ต้องสงสัย การควบคุมชั้นนี้ถือเป็นการควบคุมก่อนฟ้องเท่านั้น หากพนักงานสอบสวนพิจารณาว่าน่าจะมีการกระทำความผิดจริง ก็รวบรวมสำนวนสอบสวนและนำส่งอัยการเพื่อทำการฟ้องร้องต่อไป

(2) การดำเนินการในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง เป็นขั้นตอนที่สำคัญเนื่องจากการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมด และผู้ที่มีอำนาจในการไต่สวนมูลฟ้องก็คือ ผู้พิพากษาไต่สวนหรือผู้พิพากษาสอบสวน ผู้พิพากษาไต่สวนนี้ จะเป็นผู้ตัดสินในเบื้องต้นก่อนว่าคดีนั้นมีมูลหรือไม่ มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องต่อหรือเพียงพอว่าผู้ต้องหาจะมีการกระทำความผิดจริง รวมไปถึงหาพยานหลักฐานทั้งหมดที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในชั้นพิจารณาคดี โดยรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนของผู้พิพากษาไต่สวน ที่เรียกว่า dossier¹⁰² และสามารถแบ่งได้เป็น 4 ส่วน คือ

ก. Pièces de fond ส่วนนี้ประกอบไปด้วยบันทึกการสอบสวนของตำรวจสอบสวนและคำให้การของพยานและผู้ถูกกล่าวหาที่ให้ไว้กับตำรวจสอบสวน การสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาของศาลไต่สวน และคำให้การของผู้ถูกกล่าวหาที่ให้ไว้กับศาลไต่สวน คำให้การของพยาน ผลของวิธีการเผชิญหน้าและรายงานของผู้เชี่ยวชาญ หรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า เป็นส่วนที่บันทึกพยานหลักฐานทั้งหมดทั้งที่ได้มาในชั้นแรกตั้งแต่การสอบสวนโดยตำรวจสอบสวนและที่ได้มาโดยการสอบสวนของศาลไต่สวน

ข. Détention preventive ส่วนนี้เป็นบันทึกเกี่ยวกับรายละเอียดของการคุมขังจำเลยระหว่างรอการพิจารณา รวมถึงหมายจับผู้ถูกกล่าวหา คำร้องขอให้ปล่อยตัว และรายละเอียดของการอุทธรณ์การถูกคุมขัง

ค. Reseignements et Personnalité ส่วนนี้ประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติชีวิตของผู้ถูกกล่าวหา รวมถึงประวัติการต้องโทษและผลการตรวจร่างกายและจิตใจ

¹⁰² สุริยา ม่วงผล, “ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), น. 65.

ง. Pièces de forme ส่วนนี้ประกอบไปด้วยข้อมูลข่าวสารเบ็ดเตล็ดและรายงานอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ส่วนประกอบสำคัญในการใช้ดุลพินิจพิจารณาพิพากษาคดี¹⁰³

(3) การดำเนินการหลังการไต่สวนมูลฟ้อง ในกรณีที่เป็คนคดีที่มีโทษปานกลางโดยให้มีผู้พิพากษาสอบสวนในชั้นไต่สวนมูลฟ้องด้วยนั้น เมื่อผู้พิพากษาสอบสวนได้ทำการสอบสวนเสร็จสิ้นลงแล้ว ผู้พิพากษาสอบสวนต้องส่งสำนวนให้อัยการ พร้อมทำความเข้าใจว่าควรสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง อัยการมีหน้าที่ทำคำแถลงเกี่ยวกับคดีว่าจะออกมาในทิศทางใด อัยการอาจทำคำแถลงขอให้ปิดคำให้การ ก็ฟ้องหรือไม่ฟ้องก็ได้ ความเห็นของอัยการอาจจะแย้งกับความเห็นของผู้พิพากษาสอบสวนได้ กรณีมีการสั่งไม่ฟ้องก็ปล่อยตัวผู้ต้องหาไป ถ้ามีคำสั่งฟ้องในคดีที่มีโทษปานกลางนั้น ก็ส่งสำนวนให้อัยการฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจในคดีที่มีโทษกลาง¹⁰⁴

ซึ่งถ้าหากมีการอุทธรณ์ ก็ให้อัยการที่เป็นหัวหน้าอัยการที่ประจำอยู่ที่ศาลอุทธรณ์ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังอธิบดีอัยการประจำศาลอุทธรณ์ภายใน 10 วัน นับแต่วันได้รับสำนวนเพื่อการอุทธรณ์ หากมีการสั่งฟ้องตามความเห็นของผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์แล้ว ก็จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีในศาล La Cour d'assises การดำเนินกระบวนการพิจารณาจะมีการแสดงพยานหลักฐานต่อผู้พิพากษาคัดสิน การสืบพยานในชั้นนี้ก็จะเรียกพยานที่ได้ทำการสอบสวนในชั้นไต่สวนมูลฟ้องมาสอบอีกครั้ง เพราะองค์คณะผู้พิพากษามี 2 กลุ่ม คือ ผู้พิพากษาอาชีพและคณะลูกขุน เพื่อต้องการได้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ในชั้นนี้จะไม่มีการจดคำบันทึกพยานเหมือนชั้นไต่สวนมูลฟ้อง เพราะข้อเท็จจริงรายละเอียดผู้พิพากษาสอบสวนได้รวบรวมสอบสวนโดยละเอียดแล้ว¹⁰⁵

สำหรับในกรณีที่ผู้พิพากษาสอบสวน สอบสวนคดีที่มีโทษหนัก การสอบสวนต้องผ่านการพิจารณาของศาลอุทธรณ์แผนกสอบสวนเสมอ ถึงแม้ว่าไม่มีการอุทธรณ์คำสั่งของผู้พิพากษาสอบสวนเลย เหมือนของคดีที่มีโทษปานกลางหรือของคดีอื่น เฉพาะศาลอุทธรณ์แผนกสอบสวนจะเป็นผู้สั่งฟ้องผู้ต้องหาเพื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาต่อไป

3.1.3 การไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ศาล Tribunal de Grande Instance (ศาลจังหวัด) ทำหน้าที่เป็นศาลไต่สวนคดี การร้องขอให้ศาลไต่สวนคดีทำการไต่สวนคดีสามารถกระทำได้ 2 วิธี คือ พนักงานอัยการประจำศาล

¹⁰³ มนัสนันท์เจริญเลิศ, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 14, น. 25.

¹⁰⁴ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 9, น. 77.

¹⁰⁵ เพ็งอ้าง, น. 78.

Tribunal de Grande Instance (Procureur de la République) ยื่นคำฟ้องเพื่อให้มีการไต่สวนคดี ซึ่งถือเป็นการเริ่มต้นของการฟ้องคดีอาญาต่อศาล และศาลไต่สวนมีหน้าที่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานตามคำฟ้องของพนักงานอัยการ นอกจากนี้คู่ความในคดีที่เป็นประชาชนทั่วไป (la partie civile) ที่เป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญา (la victime de l'infraction) สามารถที่จะยื่นคำร้องต่อศาลไต่สวนเพื่อให้มีการไต่สวนคดีได้ ซึ่งถือเป็นมาตรการสำหรับผู้เสียหายที่จะยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาลเพื่อให้มีการลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิด และเพื่อให้มีการชดเชยค่าเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับจากการกระทำความผิดทางอาญาเมื่อพนักงานอัยการปฏิเสธหรือผิดผ่อนเวลาที่จะยื่นคำฟ้องให้ศาลไต่สวนคดีทำการไต่สวน

ในทางปฏิบัติ เมื่อพนักงานอัยการยื่นคำฟ้องให้ศาลไต่สวนคดีทำการไต่สวนแล้ว ศาลไต่สวนคดีจะมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำหน้าที่ไต่สวนคดี ทำการรวบรวมพยานหลักฐานเบื้องต้นในคดี โดยในการนี้ศาลไต่สวนสามารถจะมีคำสั่งไม่รับไต่สวนคดี เมื่อเห็นว่าไม่สามารถที่จะฟ้องร้องผู้กระทำความผิดได้ตามกฎหมาย ซึ่งได้แก่ การที่ได้มีการนิรโทษกรรมการกระทำความผิดของผู้ต้องหาแล้ว มิฉะนั้นแล้ว ศาลไต่สวนคดีจะต้องทำการไต่สวนคดีเสมอ โดยศาลไต่สวนคดีที่มีอำนาจไต่สวนคดี คือ ศาลแห่งท้องที่ที่การกระทำความผิดเกิดขึ้น ศาลแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดคนใดคนหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ หรือศาลแห่งท้องที่ที่จับกุมผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดได้¹⁰⁶

การไต่สวนมูลฟ้องในศาลไต่สวนนั้น ผู้พิพากษาไต่สวนจะทำการสอบสวนตามหลักวิธีพิจารณาคดีแบบไต่สวน (La procédure inquisitoire) โดยที่การไต่สวนมูลฟ้องของประเทศฝรั่งเศสนี้ ผู้พิพากษาไต่สวนจะทำงานอย่างอิสระจากผู้พิพากษาคัดสิน (Les juridictions de jugement) และจะเป็นคนเดียวกันไม่ได้ ดังนั้น จึงมีระบบคานอำนาจนี้เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมแห่งคดี

นอกจากอำนาจหน้าที่พิจารณาคดีว่ามีมูลหรือไม่แล้ว ศาลไต่สวนมีหน้าที่ค้นหาพยานหลักฐานในคดีเพื่อที่จะพิสูจน์ทั้งการกระทำความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ศาลไต่สวนจะทำหน้าที่รวบรวมเอกสารในคดีและค้นหาพยานหลักฐานต่าง ๆ โดยศาลไต่สวนคดี สามารถที่จะกระทำได้แทบทุกอย่างเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานที่ต้องการ ถึงแม้ว่าการกระทำนั้นอาจจะกระทบต่อเสรีภาพของบุคคลก็ตาม ศาลไต่สวนคดีสามารถที่จะเข้าไปในทุกสถานที่ ยึดสิ่งของได้ทุกอย่าง สามารถที่จะทำการเพิกถอนสถานที่เกิดเหตุ

¹⁰⁶ ชนกร วรปรัชญากุล, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 94, น. 55.

ทำการชี้ของกลาง ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจพิสูจน์ในคดี¹⁰⁷ และยังมีอำนาจในการควบคุมผู้ต้องหา สอบสวนผู้ต้องหา รวมถึงการเรียกพยานบุคคลที่คำให้การของเขาเหล่านั้นเป็นประโยชน์ต่อการรวบรวมพยานหลักฐานให้มาให้การหรือมาปรากฏตัวที่ศาลก็ได้ หากว่าพยานไม่มาผู้พิพากษาก็สามารถออกคำบังคับให้นำตัวพยานมาได้ นอกจากนี้ยังมีอำนาจกว้างรวมถึง การออกหมายจับ การออกหมายควบคุมตัวจำเลย¹⁰⁸ ฯลฯ ตาม มาตรา 81 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งผู้พิพากษาได้ส่วนมีอำนาจอย่างมากในการใดที่ผู้พิพากษาเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อคดี และในขณะเดียวกัน ในขั้นนี้ไม่เพียงแต่จะจับผิดผู้กระทำความผิดเพียงอย่างเดียว กฎหมายฝรั่งเศสเองก็มุ่งเน้นที่จะให้สิทธิผู้ต้องหาในการต่อสู้คดีด้วย โดยการให้สิทธิในการหาพยานหลักฐานมาหักล้างและการมีทนายความในขั้นนี้ที่ศาลยังไม่ได้รับฟ้องอีกด้วย ในขั้นที่เป็นจำเลยในชั้นได้ส่วนมูลฟ้องนี้ จำเลยสามารถไม่ตอบคำถามหรือเปิดเผยข้อต่อสู้ของตนได้¹⁰⁹

กระบวนการได้ส่วนมูลฟ้องของประเทศฝรั่งเศสนั้น จะบังคับให้กระทำเฉพาะคดีที่มีโทษหนักเท่านั้น (Les crimes) จึงถือได้ว่า ถ้าคดีใดมีบทลงโทษที่จัดอยู่ในประเภทคดีที่มีโทษหนัก จะต้องทำการได้ส่วนมูลฟ้องเสมอ เป็นบทบัญญัติที่บังคับไว้ตาม มาตรา 79 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อที่จะต้องมีการหาพยานหลักฐานให้แน่นอนว่าผู้กระทำความผิดจริง เพราะมีระดับโทษจำคุกที่ยาวนาน จึงแตกต่างจากคดีที่มีโทษปานกลาง (Les delit) และคดีที่มีโทษเบา (Les contraventions) ที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าต้องทำการได้ส่วนมูลฟ้อง อัยการสามารถยื่นคำร้องต่อศาลเองโดยตรง หรืออาจนำคำร้องยื่นไปให้ผู้พิพากษาสอบสวน ก็ได้แล้วแต่ความยุ่งยากของคดี เป็นกรณียกเว้นถ้าหากว่ามีการยื่นคดีโทษปานกลางและลหุโทษไปให้ผู้พิพากษาสอบสวนทำการได้ส่วนมูลฟ้องเสียก่อน เมื่อผู้พิพากษาทำการสอบสวนเสร็จ จึงส่งสำนวนต่อไปให้อัยการฟ้องคดีต่อศาลตัดสิน

จะเห็นได้ว่า ตามกฎหมายฝรั่งเศสนั้นถือเป็นบทบังคับสำหรับคดีประเภทโทษหนักที่ต้องผ่านการได้ส่วนในศาลได้ส่วนก่อน ศาลได้ส่วนเป็นศาลที่มีหน้าที่ได้ส่วนพยานหลักฐานทั้งหมดของคดี โดยมีความมุ่งหมายที่จะรวบรวมพยานหลักฐานตั้งแต่เริ่มแรกของทั้งสองฝ่ายไว้

¹⁰⁷ เพิ่งอ้าง, น. 56.

¹⁰⁸ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 9, น. 79.

¹⁰⁹ ชีรพันธุ์ รัศมีทัต, “กระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส,” (พฤษภาคม 2508) (อ้างถึงใน คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, รายงานวิจัย โครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการได้ส่วนมูลฟ้องในคดีอาญา, น. 79)

โดยเร็วที่สุด ไม่ใช่เป็นการไต่สวนเพียงต้องการรู้ว่าคดีมีมูลหรือไม่เท่านั้น การดำเนินการในขั้นนี้จะเป็นการดำเนินการแบบไม่เปิดเผยสู่สาธารณชน ตาม มาตรา 11 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹¹⁰ มีเพียงพยาน หมายความ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรอยู่ในสำนวนรวมไปถึงรายงานของพนักงานชั้นสอบสวน รายชื่อพยาน บันทึกที่เกี่ยวข้องกับการสืบพยานทั้งหมด รวมไปถึงประวัติ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปคดีนี้ และจึงสรุปสำนวนการสอบสวนส่งไปให้อัยการ

เป็นที่ทราบแล้วว่า การไต่สวนมูลฟ้องนี้เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาไต่สวนเท่านั้น ผู้พิพากษาไต่สวนนี้จะเลือกมาจากผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ซึ่งผู้มีอำนาจในการร้องขอให้ผู้พิพากษาไต่สวน ทำการไต่สวนในคดีนั้น ๆ ได้แก่ อัยการ โดยทำเป็นหนังสือซึ่งในระหว่างการสอบสวนในชั้นไต่สวนนี้ อัยการก็ยังสามารถเข้ารับฟังการไต่สวนได้เสมอ และสามารถขอลูสำนวนของคดีนั้นได้และไปยังผู้พิพากษากภายใน 24 ชั่วโมง

ซึ่งการไต่สวนนั้นกฎหมายกำหนดว่า ต้องทำต่อหน้าทนายของจำเลยเสมอ เว้นเสียแต่ว่า จำเลยไม่ต้องการทนายความ โดยศาลต้องเป็นผู้ถามพยานก่อน ในการนี้เจ้าพนักงานอัยการสามารถเข้าร่วมฟังการสอบสวนตลอดจนรวมถึงการซักถามพยานด้วย แต่ในทางปฏิบัติแล้วอัยการไม่มา จะมีเพียงผู้พิพากษาไต่สวนเท่านั้น ทนายจำเลยซักค้านพยานน้อย ทั้งนี้ เพราะผู้พิพากษาไต่สวนถามคนเดียวก่อนและถามละเอียด โดยให้ชี้แจงเหตุผลในทำนองซักค้านไปในตัว และศาลอาจเรียกจำเลยมาสอบถามโดยจะเรียกมาก็ครั้งก็ได้ ตามแต่ศาลพิจารณาว่าเห็นสมควรจะเป็นประโยชน์ต่อคดีหรือเป็นประโยชน์ต่อการหาข้อเท็จจริงในคดีให้ได้มากที่สุด หากมีการให้การของพยานที่ขัดกันในบางกรณี ผู้พิพากษาสอบสวนสามารถเรียกให้พยานมาเบิกความพร้อมกันได้ โดยการนี้ไม่จำกัดจำนวนพยาน การไต่สวนพยานทำนองนี้เป็นการบังคับทางอ้อมให้จำเลยต้องสู้คดี ชี้แจงตั้งแต่แรกว่าความจริงเป็นอย่างไร มิฉะนั้นจะเป็นข้อพิรุณของจำเลยที่ไม่ตอบคำถามศาล¹¹¹

การถามพยานมีลักษณะมุ่งจะค้นหาความจริงแบบสอบสวน พยานให้การจำวันเกิดเหตุได้หรือไม่สำคัญ ศาลถามนำไปให้เสมอ เมื่อปรากฏว่าพยานที่รู้เห็นเหตุการณ์พร้อมกันเบิกความขัดกัน ศาลไต่สวนจะเรียกพยานมาซักถามพร้อมกัน แล้วให้พยานทบทวนความจำกันเองว่าความจริงเป็นเช่นไร ซึ่งเรียกว่า Confrontation ศาลไต่สวนใช้วิธีเรียกพยานมาชี้แจงพร้อมกันเป็นเรื่องปกติและเมื่อพยานแต่ละคนเถียงยืนยันว่าอย่างไรจะบันทึกโดยละเอียด และการสอบพยานเช่นนี้

¹¹⁰ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 9, น. 80.

¹¹¹ สมคิด ณ นคร, “การพิจารณาคดีอาญาในศาลฝรั่งเศส,” ตุลาการ, เล่มที่ 5, ปีที่ 11, น. 8 (2507).

บางกรณีจะเรียกมาพร้อมกัน โดยต่างชี้แจงโต้เถียงกันเหมือนโต้เถียงกันในวงสนทนา ซึ่งเป็นวิธีการที่คืออย่างหนึ่งในการค้นหาความจริง¹¹²

ฝรั่งเศสถือว่า ผู้เป็นจำเลยชั้นไต่สวนมูลฟ้อง (les mis en examen) มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากทนายความ และศาลจะต้องตั้งทนายความให้ผู้เป็นจำเลยชั้นไต่สวนมูลฟ้อง¹¹³ ซึ่งในชั้นนี้หากมีทนายความ ทนายความยังสามารถช่วยเหลือจำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้องได้หลายประการ เช่น การเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ให้จำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้ เช่น สิทธิในการเรียกร้องให้ทำการตรวจร่างกายจากแพทย์ ตาม มาตรา 81 วรรค 8 และ 9 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ หรือ การเรียกร้องให้ศาลมีคำสั่งปล่อยตัวระหว่างการพิจารณาได้ หรือการยกอายุความอาญา เพื่อให้ศาลยกฟ้อง

เมื่อผู้พิพากษาสอบสวนได้ทำการไต่สวนมูลฟ้องเสร็จเรียบร้อยแล้ว ต้องส่งสำนวนสอบสวนของตนพร้อมความเห็นของตนไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีต่อไป ส่วนการสอบสวนดังกล่าว จึงถือเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องตามกฎหมายของฝรั่งเศส เพราะสำนวนการสอบสวนที่ศาลไต่สวนทำขึ้นนี้ ถือเป็นพยานหลักฐานสำคัญในชั้นพิจารณาที่ศาลตัดสินด้วย การพิจารณาคดีที่ศาลตัดสินมีเพียงการสืบพยานปากเปล่าโดยจะ ไม่มีการจดคำพยานอีกแล้ว ดังนั้น การทำงานของศาลไต่สวนก็คือการทำแบบพนักงานสอบสวนของไทยนั่นเอง แต่โดยเหตุที่เป็นการกระทำโดยผู้พิพากษาและให้โอกาสจำเลยที่จะซักค้าน นำสืบ ต่อสู้ได้ ถ้อยคำสำนวนนี้จึงรับฟังได้ในชั้นพิจารณาพิพากษา¹¹⁴

ศาลไต่สวนจะมีคำสั่งแจ้งไปยังพนักงานอัยการประจำศาล Tribunal de Grande Instance เพื่อให้พนักงานอัยการดำเนินการเสนอคำฟ้องคดีโดยเด็ดขาดไปยังศาลไต่สวนคดีภายในระยะเวลาที่กำหนด และภายหลังจากที่ศาลไต่สวนคดีได้รับคำฟ้องคดีโดยเด็ดขาดจากพนักงานอัยการแล้ว ศาลมีอำนาจพิจารณาคำฟ้องโดยอิสระ โดยศาลไต่สวนคดีสามารถที่จะมีคำสั่งได้ดังต่อไปนี้

1) คำสั่งว่าคดีไม่มีมูลให้ยกฟ้อง (ordonnance de non-lieu) ในกรณีที่ศาลยกฟ้องโดยอาศัยข้อเท็จจริงด้วยเห็นว่า ในความผิดที่ผู้ต้องหาถูกกล่าวหาานั้น คดีไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะส่งตัวผู้ต้องหาไปรับการพิจารณาพิพากษายังศาลที่ทำหน้าที่พิพากษาคดีได้ ในกรณีนี้

¹¹² เพิ่งอ้าง, น. 9.

¹¹³ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 9, น. 80.

¹¹⁴ สมคิด ณ นคร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 112, น. 10.

พนักงานอัยการสามารถร้องขอให้มีการไต่สวนคดีอีกครั้งสำหรับข้อหาอื่นได้ แต่ผู้เสียหายในคดีไม่สามารถกระทำเช่นเดียวกันนี้ได้ ส่วนในกรณีที่ศาลยกฟ้องโดยอาศัยข้อกฎหมาย 'ได้แก่' กรณีที่ได้มีกฎหมายนิรโทษกรรมการกระทำความผิดที่ต้องหาแล้ว หรือกรณีที่คดีขาดอายุความแล้ว โดยปกติแล้วไม่สามารถจะฟ้องผู้ต้องหาใหม่อีกได้ เว้นแต่ จะเข้าข้อยกเว้นในบางกรณี

2) คำสั่งให้มีการส่งคดีผ่านไปยังพนักงานอัยการประจำศาล Chambre d'accusation (ศาลอุทธรณ์แผนกสอบสวน) ซึ่งศาล Chambre d'accusation เป็นศาลที่ทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์ในกรณีที่มีการอุทธรณ์คำสั่งของศาลไต่สวนคดี นอกจากนี้ แม้ในกรณีที่ไม่มีมีการอุทธรณ์ดังกล่าว ถ้าเป็นคดีที่มีโทษหนัก หลังจากที่ศาลไต่สวนคดีได้ทำการไต่สวนคดีเสร็จแล้ว ศาลไต่สวนจะต้องมีคำสั่งให้มีการส่งสำนวนการไต่สวนคดีผ่านจากพนักงานอัยการประจำศาลจังหวัด ไปยังพนักงานอัยการประจำศาล Chambre d'accusation หลังจากนั้น ศาล Chambre d'accusation จะทำการตรวจสอบสำนวนการไต่สวนคดีใหม่ เพื่อพิจารณาว่า ความผิดที่มีการไต่สวนเป็นคดีที่มีมูลนั้น เป็นความผิดที่มีโทษหนักหรือไม่ ในกรณีที่พิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นความผิดที่มีโทษหนัก ศาล Chambre d'accusation จะส่งคดีนั้นไปทำการพิจารณาพิพากษายังศาลมหันตโทษหรือศาลฎีกาที่มีชื่อเรียกว่า Cour d'assises ส่วนในกรณีที่พิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นความผิดในคดีนั้นไม่ได้เป็นความผิดที่มีโทษหนัก แต่เป็นความผิดมีขมิโทษ ศาล Chambre d'accusation จะส่งคดีไปทำการพิจารณาพิพากษายังศาลมีขมิโทษที่มีชื่อเรียกว่า Tribunal correctionnel หรือ ในกรณีที่เห็นว่าเป็นความผิดลหุโทษ (contravention) จะส่งคดีไปยังศาลตำรวจ (Tribunal de police) นอกจากนี้ศาล Chambre d'accusation ยังมีอำนาจพิพากษายกฟ้องได้อีก เมื่อเห็นว่าคดีไม่มีมูล

3) คำสั่งให้ส่งคดีไปพิจารณาพิพากษายังศาลที่มีอำนาจ (ordonnance de renvoi) 'ได้แก่' คำสั่งให้ส่งคดีไปยังศาล Tribunal correctionnel ในคดีที่เป็นความผิดมีขมิโทษ หรือไปยังศาลตำรวจในคดีที่เป็นความผิดลหุโทษ

เมื่อศาลไต่สวนคดีได้มีคำสั่งปิดการไต่สวนคดีแล้ว ศาลไต่สวนคดีจะทำการไต่สวนคดีอีกไม่ได้และผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ไต่สวนคดีจะทำหน้าที่เป็นศาลตัดสินคดีที่ตนเคยไต่สวนมาก่อนไม่ได้เช่นกัน¹¹⁵ จะเห็นได้ว่า ผู้พิพากษาไต่สวนนั้น จะมีหน้าที่ไต่สวนพยานหลักฐานทั้งหมดของคดี ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะรวบรวมพยานหลักฐานตั้งแต่ต้นคดี ไม่ใช่เป็นการไต่สวนเหมือนเช่นของประเทศไทยที่เพียงเพื่อต้องการให้รู้ว่าคดีนั้นมีมูลหรือไม่อย่างไรเท่านั้น¹¹⁶

¹¹⁵ ธนกร วรปรัชญากุล, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 94, น. 58.

¹¹⁶ สมคิด ณ นคร, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 112, น. 81.

จะเห็นได้ว่า ในการดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสนั้น ผู้พิพากษาจะทำหน้าที่สอบสวนเพื่อให้ข้อเท็จจริงที่มีความชัดเจนไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม ซึ่งอำนาจนี้จะมีมากกว่าตำรวจที่ทำการสอบสวนเบื้องต้น โดยการสอบสวนดังกล่าวของศาลไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษาได้ส่วนหรือศาลได้ส่วนชั้นที่ 2 ไม่จำเป็นต้องมีการบัญญัติไว้ชัดเจนว่าต้องฟังพยานหลักฐานถึงระดับใด เพียงแต่ทำให้การสอบสวนมีข้อเท็จจริงที่ชัดเจนพอที่จะวินิจฉัยว่าจะฟ้องหรือไม่ฟ้องคดี หากเห็นว่าการกระทำไม่เป็นความผิด หรือหาตัวผู้กระทำความผิดไม่ได้หรือพยานหลักฐานไม่เพียงพอ ตามมาตรา 177 วรรค 1 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ก็จะมีคำสั่งไม่ฟ้องและในทางกลับกัน หากพยานหลักฐานทั้งหมดมีความชัดเจนว่าการกระทำความผิดและผู้นั้นกระทำความผิดก็จะสั่งฟ้อง พยานหลักฐานทั้งหมดดังกล่าวจะถูกรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน โดยถือเป็นพยานหลักฐานที่องค์กรของรัฐได้แสวงหามา เพื่อตรวจสอบความจริงในเรื่องที่มีการกล่าวหาไว้นั้นเอง เวลาฟ้องต้องแนบสำนวนการสอบสวนไปด้วย สำนวนการสอบสวนจึงถือว่าเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องตามกฎหมายของฝรั่งเศส เพราะการพิจารณาคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสนั้น ศาลมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการค้นหาความจริงของคดี กล่าวคือ ศาลจะเป็นผู้ซักถามจำเลยและพยานด้วยตัวเอง ด้วยเหตุนี้ ศาลจึงจำเป็นต้องทราบรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับคดีตั้งแต่ก่อนเริ่มพิจารณาเพื่อให้การค้นหาความจริงของศาลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาล สำนวนการสอบสวนซึ่งเป็นแหล่งบันทึกข้อเท็จจริงทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับคดี จึงถือเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องที่ต้องถูกนำเสนอต่อศาลพร้อมกับคำฟ้อง¹¹⁷ ด้วย

3.2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

การดำเนินคดีอาญา คือ การนำกฎหมายอาญามาใช้บังคับแก่คดี¹¹⁸ โดยมีกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์การบังคับใช้ กฎหมายอาญาสารบัญญัติหรือกฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่ระบุว่าการกระทำใดเป็นความผิดอาญาและกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดไว้ กฎหมายอาญามีภารกิจในการป้องปรามการกระทำความผิดคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายและการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคม แต่การจะทำให้กฎหมายอาญามีผล

¹¹⁷ มนัสนันท์เจริญเลิศ, *อั่งแล้ว เชิงอรรถที่ 14*, น. 26.

¹¹⁸ คณิต ฒ นคร, “อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง,” ใน *อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา*, รวบรวมโดยศูนย์บริการเอกสารและวิชาการกรมอัยการ (2526), น. 74.

บังคับและทำให้ภารกิจสัมฤทธิ์ผลอย่างจริงจังในทางปฏิบัติ จำเป็นต้องอาศัยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นสำคัญ¹¹⁹

การฟ้องคดีในความผิดอาญาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เริ่มต้นด้วยการดำเนินการของพนักงานสอบสวนภายใต้การกำกับดูแลของพนักงานอัยการ ซึ่งไม่ว่าโดยทางปฏิบัติหรือโดยกฎหมาย ถือว่าเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง โดยเป็นกระบวนการเดียวกันที่แบ่งแยกมิได้ ในการฟ้องคดีทั้งหมดมีการฟ้องคดีในความผิดอาญาโดยพนักงานอัยการเป็นจำนวนถึงร้อยละ 99 และมีการฟ้องคดีในความผิดอาญาโดยผู้เสียหายเพียงร้อยละ 1 เท่านั้น องค์การอัยการจึงเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทหลักและสำคัญยิ่งในการดำเนินคดีอาญา โดยเฉพาะการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง ซึ่งการดำเนินการทั้งหมดอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการฝ่ายเดียว

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน (StPO) เป็นกฎหมายพื้นฐานที่กำหนดหลักเกณฑ์ของการดำเนินคดีอาญา กล่าวคือ เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อตัดสินว่าจำเลยได้กระทำความผิดอาญาหรือไม่และจะถูกตัดสินลงโทษอย่างไร

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แบ่งออกได้เป็น 2 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ

- 1) การดำเนินคดีอาญาชั้นกำหนดคดี (Erkenntnisverfahren) หมายถึง การดำเนินการต่าง ๆ ของเจ้าพนักงาน เพื่อยืนยันข้อกล่าวหา ก่อนฟ้องต่อศาลเพื่อให้พิจารณาพิพากษาคดี
- 2) การดำเนินคดีอาญาชั้นบังคับคดี (Vollstreckungsverfahren) หมายถึง การบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดแล้ว ทั้งนี้โดยมีคำพิพากษาถึงที่สุดเชื่อมโยงให้การดำเนินคดีอาญาทั้งสองชั้นติดต่อกัน¹²⁰

3.2.1 หลักตรวจสอบค้นหาความจริงตามกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น กระบวนการพิจารณาคดีในชั้นตัดสินคดีที่ดำเนินไป ตามกระบวนการพิจารณาปกติ (Das erstinstanzliche ordentliche Erkenntnisverfahren) ในกรณีดังกล่าวนี้ อาจแบ่งกระบวนการพิจารณาคดีดังกล่าวออกได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ ชั้นสืบสวน

¹¹⁹ คณิต ฌ นกร, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1*, น. 38.

¹²⁰ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 9*, น. 206.

สอบสวน (Vorverfahren) ชั้นไต่สวนมูลฟ้อง (Zwischenverfahren) และ ชั้นพิจารณาพิพากษาคดี (Hauptverfahren)¹²¹

3.2.1.1 กระบวนพิจารณาในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง (Vorverfahren)

ในเยอรมนีเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญากระบวนการเดียว แม้ว่าตาม มาตรา 163 วรรคแรก ตำรวจมีหน้าที่ต้องติดตามการกระทำความผิดอาญาและต้องทำการทุกอย่างโดยไม่ชักช้าเพื่อป้องกันไม่ให้คดีมีคืบหน้าไปก็ตาม แต่ตำรวจก็มีฐานะเป็นเพียงมือของพนักงานอัยการเท่านั้น ทั้งนี้ ไม่ว่าการที่ตำรวจกระทำไปจะเป็นการต้องกระทำไปก่อนตามกฎหมายหรือตามคำสั่งของอัยการ ในกรณีที่กระทำไปก่อนตำรวจต้องส่งเรื่องราวให้อัยการโดยไม่ชักช้า (มาตรา 163 วรรคสอง)

กล่าวโดยสรุปก็คือ ในเยอรมนีนั้น การเริ่มคดี การดำเนินคดีต่อไป และการวินิจฉัยสั่งคดี พนักงานอัยการจะเป็นผู้พิจารณาตัดสินใจเองทั้งสิ้น¹²²

หลักการดำเนินคดีอาญาของอัยการในเยอรมนี คือ หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อทราบและมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น อัยการมีหน้าที่ต้องดำเนินคดีนั้น (มาตรา 152 วรรคสอง) และในการดำเนินคดีอาญาพนักงานอัยการต้องสอบสวนไม่เฉพาะแต่ข้อเท็จจริงที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหา หากแต่ต้องสอบสวนข้อเท็จจริงที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาด้วย (มาตรา 160 วรรคสอง) ยิ่งกว่านั้นพฤติการณ์แวดล้อมต่างๆที่มีความหมายต่อการที่จะกำหนดโทษก็ชอบที่จะได้รับการสอบสวนด้วย (มาตรา 160 วรรคสาม) โดยข้อมูลทั้งหมดนี้จะถูกรวบรวมบันทึกไว้ในแฟ้มคดีหรือสำนวนการสอบสวนของตำรวจและพนักงานอัยการที่ เรียกว่า dossier¹²³ หลักการที่สำคัญที่สุดในการจัดทำแฟ้มคดี คือ หลักความชัดเจนของแฟ้มคดี หลักความถูกต้องชัดเจนของแฟ้มคดี และหลักความสมบูรณ์ของแฟ้มคดี โดยทุกๆ เอกสารที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสืบสวนสอบสวนจะต้องถูกเก็บไว้ในแฟ้มคดี สิ่งที่ไม่ต้องถูกเก็บไว้ในแฟ้มคดีก็มีเพียงบันทึกของผู้บังคับบัญชาที่มีมายังพนักงานอัยการเท่านั้น

คดีจำนวนมากยุติลงโดยไม่มีการฟ้องร้องต่อศาล ซึ่งอาจเนื่องจาก

(1) เหตุผลเกี่ยวกับกฎหมายวิธีสบัญญัติ เช่น คดีขาดอายุความแล้ว เป็นต้น

¹²¹ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, “ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน,” อุทพท, เล่มที่ 1, ปีที่ 55, น. 190 (มกราคม-เมษายน 2551).

¹²² คณิต ณ นคร, อ่าวแล้วเชิงอรรถที่ 118, น. 79.

¹²³ John H. Langbein, Comparative criminal procedure: Germany, (1997), p.1.

(2) เหตุผลเกี่ยวกับกฎหมายสารบัญญัติ เช่น การกระทำของผู้ต้องหาไม่มีความผิดอาญา เป็นต้น หรือ

(3) เหตุผลทางข้อเท็จจริง เช่น พังไม่ได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด หรือพยานหลักฐานอ่อน เป็นต้น¹²⁴

นอกจากกรณีดังกล่าวแล้ว ในกรณีดังต่อไปนี้แม้ว่าการจะเห็นว่ามีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดซึ่งอัยการต้องดำเนินคดี (ดำเนินการสอบสวน) หรือเห็นว่าการกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดอาญาซึ่งอัยการต้องฟ้องก็ตาม แต่ถ้เป็นการกระทำความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือเป็นการกระทำความผิดที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะ อัยการอาจไม่ดำเนินคดีหรือไม่ฟ้องก็ได้ ซึ่งเป็นข้อยกเว้นของหลักดำเนินอาญาตามกฎหมายและถือเป็นการกลั่นกรองคดีเบื้องต้นก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาล แต่คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการดังกล่าวตามปกติไม่ถือเป็นเด็ดขาดจนกว่าจะผ่านการตรวจสอบของศาลซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ คือก่อนการไม่ดำเนินคดีในกรณีนี้ โดยปกติอัยการต้องได้รับความเห็นชอบจากศาลที่จะพิจารณาพิพากษาคดีนั้น

จากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเยอรมนี ที่มีพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด พนักงานอัยการเยอรมัน (Staatsanwalt) จึงได้ชื่อว่า เป็นเจ้าพนักงานของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีภาวะวิสัย มีความละเอียดรอบคอบในการกำกับดูแลพนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงานตำรวจ ในการสืบสวนการกระทำที่มีผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำการอันละเมิดต่อกฎหมายการทำสำนวนคำฟ้องและทำหน้าที่ได้อย่างดีที่สุด จนเป็นที่กล่าวถึงว่า “อัยการเยอรมันเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่รัฐผู้อำนวยความสะดวกที่ยิ่งใหญ่ของโลก”¹²⁵ (Deutscher Staatsanwalt ist der größte Justizbehörde der Welt) พนักงานอัยการเป็นตัวจักรหลักในการใช้อำนาจตุลาการ การดำเนินคดีอาญาโดยองค์กรของรัฐที่เรียกว่า “อัยการ” เป็นการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา ซึ่งแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน เป็นการอำนวยความสะดวกให้ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิต่าง ๆ ที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และพ้นจากสภาพการเป็นวัตถุแห่งการชักฟอกและกลายเป็น “ประธานในคดี” (Prozess-Subjekt)¹²⁶ ทำให้ระบบการดำเนินคดีอาญา

¹²⁴ คณิต ฒ นคร, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 118, น. 80-81.

¹²⁵ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 9, น. 44.

¹²⁶ คณิต ฒ นคร, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 118, น. 76.

ในชั้นสอบสวนฟ้องร้องของพนักงานอัยการเป็นที่ยอมรับในเรื่องของการให้ความเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ความถูกต้องและความยุติธรรม

ขั้นตอนการยื่นฟ้องคดีนั้น นับเป็นจุดแบ่งระหว่างกระบวนการพิจารณาในชั้นสอบสวนฟ้องร้องกับกระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง¹²⁷ ในการพิจารณาคดีอาญา ศาลเยอรมนีให้ความสำคัญกับการบรรยายฟ้อง (Anklage) ก่อนข้างมาก โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน (StPO) ได้กำหนดเนื้อหาของคำฟ้องในคดีอาญาว่า คำฟ้องต้องแสดงถึงจำเลยผู้ถูกฟ้อง การกระทำของจำเลยซึ่งถูกกล่าวหา เวลาและสถานที่กระทำความผิด องค์ประกอบของกฎหมายสำหรับการกระทำความผิดดังกล่าว ตลอดจนการใช้บังคับได้ของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เป็นความผิดอาญา รวมทั้งผลการสอบสวนก็จะต้องปรากฏในคำฟ้องด้วย¹²⁸

3.2.1.2 กระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง (das Zwischenverfahren)

กระบวนการพิจารณาชั้นนี้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้พิพากษา กระบวนการพิจารณาชั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้จะเริ่มต้นหลังจากที่ได้มีการยื่นคำฟ้องยังศาลที่มีอำนาจชำระคดีและยังดำเนินอยู่ก่อนที่ศาลที่มีอำนาจชำระคดีดังกล่าวจะได้มีคำสั่งประทับฟ้อง กระบวนการพิจารณาชั้นดังกล่าวจะมีการส่งคำฟ้องไปยังผู้ถูกกล่าวหา (Angeschuldigter) เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาจะได้คัดค้านในการที่ศาลจะมีคำสั่งประทับฟ้องรวมตลอดทั้งการยื่นพยานหลักฐานเพื่อประกอบคำคัดค้านของตนเอง กระบวนการพิจารณาชั้นไต่สวนมูลฟ้องสิ้นสุดลงโดยการที่ศาลที่มีอำนาจชำระคดีดังกล่าวมีคำสั่งซึ่งอาจจะเป็น

(1) คำสั่งประทับฟ้อง เมื่อคดีมีมูลว่าผู้ถูกกล่าวหาต้องสงสัยอย่างเพียงพอ (hinreichend verdaechtig) ว่าได้กระทำความผิดอาญา หรือ

(2) คำสั่งไม่ประทับฟ้อง

คำสั่งประทับฟ้อง (Der “Eroeffnungsbeschluss”) จะเป็นจุดแบ่งระหว่างกระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและกระบวนการพิจารณาในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี¹²⁹

¹²⁷ Roxin, Strafverfahrensrecht, 25. Auflage. (1998). (อ้างถึงใน สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, “ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน,” อุทพาท, เล่มที่ 1, ปีที่ 55, น. 190 (มกราคม-เมษายน 2551)).

¹²⁸ Horst Niebler, The German Code Of Criminal Procedure, (1965), p. 106. (อ้างถึงใน มนัสนันท์ เจริญเลิศ, “บทบาทของศาลในการค้นหาความจริงกับการให้ศาลใช้สำนวนการสอบสวนในการพิจารณาคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2557), น. 33))

¹²⁹ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 121, น. 191.

3.2.1.3 กระบวนพิจารณาในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี (im Hauptverfahren)

การพิจารณาคดีในชั้นนี้นั้นแท้จริงแล้วมีลักษณะเป็นการประชุมอย่างหนึ่ง นอกจากศาลจะมีอำนาจในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีต่างๆไปแล้ว ศาลก็ยังมีอำนาจในการควบคุมให้การดำเนินคดีในศาลเป็นไปอย่างเรียบร้อย คือต้องมีอำนาจตำรวจที่จะควบคุมหรือจัดการกับการรบกวนการประชุมนั้นได้ ดังนั้นในการพิจารณาคดีในศาลก็เช่นเดียวกัน ศาลต้องมีอำนาจที่จะใช้มาตรการในการควบคุมกำกับกับการดำเนินคดี กล่าวคือ มีอำนาจที่จะป้องกันมิให้มีการรบกวนการพิจารณาคดีของศาลและในกรณีที่มีการก่อกวนในศาลเกิดขึ้น ศาลก็มีอำนาจที่จะใช้มาตรการบังคับเอากับผู้ก่อกวนนั้นได้และใช้ได้ทันที อำนาจที่จะควบคุมกำกับกับการดำเนินคดีของศาลในเยอรมันจึงเรียกว่า “Sitzungspolizei” (อำนาจตำรวจในการควบคุมการดำเนินคดี)¹³⁰ การที่จะให้ศาลมีอำนาจที่จะป้องกันมิให้เกิดการรบกวนการพิจารณาคดีของศาลก็โดยการให้ศาลมีอำนาจที่จะออกคำสั่งหรือข้อกำหนดใด ๆ เพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาลได้ด้วยตนเองเกี่ยวกับบทบัญญัติในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของเรา มาตรา 30 และอำนาจที่จะใช้มาตรการบังคับเอาในทันทีกับผู้รบกวนการพิจารณาคดีของศาลก็คือว่า เมื่อความเรียบร้อยในการบริเวณศาลถูกละเมิด เช่น มีการฝ่าฝืนคำสั่งหรือข้อกำหนดเพื่อรักษาความเรียบร้อยในการพิจารณาคดีของศาล หรือมีการประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาลในขณะพิจารณาคดีเกิดขึ้น ย่อมถือว่าผู้กระทำนั้นละเมิดอำนาจศาลและศาลมีอำนาจใช้มาตรการบังคับตามที่กฎหมายให้ไว้แก่ผู้นั้นได้ทันที¹³¹ ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนพิจารณาในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีดำเนินต่อไปได้

กระบวนพิจารณาในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีสามารถแยกออกได้เป็น 2 กรณีคือ

(1) กระบวนพิจารณาในชั้นเตรียมคดีก่อนพิจารณาพิพากษา (die Vorbereitung der Hauptverhandlung) ประกอบไปด้วย การกำหนด วัน เวลาและสถานที่สำหรับการพิจารณาคดี การแจ้งให้มาศาลในวันนัดพิจารณา เป็นต้น

(2) กระบวนพิจารณาในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี (die Hauptverhandlung) โดยปกติแล้วจะทำโดยเปิดเผย ซึ่งจะได้มีการแจ้งวันพิจารณาให้สาธารณชนทราบล่วงหน้าโดยปิดประกาศไว้ที่ศาล กระบวนพิจารณาในชั้นนี้ประกอบไปด้วย¹³²

¹³⁰ คณิต ณ นคร, “ละเมิดอำนาจศาลในเยอรมัน,” ใน รวมบทความด้านวิชาการของศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษร, 2540) น. 87.

¹³¹ เพิ่งอ้าง, น. 88.

¹³² สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 121, น. 194.

(2.1) การแจ้งให้คู่ความและสาธารณชนทราบว่ากระบวนการพิจารณาคดีได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะแจ้งว่า จำเลย ทนายจำเลยรวมตลอดถึงพยานบุคคลและพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษได้ปรากฏตัวต่อหน้าศาลแล้ว พยานบุคคลจะได้รับการแจ้งให้ทราบถึงหน้าที่ที่จะต้องให้การเป็นพยานและออกจากห้องพิจารณาไป

(2.2) การสอบถามจำเลยเกี่ยวกับประวัติส่วนบุคคลของจำเลย

(2.3) หลังจากนั้นพนักงานอัยการจะอ่านคำฟ้อง

(2.4) การแจ้งให้จำเลยทราบว่าจำเลยมีสิทธิจะให้การหรือไม่ก็ได้ และหากจำเลยพร้อมที่จะให้การแล้วก็จะมีการสอบปากคำจำเลย ตาม มาตรา 243 (4) และ มาตรา 136¹³³

(2.5) การสืบพยานประกอบไปด้วยการสอบปากคำพยานบุคคลและพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษซึ่งกระทำโดยผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะต้องให้โอกาสแก่พนักงานอัยการ จำเลย ทนายจำเลย ผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษาอาชีพหรือผู้พิพากษาสมทบที่จะสามารถถามคำถามใด ๆ แก่พยานได้ด้วย หากพนักงานและทนายจำเลยต้องการ จะต้องให้โอกาสแก่บุคคลดังกล่าวที่จะแสดงความเห็น การสืบพยานรวมถึงการตรวจวัตถุพยานและการอ่านข้อความในเอกสาร ลำดับขั้นตอนที่แน่นอนของการนำสืบพยานหลักฐาน เช่น สืบพยานบุคคลก่อนแล้วจึงสืบพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษและปิดท้ายด้วยพยานเอกสาร ไม่ได้มีกำหนดไว้ในกฎหมายหากแต่เป็นสิ่งที่ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะเป็นผู้กำหนดในแต่ละคดีเป็นกรณี ๆ ไป

(2.6) คำแถลงปิดคดีซึ่งพนักงานอัยการมีสิทธิแถลงปิดคดีก่อน แล้วตามด้วยคำแถลงปิดคดีของจำเลยหรือทนายจำเลย โดยพนักงานอัยการมีสิทธิที่จะตอบกลับคำแถลงปิดคดีของจำเลยครั้งเดียว หลังจากนั้นจำเลยหรือทนายจำเลยมีสิทธิที่จะชี้แจงอีกครั้งหนึ่ง ศาลอาจอนุญาตให้คำแถลงปิดคดีดำเนินต่อไปได้แต่คู่ความไม่อาจที่จะเรียกร้องสิทธิดังกล่าว¹³⁴

(2.7) จำเลยหรือทนายจำเลยมีสิทธิที่จะเป็นผู้กล่าวเป็นคนสุดท้าย ในกรณีที่ทนายจำเลยเป็นผู้กล่าวก็จะต้องถามจำเลยภายหลังนั้นว่า จำเลยมีอะไรที่จะกล่าวเพิ่มเติมอีกหรือไม่

(2.8) หลังจากนั้นจะเป็นเรื่อง การประชุมปรึกษาคดีและลงความเห็น ซึ่งปกติแล้วศาลจะไปประชุมปรึกษาคดีกันในห้องประชุมปรึกษาคดีรูปแบบของคำพิพากษาคดีจะเป็นลายลักษณ์อักษรเพราะจะต้องมีการอ่านคำพิพากษาดังกล่าวในภายหลัง

¹³³ John H. Langbein, *supra* note 123, p.72.

¹³⁴ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, *อ้างแล้ว* เชิงอรรถที่ 121, น. 195.

(2.9) หลังจากที่ผู้พิพากษากลับเข้ามาในห้องพิจารณาอีกครั้งหนึ่งก็จะมีการอ่านคำพิพากษาให้ดูความพึงพร้อมทั้งเหตุผลของคำพิพากษาที่ส่วนใหญ่แล้วจะแจ้งด้วยวาจา

(2.10) การพิจารณาคดีสิ้นสุดลงด้วยการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิคัดค้านคำพิพากษา

กรณีที่มีการอุทธรณ์คำพิพากษาที่อาจนำไปสู่การพิจารณาพิพากษาคดีใหม่อีกครั้งหนึ่งที่ศาลอุทธรณ์ และหากมีการฎีกา กระบวนพิจารณาชั้นพิจารณาพิพากษาที่ศาลฎีกาเริ่มต้นโดยการที่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนในศาลชั้นต้นจะเป็นผู้รายงานเกี่ยวกับผลของการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ได้ดำเนินมา หลังจากนั้นก็จะมีการแถลงการณ์ปิดคดีโดยเริ่มจากคำแถลงการณ์ปิดคดีของผู้ฎีกา¹³⁵

3.2.2 การไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ถ้ากระบวนการพิจารณาในชั้นสืบสวนสอบสวนไม่ได้นำไปสู่การยุติการดำเนินคดีอาญาแล้ว โดยหลักแล้วก็จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องที่ศาลจะต้องวินิจฉัยว่า คดีมีมูลที่ศาลจะประทับฟ้องหรือไม่ เพื่อให้ศาลได้ตรวจสอบฟ้องของอัยการอีกชั้นหนึ่ง เฉพาะในกรณีของกระบวนการพิจารณาที่เร่งรัดเท่านั้น ที่การพิจารณาสืบพยานในชั้นศาลจะเริ่มต้นขึ้นหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการพิจารณาในชั้นสืบสวนสอบสวนโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง¹³⁶

บทบาทหลักของกระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องอยู่ในแง่ของการตรวจสอบว่าการที่จะดำเนินการฟ้องร้องในทางอาญาต่อไปนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นหรือไม่ โดยบทบาทดังกล่าวนี้ดำเนินการโดยผู้พิพากษาที่เป็นอิสระ ซึ่งจำกัดเฉพาะผู้พิพากษาอาชีพเท่านั้น นอกจากนี้ความสำคัญของกระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องยังอยู่ที่ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องมีโอกาสหลังจากที่ได้รับแจ้งถึงคำฟ้องที่จะยื่นบัญชีระบุพยานและข้อคัดค้านอื่นๆเพื่อใช้ในการดำเนินการในชั้นไต่สวนมูลฟ้องด้วย

กระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องเริ่มต้นขึ้นเมื่อพนักงานอัยการเสนอคำฟ้องต่อศาลเพื่อให้ทำการไต่สวนมูลฟ้อง โดยพนักงานอัยการจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนไปพร้อมกับคำฟ้องด้วย เพราะสำนวนการสอบสวนถือเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้อง แม้ศาลเยอรมนีจะให้ความสำคัญกับคำฟ้องค่อนข้างมากแต่สำนวนการสอบสวนก็มีบทบาทสำคัญตั้งแต่นั้นในชั้นไต่สวน

¹³⁵ เพิ่งอ้าง, น. 196.

¹³⁶ เพิ่งอ้าง, น. 191.

มูลฟ้อง โดยภายหลังจากที่อัยการยื่นคำฟ้องพร้อมกับแนบสำนวนการสอบสวนไปแล้ว กฎหมายได้บัญญัติขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาต่างๆ ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องดังนี้

1) ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจะต้องอ่านคำฟ้องให้จำเลยฟัง และแจ้งให้จำเลยยื่นบัญชีระบุพยานหรือข้อคัดค้านใดๆภายในระยะเวลาตามที่กำหนด แล้วจึงแต่งตั้งทนายขอแรงให้แก่จำเลยในกรณีที่จำเป็น ในกรณีที่จำเลยได้ยื่นบัญชีระบุพยานหรือคำคัดค้านต่างๆ ไม่ใช่เพียงแต่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเพียงคนเดียวหากแต่เป็นผู้พิพากษาที่ร่วมเป็นองค์คณะด้วยเป็นผู้ร่วมวินิจฉัย โดยคำวินิจฉัยดังกล่าวถือเป็นที่สุด การวินิจฉัยเกี่ยวกับการยื่นบัญชีระบุพยานไม่ได้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่เคร่งครัด ที่ใช้ในชั้นสืบพยาน หากแต่วินิจฉัยไปตามดุลพินิจที่ทำตามหน้าที่ผู้พิพากษา

2) ศาลที่ทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องสามารถทำการไต่สวนเพิ่มเติมไม่ว่าจะทำการดังกล่าวโดยตามหน้าที่หรือตามคำร้องของจำเลยตามมาตรา 201 ก็ตาม และสามารถสั่งให้ทำการสืบพยานหลักฐานบางอย่าง โดยคำวินิจฉัยดังกล่าวถือเป็นที่สุด ศาลสามารถมอบหน้าที่ดังกล่าวให้พนักงานอัยการทำได้ด้วย การสืบพยานหลักฐานในกรณีนี้ใช้หลักกระบวนการสืบพยานหลักฐานโดยอิสระ¹³⁷

3) คำวินิจฉัยของศาล ปัญหาว่าคดีมีมูลหรือไม่นั้น ศาลที่วินิจฉัยปัญหาดังกล่าวคือศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น อย่างไรก็ตามไม่รวมถึงผู้พิพากษาสมทบ

4) เนื้อหาของคำสั่งนั้น คำสั่งของศาลอาจจะเป็นในรูปที่ว่าคดีมีมูลหรือไม่มีมูลก็ได้

4.1) ในกรณีที่ผลการสืบสวนได้ความว่า มีเหตุน่าสงสัยเพียงพอว่าจำเลยได้กระทำความผิดอาญาแล้ว กล่าวคือ มีความเป็นไปได้อย่างมากที่ศาลจะลงโทษแล้วศาลจะต้องมีคำสั่งว่าคดีมีมูล ประโยชน์สาธารณะในการที่จะให้มีการสืบพยานกันในคดีนี้ไม่อาจที่จะมาแทนที่ความสงสัยว่าได้มีการกระทำความผิดได้ ความสงสัยที่เพียงพอแค่เป็นความสงสัยในปัญหาข้อเท็จจริงก็ถือว่าใช้ได้แล้วนอกจากนี้ศาลจะต้องเชื่อว่าเงื่อนไขของการดำเนินคดีมีอยู่ครบและสามารถลงโทษการกระทำความผิดของจำเลยได้

ในคำสั่งประทับฟ้อง ศาลจะอนุญาตให้คำฟ้องดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการพิจารณาสืบพยานได้ โดยศาลจะไม่ได้อ่านคำสั่งดังกล่าวออกมาภายนอก ในชั้นสืบพยานผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจะไม่ได้อ่านคำสั่งประทับฟ้อง หากแต่เป็นพนักงานอัยการที่อ่านข้อความในคำฟ้อง และในคำสั่งประทับฟ้องก็จะกล่าวไว้ด้วยว่าคดีดังกล่าวจะถูกพิจารณาที่ศาลไหน

¹³⁷ เพิ่งอ้าง, น. 192.

4.2) ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่ประทับฟ้องมีหลายกรณีด้วยกัน กล่าวคือ

4.2.1) ศาลมีคำสั่งไม่ประทับฟ้องหากมีเหตุผลไม่ว่าในแง่ของข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่คาดว่าจะนำไปสู่การยกฟ้อง กล่าวคือ ในกรณีที่ไม่มีข้อสงสัยว่าได้มีการกระทำความผิดที่เพียงพอ หรือเมื่อการกระทำความผิดของจำเลยไม่อาจถูกลงโทษได้

4.2.2) ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ศาลสามารถที่จะยุติการพิจารณาคดีโดยเด็ดขาด จากเหตุผลของการฟ้องคดีตามดุลพินิจ แต่ต้องได้รับความยินยอมจากพนักงานอัยการและจำเลย¹³⁸

4.2.3) ศาลจะยุติการพิจารณาคดีไว้ชั่วคราวในกรณีที่ไม่มีตัวจำเลยอยู่ (เท่าที่ไม่มีเหตุที่จะพิจารณาคดีหลังจำเลยได้ตามมาตรา 285 เป็นต้นไป) หรือมีเหตุขัดขวางที่เป็นการชั่วคราวในกรณีอื่นๆ ที่เกี่ยวกับตัวจำเลย เช่น ภายหลังการกระทำความผิด จำเลยกลายเป็นคนวิกลจริต

4.3) การเยียวยาทางกฎหมาย โดยหลักแล้วคำสั่งศาลว่าคดีมีมูล ทั้งจำเลยและพนักงานอัยการไม่มีสิทธิอุทธรณ์คัดค้าน เพราะจะทำให้กระบวนการพิจารณายืดเยื้อออกไปอีก หลังจากที่ยืดเยื้อมาแล้วทั้งในชั้นสืบสวนสอบสวนและในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ทั้งจำเลยและพนักงานอัยการมีสิทธิที่จะแสดงความเห็น ได้อยู่แล้วในชั้นพิจารณาคดี ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่ประทับฟ้องพนักงานอัยการมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งได้ทันที¹³⁹

อย่างไรก็ตาม แม้ศาลเยอรมนีจะให้ความสำคัญกับคำฟ้อง แต่จำนวนการสอบสวนก็ยังมีบทบาทสำคัญตั้งแต่ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง กล่าวคือ ศาลจะพิจารณาสำนวนการสอบสวนประกอบกับคำฟ้องว่าสมควรอนุญาตให้เปิดการพิจารณาตามคำขอของพนักงานอัยการหรือไม่¹⁴⁰ จำนวนการสอบสวนจึงนับว่าเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้อง และต่อมาเมื่อคดีเข้าสู่การพิจารณา จำนวนการสอบสวนก็ยังมีบทบาทสำคัญ อาทิเช่น ในการสืบพยานของผู้พิพากษาหัวหน้าคณะนั้น จะอาศัยจำนวนการสอบสวนเป็นตัวชี้แนวทางในการที่จะตรวจสอบพยานบุคคล หรือใช้จำนวนการสอบสวนเป็นแนวทางในการตัดสินใจลำดับเรียกพยานบุคคลเข้ามาสืบและถามคำถามพยานบุคคลดังกล่าวด้วย

¹³⁸ เพิ่งอ้าง, น. 193.

¹³⁹ เพิ่งอ้าง, น. 194.

¹⁴⁰ มนัสนันท์เจริญเลิศ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 14, น. 34.

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักตรวจสอบค้นหาความจริงในการไต่สวนมูลฟ้องในคดีของรัฐ

กระบวนการไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายไทยนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อกลั่นกรองมูลคดีก่อนขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ในคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ ศาลต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องทุกคดีอยู่แล้ว คดีดังกล่าวจึงนับว่าได้มีการกลั่นกรองมาแล้วขั้นหนึ่ง แต่คดีอาญาที่รัฐเป็นโจทก์ศาลจะไม่ไต่สวนมูลฟ้องเพราะถือว่าได้ผ่านการกลั่นกรองจากเจ้าพนักงานมาแล้วถึงสองชั้น คดีดังกล่าวจึงไม่ได้รับการกลั่นกรองคดีจากศาลก่อนที่จะขึ้นสู่การพิจารณากรณีนี้จึงอาจมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการไต่สวนมูลฟ้องได้

4.1 วิเคราะห์ประสิทธิภาพของการไต่สวนมูลฟ้องในคดีของรัฐตามกฎหมายไทย

ในการพิจารณาคดีอาญาสิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงถึงมากที่สุดคือความยุติธรรมที่จำเลยจะพึงได้รับและการเปิดโอกาสให้จำเลยได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ กฎหมายจึงกำหนดหลักประกันความยุติธรรมให้แก่จำเลยไว้ 3 ประการ คือ

1. ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์
2. การพิจารณาคดีต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย
3. การพิจารณาคดีต้องกระทำโดยรวดเร็วและต่อเนื่องกันไป¹⁴¹

กฎหมายอาญานั้นเป็นกฎหมายที่มีไว้เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง นานาประเทศจึงกำหนดให้รัฐหรือแผ่นดิน เป็นผู้รับผิดชอบในการออกกฎหมายและดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้กฎหมายมีผลบังคับ (Enforcement) ซึ่งรวมถึงการฟ้องร้องเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และ

¹⁴¹ วินัย ตูวิเชียร, “การไต่สวนมูลฟ้องและการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น,” เอกสารการสอนชุดวิชา
กฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 วิธีพิจารณาความอาญา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชานิติศาสตร์, น.21,
(2550).

สำหรับประเทศไทยอย่างที่ทราบดีแล้วว่า การฟ้องคดีอาญานั้นดำเนินการโดยพนักงานอัยการซึ่งถือเป็นการดำเนินการแทนแผ่นดิน แต่ก็เปิดโอกาสให้ราษฎรฟ้องคดีได้อย่างกว้างขวางเพียงแต่ก็มีข้อจำกัดว่าการฟ้องคดีของราษฎรนั้นก่อนที่ศาลจะประทับฟ้องต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องเสียก่อน

การไต่สวนมูลฟ้องเป็นกระบวนการของศาลที่ดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจสอบพยานหลักฐานของโจทก์ในเบื้องต้นก่อนว่าคดีที่โจทก์ฟ้องนั้นมีมูลเพียงพอที่ศาลจะรับไว้พิจารณาหรือไม่ ดังนั้น การไต่สวนมูลฟ้องของศาลจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพิจารณารูปคดีที่โจทก์ฟ้องนั้นว่าโจทก์มีเหตุผลทั้งในข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะชนะคดีได้หรือไม่ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้โจทก์ผู้ฟ้องคดีกลั่นแกล้งจำเลยผู้ถูกฟ้อง ซึ่งจะทำให้เกิดความเดือดร้อนทั้งร่างกายและหน้าที่การงานของจำเลย ทั้งยังเป็นการป้องกันมิให้คดีขึ้นไปสู่ศาลมากขึ้นโดยไม่จำเป็นด้วย ซึ่งจะเป็นการเพิ่มภาระอย่างยิ่งแก่ศาลยุติธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดี ถือเป็นการกลั่นกรองมูลคดีก่อนขึ้นสู่กระบวนการพิจารณาของศาลนั่นเอง

ในคดีอาญาที่ราษฎรซึ่งเป็นผู้เสียหาย เป็นโจทก์ฟ้องคดีเองนั้น แม้ว่าฟ้องของโจทก์จะถูกต้องตามกฎหมายแล้วก็ตาม ศาลจะสั่งไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอในทุก ๆ คดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 (1) เพื่อเป็นการประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลผู้ถูกฟ้อง การที่กฎหมายบัญญัติให้มีการไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งประทับฟ้อง ก็เพื่อเป็นการกลั่นกรองมูลคดีก่อนขึ้นสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นศาล แต่ถึงแม้กฎหมายจะบัญญัติให้ศาลทำการไต่สวนมูลฟ้องคดีของราษฎรก่อนก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า ศาลเองใช้ขั้นตอนในการไต่สวนมูลฟ้องก่อนประทับฟ้องเบาบางมาก อันที่จริงการที่ศาลจะประทับฟ้องไว้ต้องเกือบจะลงโทษได้แล้ว แต่ในความเป็นจริงศาลไต่สวนเพียงปากเดียวก็รับฟ้องไว้แล้ว เมื่อคดีเข้าสู่การพิจารณาในศาลก็ต้องพิสูจน์ความจริงกันไป 3 ถึง 4 ปี¹⁴² แล้วสุดท้ายศาลยกฟ้องก็ยังมีให้เห็น ซึ่งความจริงแล้วการไต่สวนมูลฟ้องนับเป็นขั้นตอนที่สำคัญ แต่บางครั้งศาลเพียงทำตามแบบพิธีเท่านั้นโดยลืมไปว่า จุดประสงค์ที่แท้จริงของการไต่สวนมูลฟ้องควรจะเป็นการกลั่นกรองมูลคดี เพื่อไม่ให้บุคคลต้องตกเป็นจำเลยโดยไม่มีคามผิดเพราะคดีอาญาเป็นเรื่องการตรวจสอบเพื่อเอาผิด

สำหรับคดีอาญาที่รัฐหรืออัยการเป็นโจทก์นั้น เมื่อพนักงานอัยการฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาล ตามบทบัญญัติ มาตรา 162 (2) ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องสำหรับคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้โดยขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล แต่ในทางปฏิบัติของศาลพบว่า ศาลไม่เคยไต่สวนมูลฟ้อง

¹⁴² คณิต ฌ นกร, *อ้าวแล้วเชิงอรรถที่ 79*, น. 60.

เนื่องจากเห็นว่าคดีนั้นได้ผ่านการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนและการพิจารณาสั่งฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการมาแล้ว ถือว่าผ่านขั้นตอนการดำเนินการในชั้นเจ้าพนักงานมาถึง 2 ชั้นและไม่มี ความจำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องคดีอีก ศาลจึงสั่งประทับฟ้องคดีไว้พิจารณาโดยไม่มีการไต่สวน มูลฟ้องก่อน ซึ่งจากกรณีดังกล่าวยังมีคดีของพนักงานอัยการจำนวนมากที่ขึ้นสู่การพิจารณาของ ศาลแล้วแต่ศาลต้องพิพากษายกฟ้องในชั้นพิจารณา เนื่องจากพยานหลักฐานที่โจทก์นำมาฟ้องนั้น ไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์ว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้อง ดังเช่น คดีปล้นรถขนเงินบริษัทแฮมโก้ เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2557 ที่มีนายเจริญ เทพวงศ์ พร้อมพวกอีก 3 คน ได้ทำการใช้อาวุธปืน ปล้นรถขนเงินบริษัทแฮมโก้ ขณะกำลังจะนำเงินบรรจุเข้าตู้เอทีเอ็มของธนาคารไทยพาณิชย์ เหตุ เกิดที่หน้าห้างโลตัสเอ็กเพรส ตำบลหนองข้างคอก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ได้เงินสดไปทั้งสิ้น 6,731,200 บาท และต่อมาเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2557 เจ้าหน้าที่ตำรวจได้นำกำลังบุกเข้าจับกุม นายชนะชัยยานุ ขณะกำลังทำงานที่ปริมณียชลบุรี โดยอ้างว่า นายชนะชัยคือหนึ่งในทีมปล้นที่ แต่งกายเป็นคนขายลอตเตอรี่และแกล้งทำขำเป่ และที่ศาลอุทธรณ์ภาค 2 ได้มีคำพิพากษายกฟ้อง นายชนะชัย ยืนตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น เหตุเพราะพยานหลักฐานไม่เพียงพอและเจ้าหน้าที่ ตำรวจปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยนายชนะชัยให้การปฏิเสธว่าไม่ได้กระทำความ ผิด และต่อสู้คดีมาโดยตลอด พร้อมให้การในชั้นศาลว่า ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจซ้อมให้รับสารภาพ จน ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องไปเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2559 แต่ให้ทำการคุมขังรออุทธรณ์ และใน วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2560 ที่ผ่านมา ศาลอุทธรณ์ได้พิพากษายกฟ้องยืนตามศาลชั้นต้น ทำให้นายช ณะชัยต้องถูกคุมขังเป็นเวลาถึง 1 ปี 8 เดือน โดยช่วงระยะเวลาที่ถูกคุมขัง ทำให้นายชนะชัยต้อง สูญเสียอิสรภาพและเสียโอกาสในการสอบบรรจุเข้ารับราชการปริมณียไทย อีกทั้งได้มีการนำตัว นายชนะชัยมาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน สร้างความอับอายให้กับนายชนะชัยรวมทั้งครอบครัว ทำ ให้ชีวิตพลิกผันเพราะต้องถูกดำเนินคดีโดยไม่มีความผิด¹⁴³

กรณีดังกล่าว หากศาลไต่สวนมูลฟ้องคดีนี้ก่อนประทับฟ้องแล้ว คดีอาจจะจบลงตั้งแต่ ชั้นประทับฟ้องแล้ว เพราะพยานหลักฐานไม่เพียงพอ นายชนะชัยก็คงไม่ต้องถูกคุมขังอยู่เป็น เวลาเกือบ 2 ปี ดังนั้น เพื่อเป็นการคุ้มครองและเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา รวมทั้งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนรวมทั้งสร้างความน่าเชื่อถือให้กับกระบวนการ ยุติธรรมของไทย ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ศาลควรสั่งไต่สวนมูลฟ้องเพื่อให้การไต่

¹⁴³ sanook news, “ศาลยกฟ้องแพะหนุ่มติดคุกฟรีปีกว่าหาว่าปล้นรถขนเงิน,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2560, จาก <http://news.sanook.com/2162438/>.

สวนมูลฟ้องเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐ เช่นเดียวกับในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ที่ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อน ประทับฟ้องเสมอ

จากการศึกษาพบว่า เหตุผลที่ควรให้ศาลทำการไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เพื่อให้การไต่สวนมูลฟ้องเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐ รวมทั้งเพื่อให้การไต่สวนมูลฟ้องมีประสิทธิภาพ เป็นการถ่วงดุลองครวมคดีที่จะขึ้นสู่ศาลและเพื่อไม่ให้ผู้บริสุทธิ์จะต้องถูกดำเนินคดีโดยไม่มีความผิด มีดังต่อไปนี้

1) ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้มีการแยกอำนาจสอบสวนฟ้องร้องออกจากกัน รวมทั้งใช้ระบบกฎหมายแบบผสม กล่าวคือ ประเทศไทยใช้ระบบประมวลกฎหมายแบบประเทศที่เป็นระบบไต่สวน แต่ในกระบวนการพิจารณาคดีกลับนำกระบวนการของระบบกล่าวหามาใช้ ซึ่งเป็นการมอบอำนาจการไต่สวนให้บุคคลคนเดียว การทำงานของตำรวจจึงเป็นการกระทำฝ่ายเดียวและเป็นความลับ เพราะเป็นการรวบรวมข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงขึ้นต้นในลักษณะข้อมูลดิบ การสืบสวนสอบสวนจึงเป็นการกระทำฝ่ายเดียวโดยไม่มีการตรวจสอบจากคู่ความฝ่ายตรงข้าม คงมีแต่พยานฝ่ายผู้เสียหายและพยานหลักฐานอื่น ๆ ที่พนักงานสอบสวนรวบรวมมาตามที่เห็นสมควรและโดยที่มีระเบียบกรมตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 254 ที่ว่า “ตามปกติผู้สอบสวนไม่จำเป็นต้องสอบสวนพยานของผู้ต้องหา เพราะตามธรรมดาพนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะพิจารณาคดีว่าพรมีมูลดำเนินการฟ้องหรือไม่เป็นหลัก หากเป็นผู้วินิจฉัยคดีของคู่ความไม่ แต่หลักเช่นกล่าวนี้น่าจะเกิดความจำเป็นหรือด้วยลักษณะแห่งการสอบสวนที่ดี บางคดีก็อาจจำเป็นที่ผู้สอบสวนต้องรับฟังไฉฉะพริบสอบสวนคัดหรือพิสูจน์พยานผู้ต้องหาเสียแต่ในชั้นต้นหรือป้องกันมิให้ผู้ต้องหามีโอกาสชักซ้อมพยาน ทำให้เสียความเที่ยงธรรมในคดี ก็อาจจะสอบสวนผู้ต้องหาในบางคดีเพื่อให้เกิดผลแก่คดีนั้น ๆ ก็ได้”

จากระเบียบดังกล่าวเห็นได้ชัดว่า ในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนนั้น จะมุ่งหาพยานพยานหลักฐานที่พิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาเท่านั้น จะไม่ให้ความสำคัญหรือไม่มีการรวบรวมพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาไว้ในสำนวนเลย ซึ่งขัดกับ มาตรา 131 ที่บัญญัติให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะสามารถทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา การรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนจึงขัดกับหลักการตรวจสอบค้นหาความจริง เพราะบทบัญญัติมาตรา 131 นี้เป็นหลักการตรวจสอบค้นหาความจริงในชั้นสอบสวน ซึ่งจะต้อง

ครอบคลุมข้อเท็จจริงสองส่วน คือ “ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำ” และ “ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำ”¹⁴⁴ ทำให้สำนวนสอบสวนของพนักงานสอบสวนนั้นมีข้อบกพร่อง เพราะสำนวนนั้นไม่มุ่งไปที่การค้นหาความจริงของเรื่องที่เกิดขึ้นว่าความจริงแท้ของเรื่องคืออะไร แต่มุ่งจะหาตัวผู้กระทำผิดเท่านั้น ไม่เป็นไปตามหลักการพิจารณาคดีอาญา

ตามกฎหมายแล้ว การสอบสวนต้องเริ่มด้วยการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงในคดีอย่างมีความเป็นภาวะวิสัย ไม่ใช่เริ่มที่การเรียก การจับ หรือ การขอให้ศาลออกหมายจับ มิได้เริ่มด้วยการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ แต่เริ่มด้วยการตรวจสอบความจริงในเรื่องที่กล่าวหา เจ้าพนักงานตำรวจจึงต้องรวบรวมหลักฐานจนแน่ใจมากตามสมควร ทั้งในข้อเท็จจริงและต้องมั่นใจในข้อกฎหมายด้วย จากนั้นจึงจะเรียกหรือจับ หรือ ขอให้ศาลออกหมายจับเพื่อสอบสวนปากคำ และเพื่อให้ผู้ต้องหาได้มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหาได้ อันเป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่าย¹⁴⁵ ตามมาตรา 130 ให้เริ่มทำการสอบสวนโดยไม่ชักช้า จะกระทำที่ใด เวลาใดแล้วแต่จะเห็นสมควรโดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย แต่ในทางปฏิบัติพอจะเริ่มสอบสวนก็เริ่มอยากได้ตัวบุคคลมาอยู่ในอำนาจรัฐแล้ว ทั้ง ๆ ที่การรวบรวมพยานหลักฐานยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร¹⁴⁶ ทำให้มีข่าวการจับแพะ การสร้างพยานหลักฐานเท็จและรวมถึงการทำร้ายผู้ต้องหาให้รับสารภาพ ทำให้เสื่อมเสียภาพลักษณ์ของสถาบันตำรวจ โดยเฉพาะในคดีที่เป็นที่จับตามองของประชาชน ดังเช่น คดีเชอรี แอน ที่มีการดำเนินคดีกับผู้บริสุทธิ์ เป็นต้น เมื่อสำนวนมีข้อบกพร่องย่อมส่งผลมาถึงการพิจารณาคดีชั้นกรองสำนวนของพนักงานอัยการ

2) เนื่องจากการแยกอำนาจสอบสวนและฟ้องร้องออกจากกัน ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ทำให้พนักงานอัยการไม่อาจเข้าไปมีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในฐานะที่เขาเป็นประธานในคดีได้อย่างเต็มที่ เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวน พนักงานอัยการจะเป็นผู้ลั่นกรองสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเพื่อออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องหรือสั่งอย่างใดตามกฎหมาย ซึ่งหากพนักงานอัยการเห็นว่าพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนยังบกพร่องอยู่หรือไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ก็ต้องดำเนินการเพื่อให้ได้พยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงที่แน่ชัดยิ่งขึ้น เพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคดีต่อไป เช่น การสั่งให้

¹⁴⁴ คณิต ณ นคร, *อ่าวแล้วเชิงอรรถที่ 41*, น. 117.

¹⁴⁵ คณิต ณ นคร, รัฐธรรมนูญกับกระบวนการยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549), น. 14.

¹⁴⁶ คณิต ณ นคร, *อ่าวแล้วเชิงอรรถที่ 79*, น. 57.

พนักงานสอบสวนสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งให้นำพยานบุคคลไปพบอัยการเพื่อซักถาม แม้ผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายจะสามารถร้องขอความเป็นธรรมต่ออัยการได้เสมอและดูเหมือนว่าหากผู้ต้องหาไม่ได้รับความเป็นธรรมในการสอบสวน จะสามารถร้องขอความเป็นธรรมโดยขอให้มีการสอบสวนพยานเพิ่มเติมจากได้ก็ตาม แต่การสั่งสอบสวนเพิ่มเติมของพนักงานอัยการมีปัญหาสำคัญในเรื่องระยะเวลา ซึ่งทำให้การสอบสวนเพิ่มเติมไม่อาจกระทำได้อยู่เสมอ กล่าวคือ มาตรา 87 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติให้พนักงานสอบสวนและอัยการใช้อำนาจในการขอให้ศาลออกหมายจับผู้ต้องหาระหว่างการสอบสวนร่วมกัน ทั้งนี้ โดยพนักงานสอบสวนเป็นผู้เริ่มใช้ระยะเวลาดังกล่าวก่อนและในทางปฏิบัติก็ปรากฏอยู่เสมอว่าพนักงานสอบสวนได้ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการโดยเหลือระยะเวลาการขอให้ศาลออกหมายจับไว้เพียงเล็กน้อย ทำให้การสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมโดยพนักงานอัยการกระทำไม่ได้เพราะไม่มีเวลาเหลือเพียงพอ หากอัยการยื่นฟ้องผู้ต้องหาไม่ทันภายในระยะเวลาที่เหลือ ศาลก็จะต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาซึ่งจะเกิดผลเสียหายในทางคดีอย่างร้ายแรงเพราะผู้ต้องหาอาจหลบหนีไปได้¹⁴⁷ อัยการจึงต้องตัดสินใจสั่งฟ้องผู้ต้องหาไปตามพยานหลักฐานเท่าที่พนักงานสอบสวนรวบรวมมาให้ ทั้ง ๆ ที่สำนวนนั้นก็มีข้อบกพร่องเพราะพยานหลักฐานอาจจะยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ซึ่งจะมีผลกระทบกระเทือนต่อการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน และการที่พยานหลักฐานยังมีไม่ครบถ้วนฟ้องที่อาศัยสำนวนที่มีความบกพร่อง ซึ่งสำนวนนั้นก็ทำขึ้นโดยพนักงานสอบสวนที่ความรู้ความเชี่ยวชาญทางกฎหมายไม่เท่าพนักงานอัยการ แต่พนักงานอัยการจำเป็นต้องมีคำสั่งฟ้องตามความเห็นของพนักงานสอบสวนเป็นส่วนใหญ่เพราะมีข้อจำกัดดังกล่าว ทำให้ฟ้องของพนักงานอัยการมีความบกพร่องเช่นกัน และเมื่อถึงการพิจารณาในศาลทำให้ปรากฏอยู่เสมอว่าพยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนอันเป็นเหตุให้อัยการมีคำสั่งฟ้องนั้น เมื่อมีการสืบพยานในชั้นศาล พยานหลักฐานดังกล่าวไม่ได้เป็นไปตามที่ฟ้อง และยังไม่สามารถแสดงได้อีกด้วยว่าจำเลยกระทำผิดจริง ทำให้ทุกฝ่ายต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี จำเลยเองก็ได้รับผลร้ายจากการที่ต้องตกเป็นจำเลยต่อไปจนกว่าศาลจะพิพากษายกฟ้องอีกด้วย¹⁴⁸ รวมทั้ง การที่พนักงานอัยการไม่อาจวินิจฉัยได้แต่ต้นมีว่า การกระทำที่กล่าวหานั้นเป็นความผิดต่อกฎหมายหรือไม่ ทำให้ฐานะการเป็นประธานในคดีของผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหากระทบกระเทือนทั้งสิ้น เพราะผู้ถูก

¹⁴⁷ กุลพล พลวัน, *อ้างแล้ว* เจริญธรรมที่ 44, น. 96.

¹⁴⁸ คณิต ฌ นคร, *อ้างแล้ว* เจริญธรรมที่ 145, น. 119.

กล่าวหาอาจจะต้องถูกควบคุมหรือขังในระหว่างการพิจารณาคดีโดยไม่จำเป็นหรือต้องถูกควบคุมหรือขังนานเกินความจำเป็นทั้ง ๆ ที่ไม่มีความผิดก็เป็นได้¹⁴⁹

และในปัจจุบันยังพบว่า มีคดีของพนักงานอัยการถูกยกฟ้องอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น กรณีคดีของนายอนุกุล นิธิธุสาร ซึ่งเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2553 ได้ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจ บก.ปส.3 บข.ปส. จับกุมขณะที่ทำงานอยู่ที่บริษัทรถยนต์แห่งหนึ่งย่านลาดพร้าว โดยเจ้าหน้าที่แจ้งว่าก่อนหน้านั้นได้จับกุมนายมนตรี ศรีละโคตร อายุ 30 ปี และนายสมบุรณ์ พลเยี่ยม อายุ 29 ปี พร้อมของกลางยาบ้า 7,000 เม็ดในกล่องผลไม้ ได้ที่สถานีขนส่งจังหวัดนนทบุรี จากการสอบสวนขยายผลจากกล่องผลไม้แล้วพบว่า มีการแนบสำเนาบัตรประชาชนของนายอนุกุลเป็นผู้ส่งกล่องผลไม้ดังกล่าวมาจากต้นทางบริษัทรับขนส่งสินค้าแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ พนักงานสอบสวนจึงมีการรวบรวมหลักฐานออกหมายจับ ทั้งนี้ นายอนุกุลให้การปฏิเสธตลอดข้อกล่าวหาและได้นำพยานบุคคลซึ่งเป็นพนักงานบริษัทซึ่งทำงานอยู่ร่วมกัน รวมทั้งเอกสารบันทึกเครื่องสแกนลายนิ้วมือในการเข้าทำงาน ซึ่งยืนยันว่า ในวันที่ระบุว่ามีกล่องผลไม้โดยแนบสำเนาบัตรประชาชนของตนไปด้วยนั้น ตนทำงานอยู่ที่บริษัทรถยนต์แห่งหนึ่งซึ่งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ไม่ได้อยู่ที่เชียงใหม่ตามที่มีการกล่าวหาแต่อย่างใด นอกจากนี้ นายอนุกุลยังได้นำเอกสารการแจ้งความบัตรประชาชนหายรวมทั้งการขอทำบัตรประชาชนใหม่ โดยเปลี่ยนชื่อและนามสกุล จากที่ว่า การอำเภอย้ายด้วย เนื่องจากสำเนาบัตรประชาชนของตนที่ถูกนำมาใช้กล่าวหาเป็นสำเนาของบัตรประชาชนที่หายไปขณะที่ไปเดินซื้อของห้างโลตัส อ. บางปะอิน จ.พระนครศรีอยุธยา หลังจากนั้น 2-3 เดือน ได้กลับไปจังหวัดเชียงใหม่เพื่อขอเปลี่ยนชื่อนามสกุล พร้อมทำบัตรประชาชนใหม่ไปนคราเดียวกัน ซึ่งสำเนาบัตรประชาชนที่ถูกคนร้ายนำไปใช้เป็นของบัตรประชาชนใบแรกที่หายไปเมื่อ 10 ปีก่อน แต่ตอนที่ถูกจับกุมมีบัตรประชาชนใบใหม่แล้ว แต่พนักงานสอบสวนก็ไม่นำเรื่องนี้มาพิจารณา แต่บอกให้ไปต่อสู้ในชั้นศาล

ต่อมา เมื่อคดีถูกนำขึ้นพิจารณาในชั้นศาล นายอนุกุลถูกพนักงานสอบสวนการคัดค้านประกันตัว ทำให้ต้องถูกจำคุกระหว่างรอการพิจารณาเป็นเวลา 1 ปี 7 เดือน 13 วัน ที่เรือนจำกลางคลองเปรม ระหว่างนั้น นายอนุกุลก็พยายามรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อต่อสู้คดีและยืนยันความบริสุทธิ์ของตัวเอง โดยมีการขอบัตรประชาชนที่พนักงานสอบสวนเจ้าของคดียึดไปกลับคืนมา แต่พนักงานสอบสวนบ่ายเบี่ยงอ้างว่าขอตรวจสอบ และเมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ศาล

¹⁴⁹ คณิต ณ นคร, “ปัญหาในการใช้ดุลพินิจของอัยการ,” ใน รวมบทความด้านวิชาการของศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิมพ์อักษร, 2540), น. 55.

พิพากษายกฟ้องและอัยการก็ไม่อุทธรณ์¹⁵⁰ ซึ่งหลังจากนายอนุภูถูกจับดำเนินคดีไปแล้วนั้น ก็ทำให้ชีวิตพลิกผันทั้งเรียนไม่จบและมีปัญหาครอบครัว ปัญหาด้านการงานและมีประวัติไม่ดีติดตัวอีกด้วย

จากกรณีตัวอย่างที่ยกมานั้นจะเห็นได้ว่า ถ้าหากคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้มีการกลั่นกรองมูลคดีก่อนโดยการไต่สวนมูลฟ้องแล้ว คดีก็อาจจะจบในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและนายอนุภูก็จะไม่โดนคุมขังทำให้สูญเสียอิสรภาพเป็นระยะเวลาที่ยาวนานถึง 1 ปี 7 เดือน 13 วัน ทั้งที่ตัวนายอนุภูนั้นไม่มีความผิดอันใดเลย

การตรวจสอบคุณภาพของอัยการจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการดำเนินคดีของอัยการมีผลสำคัญต่อการรักษาความยุติธรรมให้แก่สังคมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้แก่ประชาชน การไต่สวนมูลฟ้องคดีที่อัยการเป็นโจทก์ จึงถือเป็นการตรวจฟ้องของอัยการโดยศาล ก่อนที่จะนำคดีขึ้นสู่การพิจารณา เพราะเมื่อประเทศไทยแยกอำนาจการสอบสวนและการฟ้องร้องออกจากกันอย่างเด็ดขาดโดยอัยการมีอำนาจเพียงพิจารณากลั่นกรองพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมและไม่ได้สัมผัสข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานมาแต่เบื้องต้น ประกอบกับปัญหาในการส่งสอบสวนเพิ่มเติมที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การกลั่นกรองสำนวนการสอบสวนจึงอาจกระทำไม่ได้ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์และจำต้องฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาลโดยไม่มีทางเลือกเป็นอย่างอื่น ทั้งที่ความจริงแล้ว หากหลักฐานไม่พอ ฟ้องไม่ทัน ก็ปล่อยตัวไปก่อนได้ หลายครั้งที่คำนึงถึงแต่ระยะเวลาควบคุมตัว กลัวปล่อยไปแล้วผู้ต้องหาจะหลบหนี โดยลืมนำคำนึงถึงหลักยุติธรรมว่า トラバドที่ ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด ผู้นั้นต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จึงเป็นเหตุให้บุคคลถูกอัยการฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลได้โดยง่าย ความผิดพลาดจึงเกิดขึ้นได้ง่ายเช่นเดียวกัน

คดีของอัยการที่ศาลประทับฟ้องทุกเรื่องนอกจากเป็นเพราะศาลเห็นว่าคดีนั้นได้ผ่านการสอบสวนมาแล้ว แต่มีเหตุผลที่สำคัญอีกคือ ศาลไว้วางใจและเกรงใจอัยการและหากศาลสั่งไต่สวนมูลฟ้องของอัยการอาจเกิดปัญหาในการทำงานกันได้ เพราะความเกรงใจกันอันเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในสังคมซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง เพราะผลเสียอาจเกิดขึ้นกับบุคคลที่ต้องตกเป็นจำเลย การให้ศาลไต่สวนมูลฟ้องของอัยการเสียก่อน จะช่วยพิจารณากลั่นกรองฟ้องของอัยการและหากศาลไต่สวนมูลฟ้องของอัยการอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้การสอบสวนเพิ่มความละเอียดรอบคอบและพนักงานสอบสวนก็จะระมัดระวังในการทำสำนวนการสอบสวนมากยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างเช่น หาก

¹⁵⁰ จักรชัย ยุระพันธ์, “การตรวจสอบการปรับบทความผิดในชั้นเจ้าพนักงาน,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2558), น. 1-2.

ในศาลนั้นมีคดีที่อัยการเป็นโจทก์ฟ้อง 100 เรื่อง และในจำนวนนั้นศาลยกฟ้อง 20 เรื่อง กรณีเช่นนี้ศาลจะต้องมีคำสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องคดีของอัยการแล้ว เพราะหากสถิติการยกฟ้องที่มากย่อมส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของอัยการและแสดงให้เห็นว่าการทำงานของอัยการไม่มีความรอบคอบเพราะคดีที่ศาลพิพากษายกฟ้องไม่ควรเกิน 5% คือต้องลงโทษ 95 % ขึ้นไป อย่างเช่นในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีสถิติการยกฟ้องที่น้อยมากโดยเมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาในศาลญี่ปุ่นแล้วศาลจะลงโทษมากถึง 99.6% ส่วนของประเทศไทยถ้าจำเลยปฏิเสธ การลงโทษ 50/50 แม้แต่คดีขังกันในผับต่อหน้าคนเยอะยังยกฟ้อง ก็แสดงว่ากระบวนการยุติธรรมของไทยยังแย¹⁵¹

สถิติการยกฟ้องยิ่งมาก ยิ่งต้องมีการไต่สวนมูลฟ้อง เพราะแสดงถึงว่ามีบุคคลต้องตกเป็นจำเลยโดยที่ไม่มีความผิดหรือไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะเอาผิดบุคคลนั้นได้ ยิ่งมีการไต่สวนมูลฟ้องคดีของอัยการมากขึ้นเท่าไร อัยการก็ย่อมจะเพิ่มความรอบคอบในการทำงานมากขึ้นเท่านั้นและย่อมมีผลไปถึงพนักงานสอบสวนที่จะต้องทำงานด้วยความรอบคอบ การจับแพะก็จะลดจำนวนลงผลดีย่อมตกแก่ประชาชน การไต่สวนมูลฟ้องจึงถือเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐที่ศาลจะไม่เปิดการพิจารณาหากคดีนั้นไม่ได้มีการไต่สวนมูลฟ้องก่อน

3) การไต่สวนมูลฟ้องเป็นการตรวจสอบคำฟ้องของพนักงานอัยการโดยศาล เพราะคดีจะขึ้นสู่ศาลได้ก็โดยการที่อัยการมีคำสั่งฟ้อง พนักงานอัยการจึงเป็นผู้รับผิดชอบในกระบวนการสอบสวนฟ้องร้อง แม้ขั้นตอนการสอบสวนและฟ้องร้องจะแยกกันก็ตาม หากฟ้องของอัยการมีสถิติการยกฟ้องมากย่อมส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมได้

คำฟ้อง คือ คำยืนยันว่าการกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดตามข้อกล่าวหา และไม่มีเหตุที่ผู้ต้องหาไม่ควรถูกปรับโทษ กับทั้งไม่มีเหตุที่ไม่ควรฟ้องผู้ต้องหา และจะต้องฟ้องให้ศาลลงโทษต่อไป เหตุผลที่ศาลควรตรวจคำฟ้องของพนักงานอัยการโดยการไต่สวนมูลฟ้องก็เนื่องจาก คำฟ้องนั้น ตาม มาตรา 158 บัญญัติให้ ทำเป็นหนังสือ และในอนุมาตรา (5) บัญญัติให้ฟ้องต้องมี “การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะทำให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี” แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า การบรรยายฟ้องจะบรรยายเพียงแค่ว่า “ครบองค์ประกอบความผิดเท่านั้น แต่ไม่บรรยายข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวกับการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลและสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะทำให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี เช่น

¹⁵¹ คณิต ณ นคร, *อ้าวแล้วเชิงอรรถที่ 79*, น. 57.

ในกรณีหมิ่นประมาท ก็ต้องบรรยายว่าหมิ่นประมาทอย่างไร หรือแนบข้อความที่หมิ่นประมาทมาด้วย

จากการศึกษาพบว่า มีคดีที่ศาลมีคำสั่งไต่สวนมูลฟ้องคดีของอัยการเพราะปัญหาเรื่องการบรรยายฟ้อง โดยที่ไม่ได้มีข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ ตามบทบัญญัติ มาตรา 158 คือ คดีระหว่างพนักงานอัยการจังหวัดสกลนคร โจทก์ และ นายสุรศักดิ์ ผลบุญ จำเลย โดยท่านอาจารย์อุททิศ แสน โกสิก ได้บันทึกเป็นหมายเหตุไว้ในหนังสืออัยการนิเทศ เล่ม 26 ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2507 หน้า 428 ว่า “คดีระหว่างพนักงานอัยการจังหวัดสกลนคร โจทก์ และ นายสุรศักดิ์ ผลบุญ จำเลย ในข้อหาว่าบุกรุกเคหสถานในเวลากลางคืน ในคดีนั้น โจทก์บรรยายฟ้องว่า จำเลยบุกรุกโดยขับจี๊ปจักรยานยนต์เข้าไปในห้องของโรงแรมอันเป็นเคหสถานที่อยู่อาศัยของเจ้าของโรงแรมและผู้เช่าพักโรงแรม ศาลชั้นต้นสั่งว่า “กรณีเป็นเรื่องน่าสงสัยว่าเคหสถานที่โจทก์ฟ้องว่าจำเลยบุกรุกเป็นโรงแรมซึ่งบุคคลธรรมดาจะมีความชอบธรรมเข้าไปได้ เห็นควรให้ไต่สวนมูลฟ้อง ให้นัดไต่สวนมูลฟ้อง ดำเนินให้จำเลย” จะเห็นได้ว่าเหตุที่ศาลสั่งไต่สวนมูลฟ้องในคดีนี้ เนื่องจากศาลสงสัยว่าสถานที่ที่โจทก์ฟ้องว่าจำเลยบุกรุกนั้น จำเลยจะมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ ซึ่งข้อนี้แทนที่จะไต่สวนมูลฟ้อง ศาลอาจสอบถามให้โจทก์แถลงในข้อสงสัยนั้นก็ได้¹⁵²” จากหมายเหตุดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า คำฟ้องของอัยการนั้นมีข้อบกพร่อง เพราะไม่ได้บรรยายข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกรณีนี้คือ ไม่ได้บรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ที่ฟ้องว่าจำเลยบุกรุก ศาลจึงสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องนั่นเอง

การบรรยายฟ้องที่มีการบรรยายรายละเอียดและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดตาม มาตรา 158 (5) มาด้วย เช่น ข้อเท็จจริงได้ความว่าเป็นการป้องกันเกินกว่าเหตุ แต่ในคำฟ้องไม่ได้บรรยายข้อเท็จจริงว่าป้องกันเกินกว่าเหตุ กลับบรรยายเหมือนกับฆ่าคนตาย ฆ่าศาลจะได้ความว่าแท้จริงแล้วเป็นการป้องกันเกินกว่าเหตุ ก็ต้องเสียเวลาสืบพยานอยู่นาน ซึ่งหากมีการบรรยายข้อเท็จจริงมาด้วยแล้วและถ้าศาลเห็นว่า ข้อเท็จจริงดังกล่าวไม่ใช่การป้องกันเกินกว่าเหตุ แต่เป็นป้องกันพอสมควรแก่เหตุ ศาลก็สามารถยกฟ้องได้เลย¹⁵³ เช่นนี้ การบรรยายโดยมีข้อเท็จจริงประกอบด้วยย่อมมีผลดีต่อการพิจารณาคดีของศาล

ดังนั้น เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลและสิ่งที่ศาลจะได้รับ คือ คำฟ้อง ที่เป็นเพียงเอกสาร และบรรยายเบื้องต้นประกอบความผิด โดยใน ส่วนของข้อเท็จจริงบางครั้งถูกมองข้ามไป การไต่

¹⁵² คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 48/2547

¹⁵³ คณิต ณ นคร, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 79*, น. 60-61.

สวนมูลฟ้องจะเป็นการเปิดโอกาสให้ศาลได้มีโอกาสสอบถามอัยการเกี่ยวกับรายละเอียดหรือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับคดีในเบื้องต้นก่อน รวมทั้งเปิดโอกาสให้ศาลได้สัมผัสกับพยานจริง ๆ และเมื่อพยานมาอยู่ต่อหน้าศาลแล้วอาจแสดงพิรุช เพราะอาจจะเป็นพยานที่รับสมอ้างมาหรือปั้นแต่งพยานหลักฐานโดยตำรวจ ดังเช่นในคดีของนางสาวเชอรีแอน ดันแคน ซึ่งกว่าคดีจะถึงที่สุดก็ใช้เวลาเนิ่นนานเกือบ 10 ปี จนจำเลยคนหนึ่งตรอมใจตายในคุก และมีจำเลยอีกคนหนึ่งถูกทำร้ายจนพิการ ซึ่งกว่าผู้บริสุทธิ์จะได้รับการพิสูจน์ว่าไม่ได้กระทำความผิด ต้องใช้เวลายาวนานเกือบสิบปีหรือต้องตายไปแล้วเสียก่อน จึงไม่แตกต่างอะไรกับการถูกพิพากษาลงโทษว่ากระทำความผิดเลย¹⁵⁴

และเมื่อชั้นไต่สวนมูลฟ้องกฎหมายเปิดโอกาสให้จำเลยซักค้านพยานโจทก์ได้ หากคดียังไม่มีมูลหรือพยานหลักฐานอ่อน ศาลก็จะได้พิพากษายกฟ้องตั้งแต่ต้น คดีนั้นก็ไม่ต้องขึ้นสู่การพิจารณา นับเป็นการถ่วงดุลคดีตามวัตถุประสงค์ของการไต่สวนมูลฟ้อง และยังเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริสุทธิ์ที่ต้องตกเป็นผู้ต้องหา ดังเช่น คดีของนายชนะชัย และนายอนุกุล ที่ต้องถูกคุมขังในระหว่างพิจารณาเป็นเวลานานปีทำให้ชีวิตพลิกผัน หมกมุ่นคิดถึงการเรียน การทำงาน ความอับอายที่ต้องถูกตราหน้าว่าเป็นคนผิด แม้จะได้รับการเยียวยาเป็นค่าเสียหายก็ไม่อาจเทียบได้กับสิ่งที่บุคคลทั้งสองต้องสูญเสียไปซึ่งเกิดจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม เครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐที่จะช่วยลดความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมคือการไต่สวนมูลฟ้องนั่นเอง

4.2 วิเคราะห์หลักตรวจสอบค้นหาความจริงในการไต่สวนมูลฟ้องในคดีของรัฐ

การค้นหาความจริงในการดำเนินคดีอาญา คือ กระบวนการหรือวิธีการเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงมาพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทต่างๆ โดยเฉพาะในคดีอาญา คือเพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ถ้ากระบวนการนี้ไม่ประสบความสำเร็จ คือ ไม่ได้ความจริงไม่ว่าจะเป็นความจริงที่สามารถจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษหรือความจริงที่จะ พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ที่ตกเป็นจำเลย กฎหมายสารบัญญัติที่มีอยู่ก็ไม่มีประโยชน์¹⁵⁵

¹⁵⁴ ชาติ ชัยเดชสุริยะ, “ปัญหาของกระบวนการยุติธรรมในทำนองเดียวกับคดีนางสาวเชอรีแอน,” ใน รายงานเสวนาทางวิชาการ คดีเชอรีแอน กระบวนการยุติธรรมจะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ได้อย่างไร, น. 138-139.

¹⁵⁵ กมลชัย รัตนสกาววงศ์, “รายงานเสวนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมจะร่วมมือกันค้นหาความจริงในคดีอาญาได้อย่างไร,” (2540), น. 1.

ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนั้น แม้ศาลจะพิจารณาเพียงว่า คดีที่โจทก์ฟ้องว่ามีมูลเพียงพอที่ศาลจะรับไว้พิจารณาได้หรือไม่เท่านั้น ยังจำเป็นต้องดำเนินการให้ถูกต้องเพื่อให้เหมาะสมกับการเป็นองค์กรหลักในการให้ความยุติธรรม การที่ศาลจะรับฟ้องไว้พิจารณาหรือไม่จึงต้องดำเนินการอย่างถี่ถ้วน การไต่สวนมูลฟ้องเพื่อให้ได้ความว่าคดีมีมูลหรือไม่นั้นจึงถือเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องของศาลและเป็นการค้นหาความจริงรูปแบบหนึ่ง คือ เป็นการพิสูจน์ว่ามีมูล โดยการแสดงให้เห็นด้วยพยานหลักฐานถึงความน่าเป็นไปได้ของข้อเท็จจริง โดยไม่จำเป็นต้องพิสูจน์จนสิ้นสงสัย การไต่สวนมูลฟ้องที่สามารถพิสูจน์ว่าคดีที่โจทก์ฟ้องต่อศาลมีมูล และมีความน่าจะเป็นไปได้ของข้อเท็จจริงตามฟ้องว่าจำเลยน่าจะได้กระทำความผิดตามฟ้อง หรือ โจทก์มีแนวโน้มว่าจะชนะคดีนั้นได้และจำเลยมีโอกาที่จะติดคุก กระบวนการยุติธรรมอย่างนี้ถึงเรียกว่ามีประสิทธิภาพ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการไต่สวนมูลฟ้อง เป็นการกลั่นกรองคดีก่อนที่จะขึ้นสู่ศาล เนื่องจากในปัจจุบันยังพบว่า มีผู้บริสุทธิ์ถูกฟ้องและตกเป็นจำเลยทำให้เสียเสรีภาพและบางคนถูกศาลพิพากษาลงโทษ และยังมีผู้กระทำความผิดที่หลุดพ้นจากการฟ้องคดี หรือแม้บางคนจะถูกฟ้องแต่ก็หลุดพ้นจากการถูกลงโทษ ทำให้เห็นว่าการกลั่นกรองมูลคดีในชั้นไต่สวนมูลฟ้องของศาล โดยเฉพาะคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ควรจะใช้หลักตรวจสอบค้นหาความจริงให้ได้มากที่สุด ไม่ใช่เพียงกระทำตามรูปแบบเท่านั้น

การดำเนินคดีอาญานั้น องค์กรทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันในการค้นหาความจริง ไม่ว่าจะเป็นตำรวจ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาล การค้นหาความจริงอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ

การค้นหาความจริงในชั้นฟ้องคดี คือ ชั้นเจ้าพนักงานซึ่งมีหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ 2 หน่วยใหญ่ๆ คือ พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ส่วนการค้นหาความจริงอีกระดับ คือ ระดับเพื่อการลงโทษ หมายถึงศาล โดยที่ศาลมีหน้าที่ในการค้นหาความจริงร่วมกับพนักงานอัยการ

การค้นหาความจริงในการสอบสวนฟ้องร้องนั้น เริ่มตั้งแต่ความผิดเกิดขึ้นมา พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับแจ้งเหตุไม่ว่าโดยวิธีใด จะต้องไปรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหลายมาประกอบสำนวนสอบสวน เมื่อรวบรวมเสร็จสิ้นแล้วก็ส่งให้พนักงานอัยการเป็นการตรวจสอบการทำงานของตำรวจขั้นตอนหนึ่งที่พนักงานสอบสวนทำมานั้นสมบูรณ์เพียงใด หรือขาดตกบกพร่องอย่างไร ถ้าเห็นสมบูรณ์ก็ทำความเห็นต่อไป แต่ถ้าหากเห็นว่าขาดตกบกพร่องอยู่ก็มีอำนาจที่จะสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ก่อนที่จะส่งฟ้องคดี ไม่ว่าจะส่งฟ้องหรือส่งไม่ฟ้อง

ก็ตาม เป็นหน้าที่ร่วมกันทั้งสองฝ่าย คือ ร่วมกันระหว่างพนักงานอัยการกับพนักงานสอบสวน¹⁵⁶ การค้นหาความจริงในชั้นนี้จะต้องค้นหาความจริงโดยการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดที่จะนำมาสืบพิสูจน์ความจริงได้และเพื่อที่จะเป็นประโยชน์ในการดำเนินคดีต่อไปของอัยการและนำมาใช้ในชั้นศาลได้ แม้ในความเป็นจริงเห็นจะมีแต่การรวบรวมพยานหลักฐานในลักษณะเพื่อที่จะเอาผิดกับผู้ต้องหาเท่านั้น ซึ่งน่าจะขัดกับหลักค้นหาความจริงอยู่บ้าง เพราะในทางปฏิบัติที่พบเห็นคือ พอจะเริ่มสอบสวนก็เริ่มอยากได้ตัวบุคคลมาอยู่ในอำนาจรัฐแล้วทั้ง ๆ ที่การรวบรวมพยานหลักฐานยังไม่ค่อยสมบูรณ์เท่าที่ควร อันนี้ก็เริ่มผิดแล้วเพราะในต่างประเทศนั้น หากจะจับก็ต้องเป็นการแน่นอนแล้วว่าเรื่องจะไปสู่ศาล¹⁵⁷

ในการค้นหาความจริงในชั้นนี้เพื่อที่จะให้ได้ข้อเท็จจริงที่เป็นความจริงที่สามารถนำมาพิสูจน์ความจริงได้ พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการควรร่วมมือกันตั้งแต่เริ่มคดี คือ ควรมีการกำหนดประเภทคดีว่า คดีนี้เป็นคดีประเภทใด เพื่อที่จะให้การค้นหาความจริงเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ควรให้พนักงานสอบสวนรายงานเหตุที่มีคดีเกิดขึ้นและรายงานการดำเนินการทุกระยะที่ได้ดำเนินการไปในระหว่างการรวบรวมพยานหลักฐานให้แก่พนักงานอัยการได้ทราบ เพื่อให้พนักงานอัยการจะได้เข้ามาช่วยในการค้นหาความจริง ในการรวบรวมพยานหลักฐาน ในการที่จะให้คำแนะนำปรึกษาในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย เพื่อให้พยานหลักฐานเป็นไปเพื่อการนำมาพิสูจน์ความจริงในชั้นอัยการ เพื่อการวินิจฉัยสั่งสำนวนได้และในการที่จะนำไปพิสูจน์ความจริงในชั้นศาล เพื่อที่ศาลจะใช้ในการประกอบการพิพากษาลงโทษจำเลยให้เหมาะสมกับความผิดต่อไป¹⁵⁸

การดำเนินการดังกล่าวข้างต้นจะเป็นการจัดปัญหาการขัดแย้งกันในเรื่องการสั่งสอบสวนเพิ่มเติมระหว่างพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการที่อาจจะมี ซึ่งพนักงานสอบสวนอาจไม่เข้าใจว่า ทำไมอัยการจึงต้องสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติม นอกจากนั้น ยังจัดปัญหาในการวางรูปคดีตั้งแต่ต้นที่จะไม่มีการวางรูปคดีที่ไม่ถูกต้อง ในเมื่อทั้งพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการได้ร่วมมือกันตั้งแต่ต้นการวางรูปคดีให้ถูกต้องก็จะดำเนินไปได้ และนอกจากนี้ยังเป็นการจัดปัญหาในการที่พนักงานอัยการ ไม่มีเวลาที่จะสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมซึ่งอาจจะเป็นเพราะพนักงานสอบสวนใช้เวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานนานเกินไปจนใกล้เวลาครบกำหนดการ

¹⁵⁶ เพิ่งอ้าง, น. 6.

¹⁵⁷ คณิต ณ นคร, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 79, น. 57.

¹⁵⁸ กมลชัย รัตนสากวาศ์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 155, น. 10.

ควบคุมตัวเมื่อส่งสำนวนมาทางอัยการ จึงไม่สามารถที่จะวินิจฉัยสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมได้ ก็ตรวจสอบข้อเท็จจริงเฉพาะในสำนวนสอบสวน ซึ่งหากเกิดเหตุการณ์เช่นนี้บางครั้งก็จะเป็นผลเสียหายที่เมื่อคดีไปถึงชั้นศาลแล้วมีพยานหลักฐานเพิ่มเติมขึ้นมา ซึ่งทางอัยการก็ไม่ทราบและเมื่อดำเนินคดีแล้วก็อาจจะมีการยกฟ้องได้

ในการที่พนักงานอัยการสามารถที่จะเข้าไปร่วมรับรู้ร่วมเข้าไปในการตรวจสอบค้นหาความจริงในการรวบรวมพยานหลักฐานตั้งแต่ต้น ทำให้อัยการสามารถทราบข้อมูลในสำนวนได้แต่เนิ่น ๆ เมื่อสำนวนมาถึงอัยการอัยการสามารถวินิจฉัยสั่งสำนวนโดยการสั่งไม่ฟ้องในกรณีที่พยานหลักฐานไม่พอหรือปรากฏแน่ชัดว่าการกระทำนั้นไม่เป็นความผิด การที่อัยการสามารถดำเนินการสั่งคดีได้โดยเร็วเช่นนี้ ทำให้ผู้ต้องหาไม่ได้รับความเดือดร้อนและยังเป็นหลักประกันว่าผู้บริสุทธิ์จะไม่ตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหาต่อไป เพราะการที่อัยการสามารถเข้าไปปรับทราบการค้นหาความจริงตั้งแต่ต้น อัยการก็สามารถจะแนะนำพนักงานสอบสวนได้ ในกรณีที่จะไปจับกุมผู้ใดก็ควรที่จะมีการสอบสวนพยานหลักฐานและการรวบรวมพยานหลักฐานจนได้ความครบถ้วนและแน่ชัดว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริง ๆ และผู้ใดเป็นผู้กระทำผิดและยังต้องได้ความต่อไปอีกด้วยว่าผู้นั้นมีพฤติการณ์ที่จะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไม่ หากเขาไม่มีพฤติการณ์เช่นนั้นแล้ว พนักงานอัยการก็สามารถที่จะแนะนำได้ว่าไม่ควรที่จะไปจับ การจับผิดตัวดังที่ปรากฏอยู่ก็ควรจะลดน้อยลง เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา¹⁵⁹

การค้นหาความจริงในชั้นที่สูงขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง คือ การค้นหาความจริงในชั้นศาล ซึ่งต้องร่วมมือกันระหว่างพนักงานอัยการและศาล ซึ่งพนักงานอัยการถือว่ามีความสำคัญมากในการค้นหาความจริงในชั้นนี้ เพราะหน้าที่ในการนำพยานหลักฐานเข้าสู่ศาลนั้นเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการ ส่วนศาลนั้นก็จะมีหน้าที่ในการค้นหาความจริงโดยการฟังพยานหลักฐานที่อัยการนำเข้าสู่หรือโดยการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน หรือการที่หากศาลสงสัยประการใดในสำนวนการสอบสวน ศาลก็มีอำนาจที่จะเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนมาดูว่าเป็นอย่างไรได้¹⁶⁰

การค้นหาความจริงในชั้นศาล เพื่อที่จะให้ศาลได้เข้ามามีส่วนในการค้นหาความจริงตั้งแต่ต้น โดยให้การไต่สวนมูลฟ้องเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐ คือ ศาลจะประทับฟ้องคดีของอัยการไม่ได้ถ้าไม่ได้ผ่านการไต่สวนมูลฟ้องก่อน ซึ่งการไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่

¹⁵⁹ เพิ่งอ้าง, น. 11-12.

¹⁶⁰ เพิ่งอ้าง, น. 6.

พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการได้ร่วมมือกันมาแต่ต้น เพื่อที่จะทราบและยุติปัญหาบางอย่างเกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิดในเรื่องที่เกี่ยวกับข้อหาในการกระทำความผิด ในข้อกฎหมายในเรื่องผู้เสียหายและการฟ้องเคลือบคลุม นอกจากนั้นเพื่อให้แน่ใจว่าผู้ต้องหาที่ตกอยู่ในฐานะเป็นจำเลยเขาสมควรที่จะอยู่ในสถานะเช่นนั้นอย่างแท้จริงหรือไม่ เพื่อที่จะให้มีการกำหนดประเด็นขึ้นมาว่าควรมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพิ่มเติมในส่วนไหน¹⁶¹ ดังนั้น นอกจากที่ให้ศาลไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญาของรัฐแล้ว ในการไต่สวนมูลฟ้องคดีดังกล่าวหากนำหลักตรวจสอบค้นหาความจริงมาใช้เพื่อให้แน่ใจว่าจำเลยนั้นสมควรที่จะอยู่ในฐานะจำเลยหรือไม่ควรจะอยู่ในฐานะจำเลยเพราะคดีไม่มีมูล จะสามารถถ่วงกรงคดีที่ไม่มีมูลไม่ให้เข้าสู่ชั้นพิจารณาของศาลและสามารถขจัดปัญหาคดีกรงศาลได้ด้วย และหากศาลให้ความสำคัญกับการดำเนินคดีในชั้นประทับฟ้องโดยมีคำสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องคดีของอัยการก่อนประทับฟ้องอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้พนักงานอัยการทำงานด้วยความละเอียดรอบคอบมากขึ้น เพราะอัยการเองก็ต้องสร้างความเชื่อถือแก่ศาลศรัทธาคือ มี Accountability¹⁶² เพราะมีฉะนั้นศาลอาจสั่งไต่สวนมูลฟ้องได้และจะมีผลไปถึงพนักงานสอบสวนที่จะต้องทำงานด้วยความรอบคอบเช่นเดียวกัน

4.3 วิเคราะห์หลักตรวจสอบค้นหาความจริงในการไต่สวนมูลฟ้องเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ

จากการศึกษาถึงหลักตรวจสอบค้นหาความจริงในการไต่สวนมูลฟ้องของไทยและของต่างประเทศ คือ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศส สามารถวิเคราะห์และเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างได้ดังต่อไปนี้

4.3.1 สาธารณรัฐฝรั่งเศส

ระบบกฎหมายฝรั่งเศสนั้นได้ชื่อว่าเป็นระบบที่มีมาตรฐานในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในระดับที่เป็นแม่แบบสำหรับการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายกับประเทศอื่น ๆ ที่ต้องการจะพัฒนาปรับปรุงระบบกระบวนการยุติธรรมอาญามาเป็นเวลานานแล้ว ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของฝรั่งเศส ได้รับการยอมรับว่าเป็นต้นแบบของระบบการ

¹⁶¹ เพิ่งอ้าง, น. 9.

¹⁶² คณิต ฌ นคร, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 79, น. 61.

พิจารณาแบบใดส่วนที่ประเทศต่างๆรวมทั้งประเทศไทยก็ได้รับอิทธิพลทั้งทางด้านแนวคิดหลักการและนำมาประยุกต์ใช้กับระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยอยู่อย่างต่อเนื่อง¹⁶³

จากการศึกษากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสรวมทั้งหลักตรวจสอบค้นหาความจริงและการไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส พบว่ามีความต่างจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยอยู่หลายประการดังต่อไปนี้ คือ

1) การปฏิบัติงานของตำรวจฝ่ายคดีในประเทศฝรั่งเศสนั้นมิใช่การทำงานที่เป็นอิสระจากหน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรม แต่เป็นการปฏิบัติงานที่มีดุลยสัมพันธ์ของอำนาจระหว่างตำรวจฝ่ายคดีกับตุลาการซึ่งเป็นผู้อำนวยความสะดวกอันประกอบด้วยพนักงานอัยการและผู้พิพากษาไต่สวน ระบบการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส ตำรวจที่ทำหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีถือว่าเป็นหัวใจของการสอบสวน โดยเฉพาะการสอบสวนความผิดซึ่งหน้าและการสอบสวนเบื้องต้น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวน ถ้าปรากฏว่าสำนวนการสอบสวนเบื้องต้นได้ถูกส่งมาให้ผู้พิพากษาไต่สวนดำเนินคดี แต่ลักษณะสำคัญของการทำงานของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีและเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีคือ ดุลยสัมพันธ์ในการตรวจสอบและกำกับดูแลการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดีโดยพนักงานอัยการและศาล การตรวจสอบและกำกับดูแลดังกล่าวทำให้เกิดความโปร่งใสในการสอบสวนคดีอาญาและทำให้เกิดความผิดพลาดน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับระบบการสอบสวนที่ให้อำนาจตำรวจในฐานะพนักงานสอบสวนแต่เพียงองค์กรเดียวเป็นผู้ปฏิบัติงานและกำกับดูแลการสอบสวนด้วยตนเอง ซึ่งแตกต่างจากระบบกระบวนการยุติธรรมในชั้นสอบสวนของไทย ที่แยกการสอบสวนออกจากการฟ้องคดี จึงทำให้ขาดการทำงานในลักษณะร่วมกันค้นหาความจริง การดำเนินคดีในชั้นสอบสวนของไทยนั้นมีความโปร่งใสอยู่ในระดับหนึ่งตรงที่กฎหมายอนุญาตให้ผู้ต้องหาหมิ่นทนายความในการสอบปากคำผู้ต้องหา แต่การที่กฎหมายอนุญาตเช่นนั้นเป็นเพียงการที่กฎหมายมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาไม่ให้เกิดการสอบสวนที่ไม่ชอบเท่านั้น¹⁶⁴

2) อัยการของฝรั่งเศสไม่ได้มีหน้าที่แตกต่างหากจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยอัยการจะเข้าไปมีส่วนร่วมหรือจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการสอบสวน ถือได้ว่าเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน โดยตำรวจจะมีหน้าที่ช่วยเหลืออัยการในการสอบสวนเท่านั้น ผู้รับผิดชอบในการสอบสวนฟ้องร้องของประเทศฝรั่งเศสคือพนักงานอัยการ เพราะอำนาจสอบสวนของประเทศฝรั่งเศสจะอยู่

¹⁶³ อุทัย อาทิวราห์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 85, น. 75.

¹⁶⁴ เพิ่งอ้าง, น. 89.

ภายใต้การควบคุมของอัยการเสมอ ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทย ที่ให้อำนาจในการสอบสวนอยู่ที่พนักงานสอบสวน โดยที่อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการจะเริ่มขึ้นเมื่อได้รับสำนวนสอบสวนจากพนักงานสอบสวนเพื่อรับช่วงดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลต่อไป เมื่ออ่านสำนวนสอบสวนเสร็จแล้วก็หาข้อบกพร่องหรือไม่สมบูรณ์ของเนื้อหาที่เป็นองค์ประกอบความผิดซึ่งพนักงานสอบสวนได้รวบรวมไว้ในสำนวนโดยมองไปข้างหน้าว่า หากนำข้อเท็จจริงในประเด็นใดไปใช้ในการว่าความในศาล ข้อเท็จจริงนั้นมีความสมบูรณ์พอที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้หรือไม่ หากยังไม่พอก็ถือว่ายังไม่สมบูรณ์ ต้องสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมในประเด็นนั้นก่อนสรุปสำนวนทำความเห็นสั่งคดี¹⁶⁵ พนักงานอัยการจึงมีหน้าที่ในการตรวจสอบสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเท่านั้นจึงทำให้เกิดปัญหาว่า การตรวจสอบสำนวนการสอบสวนโดยพนักงานอัยการ ซึ่งห่างไกลจากการทำงานของพนักงานสอบสวน จึงเป็นการตรวจสอบที่คาดหวังประสิทธิภาพในความสำเร็จและถูกต้องได้ยากและมักจะมีปัญหาเกิดขึ้นในการสืบพยานของพนักงานอัยการ โททท์ในชั้นพิจารณาอยู่บ่อยครั้งจนเป็นเหตุให้ศาลพิพากษายกฟ้อง

3) การได้ส่วนมูลฟ้องของประเทศฝรั่งเศส กฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้พิพากษาได้ส่วนจะทำงานอย่างอิสระจากผู้พิพากษาศักดิน (Les juridictions de jugement) และจะเป็นคนเดียวกันไม่ได้ เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมแห่งคดี จึงถือได้ว่าประเทศฝรั่งเศสมีระบบศาลอำนาจในกระบวนการได้ส่วนมูลฟ้อง¹⁶⁶ กระบวนการได้ส่วนมูลฟ้องในคดีหรือแต่ละคดีจะมีการได้ส่วนมูลฟ้องหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับระดับความผิด ถ้าเป็นความผิดที่มีโทษหนักต้องมีการได้ส่วนมูลฟ้องเสมอ เหตุผลคือเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือเพราะ คดีใหญ่ ๆ หากเกิดความผิดพลาดจะเป็นผลเสียต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมได้ แต่โทษปานกลางและโทษเบาโดยปกติไม่จำเป็นต้องมีการได้ส่วนมูลฟ้อง การดำเนินการในชั้นได้ส่วนมูลฟ้องเป็นขั้นตอนที่สำคัญเนื่องจากการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ทั้งหมดและผู้มีอำนาจได้ส่วนมูลฟ้องก็คือผู้พิพากษาได้ส่วนหรือผู้พิพากษาสอบสวน โดยผู้พิพากษาได้ส่วนจะตัดสินในเบื้องต้นก่อนว่า คดีนั้นมีมูลหรือไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องต่อหรือเพียงพอว่าผู้ต้องหาจะมีการกระทำความผิดจริง รวมไปถึงการหาพยานหลักฐานทั้งหมดทั้งปวงทั้งในทางที่เป็นผลร้ายและเป็นคุณแก่ผู้ที่ถูกได้ส่วนด้วย โดยรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนเพื่อประโยชน์ในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี การทำงานของผู้พิพากษาสอบสวนจึงทำแบบที่พนักงานสอบสวนของไทยทำอยู่นั่นเอง แต่

¹⁶⁵ วินัย ตูวิเชียร, *อ้าวแล้วเชิงอรรถที่ 141*, น. 23.

¹⁶⁶ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 9*, น. 207.

โดยเหตุที่เป็นการทำโดยผู้พิพากษาและเปิดโอกาสให้จำเลยซักค้าน นำสืบต่อสู้ได้ ถ้อยคำในสำนวนการสอบสวนนี้จึงรับฟังได้ในชั้นพิจารณาพิพากษา

ซึ่งข้อดีของการไต่สวนมูลฟ้องนี้ก็คือ บรรดาข้อเท็จจริงทั้งหลายได้มีการปรากฏต่อผู้พิพากษาสอบสวนที่มีความเชี่ยวชาญและประการสำคัญ คือ สามารถลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลตัดสินได้อีก เพราะหากผู้พิพากษาเห็นว่าไม่มีความผิดหรือพยานหลักฐานไม่เพียงพอ มีคำสั่งไม่ฟ้องคดีก็ไม่ต้องนำไปฟ้องร้องต่อศาลตัดสิน¹⁶⁷ แต่ในประเทศไทยในการไต่สวนมูลฟ้องนั้น โจทก์มีหน้าที่ในการต้องหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ต่อศาล จำเลยหาหลักฐานมาซักค้าน ศาลไม่มีบทบาทในการเรียกหรือหาพยานหลักฐานหรือเรียกพยานหลักฐานมาซักถามเพิ่มเติม

4) ตามกฎหมายฝรั่งเศสนั้นเป็นบทบังคับสำหรับประเภทคดีที่มีโทษหนักหรือคดีความผิดอุกฤษฏ์โทษและคดีความผิดฆนัตโทษที่ร้ายแรงหรือคดีที่มีโทษปานกลางที่ร้ายแรงและยุ่งยากซับซ้อน เช่น คดีความมั่นคงแห่งรัฐ คดีทุจริตทางการเมืองหรือทางการเงิน คดีความปลอดภัยสาธารณะหรือสาธารณสุข คดีค้ายาเสพติด ที่ผู้พิพากษาไต่สวนจะเข้าไปทำการสอบสวนและอัยการแห่งสาธารณรัฐจะเป็นผู้ยื่นคำร้องขอให้มีการเปิดการไต่สวนคดีโดยผู้พิพากษาไต่สวนไม่มีอำนาจที่จะเริ่มคดีได้ด้วยตนเอง ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย ที่บัญญัติเรื่องการไต่สวนมูลฟ้องไว้อย่างชัดเจนใน มาตรา 162 ว่า “ถ้าฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ให้ศาลจัดการส่งต่อไปนี้

(1) ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ให้ไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าคดีนั้นพนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยโดยข้อหาอย่างเดียวกันด้วยแล้ว ให้จัดการตามอนุมาตรา (2)

(2) ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้

ในกรณีที่มีการไต่สวนมูลฟ้องดังกล่าวแล้ว ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพ ให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา”

จึงเห็นได้ว่า หากเป็นคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ฟ้องไม่ว่าจะเป็นคดีใดก็ตาม ไม่จำเป็นต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องก่อน แต่จะจำกัดเฉพาะคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเองคดีนั้นต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องเสมอไม่ว่าคดีดังกล่าวจะมีโทษหนักหรือไม่ก็ตาม เพราะตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเห็นว่าคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องนั้นได้ผ่านขั้นตอนการ

¹⁶⁷ เพิ่งอ้าง, น. 209.

สอบสวนมาถึงสองชั้นแล้วคือ การสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนและการตรวจสำนวนโดยพนักงานอัยการนั่นเอง

5) ผู้พิพากษาไต่สวนนั้นอยู่ในฐานะเป็นผู้มีอำนาจค้นหาความจริงในการดำเนินคดีอาญา ผู้พิพากษาไต่สวนจึงมีภารกิจที่สำคัญ 2 ประการคือ

(1) ภารกิจไต่สวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด โดยที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสมาตรา 81 วรรคแรกบัญญัติว่า “ผู้พิพากษาไต่สวนดำเนินการสอบสวนทุกอย่างที่ผู้พิพากษาไต่สวนพิจารณาเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการแสดงความจริงให้ปรากฏ” เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เพียงพอในการพิสูจน์ความจริงในคดีอาญา ผู้พิพากษาไต่สวนจึงมีอำนาจลงมือสอบสวนได้ด้วยตนเองเหมือนพนักงานสอบสวนของไทยหรือจะร้องขอให้ตำรวจฝ่ายคดีหรือผู้เชี่ยวชาญช่วยดำเนินการแทนก็ได้ อำนาจของผู้พิพากษาไต่สวนมีตั้งแต่การสอบปากคำบุคคลซึ่งเป็นผู้ถูกไต่สวนและพยานบุคคล การเดินทางไปตรวจสถานที่เกิดเหตุ การค้นที่พักอาศัยของผู้ต้องสงสัย หรือบุคคลที่อาจมีส่วนร่วมกับการกระทำความผิด การยึดวัตถุที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือสิ่งบ่งชี้การกระทำความผิด และยังเป็นผู้มีอำนาจแต่ผู้เดียวในการสั่งอนุญาตให้มีการใช้มาตรการสืบสวนสอบสวนพิเศษ โดยการดักฟังและบันทึกการสนทนาทางโทรศัพท์ ได้อีกด้วย¹⁶⁸

(2) ภารกิจไต่สวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด โดยที่การไต่สวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดนี้ ได้รับอิทธิพลทางทฤษฎีอาญาจากสำนักป้องกันสังคมใหม่แนวคิดและหลักการของทฤษฎีป้องกันสังคมใหม่ได้แพร่หลายในประเทศฝรั่งเศสตามแนวคิดและหลักการของทฤษฎีนี้เห็นว่า การลงโทษผู้กระทำความผิดจะต้องพิจารณาถึงความเป็นมาและพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดประกอบด้วย เพื่อให้การลงโทษมีความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการไต่สวน ถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษาไต่สวนที่ต้องกระทำต่อผู้ถูกไต่สวนในคดีความผิดอุกฤษฏ์โทษทุกคดีหรือในความผิดมิชฌิมโทษร้ายแรงบางคดี ซึ่งผู้พิพากษาไต่สวนเข้าทำการไต่สวน ที่ต้องทำเช่นนี้ก็เพื่อให้ทราบความเป็นมาแห่งความประพฤติของผู้ถูกไต่สวน เพื่อจะได้พิจารณาลงโทษให้เหมาะสมกับตัวของผู้ถูกไต่สวนนั่นเอง¹⁶⁹

¹⁶⁸ อุทัย อาทิวา, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 85*, น. 193.

¹⁶⁹ เพิ่งอ้าง, น. 194.

จะเห็นได้ว่า การไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวนของประเทศฝรั่งเศสใช้หลักการตรวจสอบค้นหาความจริงมากกว่าการไต่สวนมูลฟ้องในประเทศไทย โดยเฉพาะการไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทยแทบจะไม่มีการไต่สวนมูลฟ้องคดีดังกล่าวเลย ทำให้คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์แทบไม่ผ่านการกลั่นกรองคดีโดยการไต่สวนมูลฟ้องก่อนขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ซึ่งพบว่ามีหลายคดีที่ถูกยกฟ้องเพราะพยานหลักฐานไม่เพียงพอหรือมีช่องโหว่ให้จำเลยสามารถใช้ในการลดน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานโจทก์ได้ แม้คดีที่รัฐหรือพนักงานอัยการเป็นโจทก์จะผ่านขั้นตอนในชั้นเจ้าพนักงานมาถึงสองชั้น แต่การแยกกระบวนการสอบสวนและฟ้องร้องออกจากกันอย่างเด็ดขาดโดยที่พนักงานอัยการไม่ได้พนักงานอัยการไม่ได้มีโอกาสทราบข้อเท็จจริงตั้งแต่ต้นและไม่ได้วินิจฉัยตั้งแต่ต้นว่าการกระทำที่กล่าวหาเป็นความผิดตามกฎหมายหรือไม่ เพราะถือว่าพนักงานอัยการเป็นผู้ที่มีความรู้และมีความชำนาญในการปรับบทกฎหมายเป็นอย่างมาก ในบางครั้งสำนวนสอบสวนที่มาถึงพนักงานอัยการอาจจะมีข้อบกพร่องและมีเหตุบางประการที่จำเป็นต้องรีบฟ้อง เช่น คดีจะหมดอายุความ ซึ่งพนักงานอัยการไม่อาจสั่งให้มีการสอบสวนเพิ่มเติมได้ทันที เช่นนี้ หากคดียื่นศาลได้สั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนแล้วโดยใช้หลักตรวจสอบค้นหาความจริงร่วมด้วยอย่างเช่นผู้พิพากษาไต่สวนแล้ว ก็จะทำให้การไต่สวนมูลฟ้องมีประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์ของการไต่สวนมูลฟ้องอย่างแท้จริง

6) ศาลฝรั่งเศสให้ความสำคัญกับสำนวนการสอบสวนเป็นอย่างมาก สำนวนการสอบสวนคดีอาญาที่ได้จากกระบวนการสอบสวนของฝรั่งเศสทั้งที่เป็นสำนวนการสอบสวนเบื้องต้นหรือความผิดซึ่งหน้าของตำรวจ และสำนวนการสอบสวนของผู้พิพากษาไต่สวน จะมีรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการทุกอย่างที่ได้ดำเนินการสอบสวนไป เป็นแหล่งบันทึกข้อเท็จจริงทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับคดี ไม่ว่าจะเป็นพยานหลักฐาน ข้อมูลในคดีที่จะเป็นประโยชน์สำหรับการพิจารณาคดีของศาลตัดสิน เพราะกระบวนการค้นหาความจริงในคดีจะกระทำอย่างละเอียดรอบคอบตั้งแต่ในชั้นสอบสวนและใช้ระยะเวลานานและยังได้มีการบันทึกกระบวนการตลอดจนข้อเท็จจริงทุกอย่างไว้ในสำนวนการสอบสวนอย่างละเอียด เมื่อมีการฟ้องคดีสำนวนการสอบสวนดังกล่าวจึงต้องถูกนำเสนอต่อศาลพร้อมกับคำฟ้องด้วย สำนวนการสอบสวนที่ได้มาพร้อมกับคำฟ้องจึงเป็นแหล่งข้อมูลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาและสืบพยานในศาลได้ สำนวนการสอบสวนจึงอาจถือเป็นเครื่องมือในการในการประทับฟ้องที่ให้ศาลสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือรายละเอียดเกี่ยวกับคดีที่ฟ้องว่าสมควรที่เข้าสู่การพิจารณาในศาลตัดสินหรือไม่ หากสำนวน

การสอบสวนไม่คดีศาลก็ไม่รับฟ้อง เมื่อศาลไม่รับฟ้องแล้วก็ไม่ต้องเปิดการพิจารณาต่อไป เพราะคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลตัดสิน จำเลยมักจะถูกลงโทษ

สำหรับประเทศไทยนั้น ถ้าเป็นกรณีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาเอง ศาลจะประทับฟ้องได้ก็ต่อเมื่อศาลได้ทำการไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งว่าคดีมีมูล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 (1) เครื่องมือในการประทับฟ้องสำหรับคดีของราษฎรก็คือการไต่สวนมูลฟ้องนั่นเอง ปัญหาอยู่ที่ในคดีของรัฐแม้จะมีบทบัญญัติใน มาตรา 162 (2) ที่ให้อำนาจศาลไต่สวนมูลฟ้องคดีที่อัยการเป็นโจทก์หรือไม่ก็ได้ ศาลจึงมักไม่ไต่สวนมูลฟ้อง เพราะเชื่อมั่นในการทำงานของอัยการ การประทับฟ้องของศาลสำหรับคดีที่อัยการเป็นโจทก์ศาลประทับฟ้องง่ายขึ้น ความผิดพลาดจึงเกิดขึ้นได้ง่ายเช่นกันสถิติการยกฟ้องคดีของอัยการจึงมากขึ้นตามไปด้วย หากศาลใช้การไต่สวนมูลฟ้องเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐ ย่อมส่งผลต่อการทำงานของทั้งอัยการ ที่จะต้องมีความรอบคอบในการสั่งคดีและยังผลให้พนักงานสอบสวนเองก็ต้องมีความรอบคอบในการทำงานเพิ่มขึ้น ทั้งการแสวงหาพยานหลักฐานต่าง ๆ มาประกอบสำนวนการสอบสวนของตน การจับแพะแบบที่พบเห็นกันอยู่ตามหน้าหนังสือพิมพ์ก็ย่อมจะลดลงตามไปด้วย คดีของอัยการที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลควรจะจบลงด้วยการลงโทษเป็นจำนวน 95% ขึ้นไปเช่นเดียวกับศาลในต่างประเทศที่ถ้าหากถูกรัฐฟ้องเป็นคดีย่อมคาดหมายได้ว่าจะต้องถูกพิพากษาลงโทษ โอกาสที่ไม่ต้องรับโทษหรือศาลยกฟ้องไม่มีหรือมีน้อยมาก

4.3.2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น มีพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด พนักงานอัยการ (Staatsanwalt) ได้ชื่อว่าเป็นเจ้าพนักงานของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีภาวะวิสัย มีความละเอียดรอบคอบในการกำกับดูแลพนักงานสอบสวน และเจ้าพนักงานตำรวจ ในการสืบสวนการกระทำที่มีผู้ถูกกล่าวหาว่า กระทำการอันละเมิดต่อกฎหมาย การทำสำนวนคำฟ้องและทำหน้าที่ได้อย่างดีที่สุด จนเป็นที่กล่าวถึงว่า “อัยการเยอรมันเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่รัฐผู้อำนวยความสะดวกที่ยิ่งใหญ่ของโลก” (Deutscher Staatsanwalt ist der größte Justizbehörde der Welt) พนักงานอัยการเป็นตัวจักรหลักในการใช้อำนาจตุลาการ การดำเนินคดีอาญาโดยองค์กรของรัฐที่เรียกว่า “อัยการ” เป็นการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา ซึ่งแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกันเป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้ผู้ถูกกล่าวหาให้มีสิทธิต่าง ๆ ที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และพ้นจากสภาพการเป็นวัตถุ

แห่งการชักฟอกและกลายเป็นประธานในคดี (Prozess - Subjekt)¹⁷⁰ ทำให้ระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้องของพนักงานอัยการเป็นที่ยอมรับในเรื่องของการให้ความเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ความถูกต้องและความยุติธรรม

การที่ระบบการดำเนินคดีอาญาเยอรมันอยู่บนพื้นฐานของความเป็นเสรีนิยม คือคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน ความเป็นประชาธิปไตยคือเปิดเผยและโปร่งใสและเป็นการกระทำเพื่อสังคม คือ เปิดโอกาสให้บุคคลได้กลับตัวเป็นคนดีและกลับคืนเข้าสู่สังคม ทำให้กระบวนการตั้งแต่การเริ่มต้นคดีอาญาจนถึงการบังคับคดีและการบังคับโทษในท้ายที่สุด มีความน่าเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับของประชาชนว่าจะสามารถอำนวยความยุติธรรมและเยียวยาความเสียหายให้แก่บุคคลที่ต้องเข้าสู่กระบวนการทางอาญาได้

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน (Code of Criminal Procedure/Strafprozessordnung [StPO]) เป็นกฎหมายที่กำหนดวิธีการและขั้นตอนในการดำเนินคดีอาญาเพื่อให้บรรพัญญูตามประมวลกฎหมายอาญาใช้บังคับได้จริง การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเพื่อยืนยันข้อกล่าวหาข้อฟ้องคดีต่อศาลซึ่งเรียกว่า การดำเนินคดีชั้นสอบสวนฟ้องร้อง (Ermittlungsverfahren) นั้นอยู่ภายในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการโดยมีเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้ช่วย ในการดำเนินคดีอาญาพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่ต้องรายงานผลการดำเนินการที่ได้ทำไปแล้วให้พนักงานอัยการทราบในทันที โดยพนักงานอัยการสามารถเข้าไปควบคุมดูแลการสืบสวนสอบสวนได้ทุกคดี หรือสามารถเข้าไปดำเนินการสอบสวนคดีอาญาดด้วยตนเองได้หากพิจารณาเห็นสมควร แต่ในคดีทั่วไปพนักงานอัยการจะปล่อยให้พนักงานสอบสวน หรือตำรวจเป็นผู้ดำเนินการ และจะดำเนินการสอบสวนคดีด้วยตนเองเฉพาะในคดีที่มีความซับซ้อนหรือคดีสำคัญ ๆ เท่านั้น ตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน (StPO) มาตรา 163¹⁷¹ ซึ่งวางหลักให้เจ้าพนักงานตำรวจต้องสอบสวนคดีอาญาโดยไม่ชักช้าและส่งรายงานต่อพนักงานอัยการ โดยในการสอบสวนนั้นจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดทั้งพยานหลักฐานซึ่งอาจทำให้เอาผิดและพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ ตลอดจนข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับคดีซึ่งข้อมูลทั้งหมดนี้จะถูกรวบรวมเอาไว้ในสำนวนการสอบสวนของตำรวจและพนักงานอัยการที่เรียกว่า

¹⁷⁰ คณิต ฒ นคร, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 118*, น. 151

¹⁷¹ คณะนิติศาสตร์ ปรีดีพนมยงค์, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 9*, น. 42.

dossier นอกจากการบรรยายฟ้องที่ศาลเยอรมันให้ความสำคัญมากแล้ว ส่วนการสอบสวนก็นับว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน

และจากการศึกษากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีทั้งในเรื่องของการค้นหาความจริงในคดีอาญา การไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญารวมทั้งในเรื่องอื่น ๆ ทำให้สามารถวิเคราะห์ความเหมือนหรือความแตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยได้ ดังต่อไปนี้

1) เนื่องจากระบบการดำเนินคดีอาญาในประเทศเยอรมนีนับแต่เริ่มต้นในชั้นสอบสวนฟ้องร้องไปจนถึงชั้นกำหนดคดี เป็นการดำเนินคดีอาญากระบวนการเดียวกัน อันไม่สามารถแบ่งแยกได้และอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการทั้งหมด อำนาจหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวน สอบถามปากคำ ติดตามพยานหลักฐานและจัดทำสำนวนคดีของตำรวจ พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ด้านความปลอดภัยของสหพันธ์นั้น เป็นการปฏิบัติหน้าที่เพื่อยืนยันข้อกล่าวหาว่าบุคคลได้กระทำความผิดภายใต้การรับผิดชอบและควบคุมดูแลของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการสามารถเริ่มคดี ดำเนินคดีและวินิจฉัยสั่งคดีได้ แสดงว่าระบบการดำเนินคดีอาญาของเยอรมนี กำหนดให้อัยการเป็นผู้รับผิดชอบกระบวนการพิจารณาในชั้นสืบสวนสอบสวน โดยในการดำเนินคดีอาญาชั้นสืบสวนสอบสวนของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีลักษณะเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญากระบวนการเดียวกันไม่อาจแบ่งแยกได้ ซึ่งในข้อนี้มีความแตกต่างกับประเทศไทยอย่างเห็นได้ชัด เพราะกระบวนการดำเนินคดีอาญาของไทยแบ่งแยกการดำเนินคดีในชั้นสอบสวนให้อยู่ภายในอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจ โดยบัญญัติไว้ใน มาตรา 18 และเมื่อเจ้าพนักงานตำรวจสอบสวนเสร็จแล้ว จึงส่งต่ออำนาจในชั้นฟ้องร้องหรือสั่งคดีต่อไปยังเจ้าพนักงานอัยการ ซึ่งพนักงานอัยการของไทยนั้นจะไม่มีอำนาจสอบสวนโดยตรง แต่มีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมเท่านั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143

2) การสืบสวนสอบสวนตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน เป็นกระบวนการหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับการกระทำความผิด โดยรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน เพื่อที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เป็นการยืนยันข้อกล่าวหาโดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้ชี้ขาดในเรื่องที่กล่าวหานั้น และจะยุติลงโดยการที่พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจยื่นฟ้องคดีหรือยุติคดีถ้าพนักงานอัยการเห็นว่ามูลเหตุในการตั้งข้อหายังไม่เพียงพอ ซึ่งแตกต่างกับของไทยที่การสอบสวนจะเสร็จสิ้นลงก็ต่อเมื่อเจ้าพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเห็นว่ากระบวนการสอบสวนนั้นเสร็จสิ้นลงแล้ว จากนั้นจึงส่งสำนวนพร้อมความเห็นไปให้พนักงานอัยการพิจารณาสั่งคดี

3) บทบาทหลักของกระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อกระบวนการพิจารณาในชั้นสืบสวนสอบสวนไม่สามารถยุติการดำเนินคดีอาญาได้ คือ พนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจโดยการยื่นฟ้องดังกล่าวนี้ พนักงานอัยการจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนไปพร้อมกับคำฟ้องด้วย โดยการไต่สวนมูลฟ้องมีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการตรวจสอบว่าการที่จะดำเนินการฟ้องร้องในทางอาญาต่อไปนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นหรือไม่ กรณีนี้ก็เหมือนกับวัตถุประสงค์ในการไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญาของไทยที่มีขึ้นเพื่อเป็นการถ่วงดุลคดีก่อนขึ้นสู่ศาลเช่นเดียวกัน

4) กระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันเริ่มต้นเมื่อพนักงานอัยการยื่นคำฟ้องคดีอาญาพร้อมส่งสำนวนการสอบสวนต่อศาล ภายหลังจากยื่นฟ้องแล้ว ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนก็จะอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังและแจ้งให้จำเลยยื่นบัญชีระบุพยานหรือข้อคัดค้านใด ๆ ภายในระยะเวลาที่กำหนด จำเลยสามารถมีทนายมาช่วยเหลือได้เช่นเดียวกับในประเทศไทย และจำเลยยังมีสิทธิขออุทธรณ์การสอบสวนได้โดยผ่านทางทนายความ

สำนวนการสอบสวนถือว่ามีความสำคัญในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง เนื่องจากศาลจะพิจารณาสำนวนการสอบสวนประกอบกับคำฟ้องและในกรณีที่ผลที่ได้จากการสืบสวนมีเหตุน่าสงสัยเพียงพอว่าจำเลยได้กระทำความผิดอาญาแล้วกล่าวคือ มีความเป็นไปได้อย่างมากที่ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยในความผิดที่ฟ้องนั้นได้แล้ว ศาลจะต้องมีคำสั่งว่าคดีมีมูล ซึ่งแม้จะเป็นคดีอาญาที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องเองก็ยังมิบัญญัติให้ศาลทำการไต่สวนมูลฟ้อง ซึ่งกรณีนี้แตกต่างจากการพิจารณาคดีของศาลไทยที่ตามบทบัญญัติ มาตรา 162 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา วางหลักให้ศาลต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องเฉพาะในกรณีที่ราษฎรเป็นโจทก์ แต่หากเป็นกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ให้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะมีคำสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ และจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏ มีการไต่สวนมูลฟ้องของพนักงานอัยการตามที่ปรากฏหลักฐานเพียงครั้งเดียว¹⁷² ดังที่ได้กล่าวมาแล้วตอนต้น ในขณะที่การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย แบ่งแยกการดำเนินคดีในชั้นสอบสวนและชั้นฟ้องร้องออกจากกัน พนักงานอัยการของไทยจึงมิได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงและดูแลคดีตั้งแต่เริ่มต้น ดังนั้น หากศาลได้ทำการไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่พนักงานอัยการหรือรัฐเป็นโจทก์แล้ว ย่อมจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการไต่สวนมูลฟ้องตามหลักที่ว่า องค์กรของรัฐทุกฝ่ายมีหน้าที่ร่วมกันในการค้นหาความจริงเพื่อยืนยันการกระทำ

¹⁷² คณิต ฅ นคร, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1*, น. 537.

ความผิดของจำเลยหรือยืนยันความบริสุทธิ์หากปราศจากซึ่งความผิด และการที่ศาลสั่งให้มีการไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ย่อมมิใช่การไม่เชื่อมั่นในการทำหน้าที่ของพนักงานอัยการ แต่เป็นการเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการได้รู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีที่ตนมีคำสั่งฟ้องมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นหลักประกันให้จำเลยว่าจะไม่ถูกนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นศาลหรือถูกตัดสินลงโทษเมื่อตนไม่มีความผิดและหากมีการให้อำนาจราษฎรในการเป็นโจทก์ยื่นฟ้องต่อไปย่อมสมควรให้มีการลงไว้ซึ่งระบบไต่สวนมูลฟ้องเพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมให้แก่ประชาชนที่จะไม่ถูกกลั่นแกล้งโดยการใช้อิทธิพล อีกทั้งคุ้มครองสิทธิของผู้ที่ตกเป็นจำเลยไม่ให้ถูกจำกัดเสรีภาพโดยไม่มีความจำเป็น¹⁷³

5) ศาลที่ทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันนั้นสามารถทำการไต่สวนเพิ่มเติมและสามารถสั่งให้สืบพยานหลักฐานบางอย่างโดยใช้หลักกระบวนการสืบพยานหลักฐานโดยอิสระ และศาลยังสามารถมอบหน้าที่ดังกล่าวให้พนักงานอัยการทำได้ด้วย นอกจากนี้ การพิจารณาว่าสมควรอนุญาตให้เปิดการพิจารณาตามคำขอของพนักงานอัยการได้หรือไม่นั้น ศาลที่ไต่สวนมูลฟ้องยังสามารถพิจารณาพยานหลักฐานต่าง ๆ จากสำนวนการสอบสวนโดยพิจารณาประกอบคำฟ้อง ว่าคดีมีมูลพอที่จะเข้าสู่การพิจารณาของศาลตัดสินได้อีกด้วย ซึ่งแตกต่างกับการไต่สวนมูลฟ้องตามกฎหมายไทยที่โจทก์จะมีหน้าที่หาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ต่อศาล จำเลยหาหลักฐานมาหักล้างโดยที่ศาลไม่มีโอกาสในการเรียกหรือพาพยานหลักฐานมาซักถามเพิ่มเติมได้¹⁷⁴

6) สำนวนการสอบสวนของอัยการเยอรมันนับเครื่องมือในการประทับฟ้อง เพราะเมื่ออัยการจะฟ้องคดีใด คดีนั้นต้องผ่านการไต่สวนมูลฟ้องซึ่งต้องแนบสำนวนการสอบสวนมาพร้อมกับคำฟ้องด้วย เพื่อให้ศาลได้พิจารณาสำนวนการสอบสวนซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับคดีว่าสมควรจะมีคำสั่งว่าคดีมีมูลหรือไม่ เพื่อให้คดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในศาลต่อไป การให้ศาลได้มีการประทับฟ้องก่อนจึงเป็นการตรวจสอบฟ้องของอัยการที่แม้จะขึ้นชื่อว่า เป็นอัยการที่มีความเป็นภาวะวิสัยที่ดีที่สุดในโลก แต่ก็ป็นมนุษย์ที่มีโอกาสผิดพลาดได้ การให้คดีได้ผ่านการไต่สวนมูลฟ้องก่อนแล้ว หากศาลสั่งว่าคดีไม่มีมูลก็ยังดีกว่าการปล่อยให้คดีที่ไม่มีมูลเข้าสู่การพิจารณาในศาลซึ่งผลเสียจะมีมากกว่า สำหรับกฎหมายไทยเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐก็คือ การไต่สวนมูลฟ้องดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ศาลไทยก็

¹⁷³ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 9*, น. 206-207.

¹⁷⁴ ปรีชา ส่งสัมพันธ์, “การไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญา,” *ปริทัศน์กฎหมาย*, น. 32 (2548).

มักไม่ใช้เครื่องมือในการประทับฟ้องนี้ด้วยเหตุผลที่ว่า มีการไว้วางใจการทำงานของอัยการทั้ง ๆ ที่การที่ศาลประทับฟ้องคดีของอัยการเลยโดยไม่ได้อ่านมูลฟ้องก่อน ทำให้คดีของอัยการมีการยกฟ้องเป็นจำนวนมากเช่นนี้ ผลกระทบย่อมเกิดกับประชาชนที่ต้องตกเป็นจำเลยโดยไม่ได้กระทำความผิด เพราะหากเป็นจำเลยแล้วย่อมเกิดผลกระทบกับเสรีภาพ และระยะเวลากว่าที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตัวเองได้กินเวลานานและความเสียหายนั้นไม่อาจประเมินค่าได้ อัยการย่อมผิดพลาดได้ แม้อัยการเยอรมันที่ได้ชื่อว่าเป็นอัยการที่มีภาวะวิสัยที่สุดคนในโลก ก็ยังต้องได้รับการตรวจสอบจากศาลเยอรมัน การเสียเวลาไต่สวนมูลฟ้องคดีของอัยการในไทยย่อมมีผลเสียน้อยกว่าการดำเนินคดีกับผู้บริสุทธิ์ หากศาลไทยใช้การไต่สวนมูลฟ้องเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐแล้ว ความผิดพลาดหรือปัญหาการยกฟ้องย่อมลดลงและยังผลให้ทุกฝ่ายทั้งอัยการและพนักงานสอบสวนทำงานด้วยความรอบคอบมากยิ่งขึ้น เพราะในเยอรมนีหากคดีขึ้นสู่การพิจารณาในศาลโดยส่วนใหญ่ศาลมักจะพิพากษาลงโทษซึ่งในศาลไทยก็ควรเป็นเช่นนั้น คือ คดีที่อัยการฟ้องโอกาสที่ศาลจะพิพากษาลงโทษหรือโอกาสที่จะติดคุกควรจะมีมาก แต่ในไทยกลับยังมีการยกฟ้องอยู่เสมอ หากศาลไทยทำให้การไต่สวนมูลฟ้องเปรียบเสมือนเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของอัยการ เหมือนที่ศาลเยอรมันใช้สำนวนการสอบสวนเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้อง ซึ่งโดยบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 162 (2) ก็บัญญัติให้อ่านไต่สวนแล้ว ย่อมทำให้กระบวนการยุติธรรมในศาลไทยมีความน่าเชื่อถือและเป็นกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ

จากการผลการวิเคราะห์ข้างต้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ฝรั่งเศสและเยอรมันในส่วนของการดำเนินคดีขึ้นประทับฟ้อง ในฝรั่งเศสที่อัยการต้องแนบสำนวนการสอบสวนของผู้พิพากษาไต่สวนซึ่งเป็นแหล่งบันทึกข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานทั้งหลายที่เกี่ยวข้องคดี ไปพร้อมกับฟ้องด้วย ศาลตัดสินจะพิจารณาพยานหลักฐานต่างๆ จากสำนวนการสอบสวนประกอบกับคำฟ้องด้วยและหากมีหลักฐานเพียงพอจึงเปิดการพิจารณาและหากคดีขึ้นสู่การพิจารณาในศาลก็มีแนวโน้มว่าต้องมีการลงโทษจำเลย เช่นเดียวกับในศาลเยอรมันที่อัยการต้องแนบสำนวนการสอบสวนไปพร้อมกับคำฟ้องในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง เพื่อให้ศาลได้ตรวจสอบการทำงานของอัยการซึ่งแม้จะได้ชื่อว่าเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่รัฐผู้อำนวยความยุติธรรมที่ยิ่งใหญ่ของโลก และเป็นเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีภาวะวิสัย แต่ก็เป็นมนุษย์ ที่ย่อมจะมีความผิดพลาดได้ และตรวจสอบว่าการที่จะดำเนินการฟ้องร้องทางอาญาต่อไปนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นหรือไม่ มีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาอาจกระทำผิดจริงตามฟ้องและหากคดีขึ้นสู่การพิจารณาในศาลก็มีแนวโน้มที่

จะมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยเช่นกัน สำหรับในศาลไทยการดำเนินคดีชั้นประทับฟ้องแม้จะไม่มี การแนบสำนวนการสอบสวนไปพร้อมฟ้องดังเช่นในฝรั่งเศสและเยอรมนี แต่มีมาตรการไต่สวน มูลฟ้อง ซึ่งเป็นมาตรการที่ถูกหลงลืมไป โดยเฉพาะในคดีอาญาที่อัยการเป็น โจทก์แทบจะไม่มี การไต่สวนมูลฟ้องเลย จึงทำให้มีสถิติการยกฟ้องสูงมาก ซึ่งความจริงแล้วหากคดีขึ้นสู่การพิจารณา ของศาลโอกาสที่จำเลยจะถูกพิพากษาลงโทษน่าจะมีมากแต่กลับไม่เป็นเช่นนั้น เพราะศาลไทย ประทับฟ้องง่ายเกินไปโอกาสผิดพลาดจึงมีสูง ดังนั้น เพื่อให้การไต่สวนมูลฟ้องเปรียบเสมือนเป็น เครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐ ศาลต้องสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องคดีของอัยการอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะหากศาลใดมีสถิติการยกฟ้องสูง การไต่สวนมูลฟ้องอาจช่วยแก้ปัญหาได้เพราะจะเป็น การกระตุ้นให้อัยการทำงานด้วยความละเอียดรอบคอบและมีผลไปถึงกระบวนการชั้นสอบสวน ของพนักงานสอบสวนเช่นกัน คดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาในศาลก็จะได้รับการกลั่นกรองมูลคดีก่อน สถิติการยกฟ้องก็จะลดลงความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยก็จะเพิ่มขึ้น การไต่สวนมูลฟ้องจึงเป็นมาตรการตรวจสอบอำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ โดยเป็นกลไกที่ เทียบได้กับการส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมฟ้องนั่นเอง¹⁷⁵

¹⁷⁵ คณิต ฒ นกร, นิติธรรมอำพราง ในนิติศาสตร์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2548), น. 62.

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การดำเนินคดีอาญานั้นถือเป็นการใช้อำนาจอธิปไตยอย่างหนึ่ง เพราะวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญาประการหนึ่งคือ การรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมและเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และโดยที่กระบวนการพิจารณาคดีอาญาอาจจะกระทบกระเทือนถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลได้ ดังนั้น ในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางอาญาจึงต้องมีความถูกต้องและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

การตรวจสอบค้นหาความจริงมีความสำคัญมากในการพิจารณาคดีอาญา อาจถือได้ว่าเป็นหลักประกันให้กับทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลยว่าจะได้รับความยุติธรรมจากการพิจารณาคดีอาญานั้น ๆ แต่จะเห็นได้ว่าประเทศไทยเรานั้นหลักกฎหมายกับทางปฏิบัติในวิธีพิจารณาความอาญายังมีอะไรที่ไม่ตรงกันอยู่ และความไม่ตรงกันระหว่างหลักกฎหมายกับทางปฏิบัตินี้ทำให้องค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเราต่างเข้าใจคลาดเคลื่อนในบทบาทและภารกิจของตน

ในปัจจุบันศาลไทยมีคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการไต่สวนมูลฟ้องจึงนับเป็นมาตรการในการกลั่นกรองคดีในเบื้องต้นที่กระทำโดยศาล เนื่องจากอาจมีการฟ้องร้องเพื่อกลั่นแกล้งผู้อื่นโดยอาศัยศาลเป็นเครื่องมือ การไต่สวนมูลฟ้องจึงเป็นขั้นตอนหนึ่งที่ช่วยคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ที่ถูกฟ้องคดีและยังช่วยกลั่นกรองคดีที่จะขึ้นสู่การพิจารณาของศาลได้ทางหนึ่ง เพราะในปัจจุบันคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาในศาลไทยมีสถิติการยกฟ้องเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นคดีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีเองหรือแม้แต่คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ซึ่งต่างจากประเทศญี่ปุ่นที่เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลแล้วศาลจะพิพากษาลงโทษมากถึง 99.6%

การค้นหาความจริงในคดีอาญามีความสำคัญมากในการพิจารณาคดี ซึ่งถือได้ว่าการค้นหาความจริงหรือแสวงหาความจริงในคดีอาญานั้น เป็นหัวใจหลักในการที่จะอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน โดยที่ระบบการค้นหาความจริงตามหลักวิธีพิจารณาอาญาที่เป็นที่ยอมรับมีอยู่ 2 ระบบคือ ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน

ระบบกล่าวหา มีวิวัฒนาการมาจากแนวคิดในการระงับข้อพิพาท ด้วยการแก้แค้นกันระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้เสียหาย ซึ่งต่อมาสังคมเห็นว่า การแก้แค้นส่วนตัวไม่สามารถที่จะสร้างความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในสังคมได้ จึงกำหนดให้มีคนกลางตัดสินข้อพิพาทและได้พัฒนามาเป็นระบบกล่าวหา โดยระบบกล่าวหาที่มีขึ้นในประเทศอังกฤษก่อน และต่อมาจึงถูกนำไปใช้ในกลุ่มประเทศที่เป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ โดยจะเริ่มจากผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาเพื่อลงโทษผู้กระทำผิดด้วยตนเอง แล้วรวบรวมพยานหลักฐานมานำสืบพิสูจน์ความผิดของจำเลยในศาล ส่วนศาลหรือผู้พิพากษาจะวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัด

ระบบไต่สวน ศาลไม่ได้ทำหน้าที่วางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดเหมือนระบบกล่าวหา แต่จะทำหน้าที่ค้นหาความจริงด้วยตนเอง ดังนั้น ในระบบไต่สวนศาลจึงมีบทบาทอย่างสูงในการแสวงหาพยานหลักฐานและควบคุมการไต่สวนเอง

ปัจจุบันระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนเป็นเพียงทฤษฎีเท่านั้น และคงเป็นการยากที่จะหาข้อสรุปว่าระบบการดำเนินคดีอาญาแบบใดดีที่สุดเพราะทั้งสองระบบก็พบทั้งข้อดีข้อเสีย และในทางปฏิบัติ ทั้งประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวน ต่างก็นำหลักเกณฑ์ของทั้งสองระบบมาผสมผสานกันเพื่อใช้ในการพิจารณาคดีในศาลของตนมากยิ่งขึ้น

การค้นหาความจริงในคดีอาญา คือ กระบวนการหรือวิธีการเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงแห่งคดีมาพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทต่าง ๆ เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ จากการพิจารณาทบทวนของศาลและคู่ความในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อนำเข้ามามีการพิจารณา ทำให้สามารถแบ่งแยกรูปแบบของการค้นหาความจริงในคดีอาญาได้เป็น 2 ประเภท คือ การค้นหาความจริงในทางรูปแบบและการค้นหาความจริงในทางเนื้อหา

การค้นหาความจริงในทางรูปแบบ หมายถึง การที่ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงในลักษณะของการควบคุมกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้

การค้นหาความจริงในเนื้อหา หมายถึง การค้นหาความจริงในคดีที่มีลักษณะการดำเนินคดีระหว่างศาลและจำเลยในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์และประเทศในภาคพื้นทวีปยุโรป มีวิธีการชำระความที่มุ่งเอาผลที่จะรู้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญโดยไม่เคร่งครัดต่อหลักเกณฑ์

ในการตรวจสอบความจริงในคดีอาญานั้น กฎหมายแบ่งการตรวจสอบความจริงออกเป็นสองขั้นตอน คือ

การตรวจสอบความจริงชั้นเจ้าพนักงาน คือ การตรวจสอบความจริงในเรื่องที่เกิดหรืออ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้นโดยพนักงานสอบสวนและโดยพนักงานอัยการ ซึ่งการตรวจสอบความจริงในชั้นนี้เป็นเนื้อหาสาระที่สำคัญของการสอบสวนเป็นกระบวนการขั้นต้นในการค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด การสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนจึงต้องมีความเป็นภาวะวิสัยจึงจะถูกต้องและเป็นธรรม ส่วนพนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการออกคำสั่งใด ๆ ทางกฎหมายอันมีผลในทางคดี โดยการพิจารณากลับกรองบรรดาพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมและเสนอความเห็นมาให้ แล้ววินิจฉัยว่าควรฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลเพื่อพิสูจน์ความผิดจำเลยในศาลและลงโทษตามกฎหมายหรือไม่ จากนั้นจะออกคำสั่งที่มีผลในทางกฎหมาย เช่น การสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องต่อไป

การตรวจสอบความจริงในชั้นศาล เป็นขั้นตอนการวินิจฉัยว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดหรือไม่ได้กระทำความผิด ศาลต้องตรวจสอบความจริงในคดีที่สั่งประทับฟ้องไว้แล้วอย่างกระตือรือร้น (active) และต้องประกันความบริสุทธิ์ของจำเลยด้วย การประทับฟ้องเป็นขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาที่สำคัญขั้นตอนหนึ่ง กล่าวคือ เป็นขั้นตอนของการวินิจฉัยถึงมูลคดีของศาล เป็นขั้นตอนกลับกรองคดีไม่ให้ขึ้นไปสู่ศาลโดยไม่จำเป็นโดยวิธี “การไต่สวนมูลฟ้อง” (Preliminary examination) เป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลทางหนึ่ง โดยในคดีที่ผู้เสียหายฟ้อง ต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องเสมอ แต่คดีของพนักงานอัยการนั้นศาลมักไม่ไต่สวนมูลฟ้อง จริงอยู่ก่อนที่พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องคดีใดต่อศาลนั้นได้มีการสอบสวนมาแล้ว แต่กรณีก็อาจจะเป็นไปได้ว่าคดีของพนักงานอัยการในท้องที่นั้นได้ถูกยกฟ้องในที่สุดเสมอ ๆ

หลักตรวจสอบค้นหาความจริง เป็นหลักที่นำมาใช้ในกระบวนการพิจารณาทางอาญา ตั้งแต่ในชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นพนักงานอัยการและรวมถึงในชั้นพิจารณาของศาลด้วย เนื่องจากการดำเนินคดีทางอาญาเป็นการดำเนินคดีที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้อง หากเกิดความผิดพลาดในขั้นตอนหนึ่งขั้นตอนโดยอ้อมส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมได้เช่นกัน การดำเนินคดีอาญานั้นเริ่มตั้งแต่การสอบสวน การตั้งข้อหา การวางแผนทางการสืบสวน การรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหากระบวนการในชั้นพนักงานสอบสวนนี้ก็เพื่อจะค้นหาความจริงว่าผู้ต้องหานั้นได้กระทำความผิดจริงดังที่มีผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษหรือไม่ บทบาทของศาลในการดำเนินคดีอาญา เนื่องจากการฟ้องคดีอาญาต่อศาลเป็นเรื่องใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐหรือพนักงานอัยการ เป็นเรื่องที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นยิ่งนัก จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการ

ตรวจสอบและกลั่นกรองคดีให้แน่ชัด เพื่อเป็นหลักประกันความถูกต้องและชอบธรรมให้แก่ผู้ถูกฟ้อง มาตรการในการตรวจสอบหรือกลั่นกรองคดีอาญา ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ หรือการไต่สวนมูลฟ้องของศาล จึงเป็นมาตรการที่จะช่วยลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลอันจะส่งผลให้จำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำลดน้อยลงไปด้วย และโดยที่กระบวนการไต่สวนมูลฟ้องเป็นการกลั่นกรองคดีอาญาก่อนขึ้นตอนหนึ่ง ที่ป้องกันไม่ให้คดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลมากเกินไป ทั้งที่มีมูลความผิดและไม่มีมูลความผิด ซึ่งก่อความเดือดร้อนต่อสังคมและประชาชนที่ต้องเสียเวลาไปขึ้นศาล เสียเงินประกันตัว จึงต้องมีกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องก่อนที่จะนำคดีไปสู่การพิจารณาของศาลอีกชั้นหนึ่งก่อน ไม่ว่าจะเป็นคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีหรือคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีก็ตาม

การที่ศาลประทับฟ้องคดีของอัยการทุกเรื่องเพราะถือว่าได้ผ่านการสอบสวนมาแล้วไม่น่าจะถูกต้อง คดีที่ฟ้องโดยพนักงานอัยการแม้พนักงานอัยการจะได้ตรวจสอบอย่างดีแล้วแต่ก็ยังมีคามจำเป็นที่ศาลจะไต่สวนมูลฟ้อง เพราะในปัจจุบันคดีของพนักงานอัยการนั้นมีสถิติการยกฟ้องสูง ส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมและอัยการเองด้วย โดยอาจแสดงให้เห็นถึงความไม่ละเอียดรอบคอบในการสอบสวนของพนักงานสอบสวนและความไม่รอบคอบของการพิจารณาสำนวนการสอบสวนก่อนการตั้งคดีของพนักงานอัยการ เพราะหากมีการยกฟ้องเยอะแสดงว่าอัยการทำงานไม่รอบคอบเท่าที่ควร การสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องจะมีผลทำให้อัยการมีระมัดระวังและความรอบคอบในการทำงานมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้พนักงานสอบสวนก็ต้องทำงานให้รอบคอบมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

สาธารณรัฐฝรั่งเศส

ระบบกฎหมายฝรั่งเศสนั้นได้ชื่อว่าเป็นระบบที่มีมาตรฐานในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในระดับที่เป็นแม่แบบสำหรับการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายกับประเทศอื่น ๆ ที่ต้องการจะพัฒนาปรับปรุงระบบกระบวนการยุติธรรมอาญามาเป็นเวลานานแล้ว ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของฝรั่งเศส ได้รับการยอมรับว่าเป็นต้นแบบของระบบการพิจารณาแบบไต่สวนที่ประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยก็ได้รับอิทธิพลทั้งทางด้านแนวคิด หลักการและนำมาประยุกต์ใช้กับระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยอยู่อย่างต่อเนื่อง อัยการของฝรั่งเศสไม่ได้มีหน้าที่แตกต่างหากจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยอัยการจะเข้าไปมีส่วนร่วมหรือจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการสอบสวน ถือได้ว่าเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน โดยตำรวจจะมีหน้าที่ช่วยเหลืออัยการในการสอบสวนเท่านั้น ผู้รับผิดชอบในการสอบสวนฟ้องร้องของประเทศ

ฝรั่งเศสคือพนักงานอัยการ ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทย ที่ให้อำนาจในการสอบสวนอยู่ที่พนักงานสอบสวน โดยที่อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการจะเริ่มขึ้นเมื่อได้รับสำนวนสอบสวนจากพนักงานสอบสวนเพื่อรับช่วงดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลต่อไป จะมีการไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับระดับความผิด ถ้าเป็นความผิดที่มีโทษหนักต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องเสมอ เหตุผลคือเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือเพราะคดีใหญ่ๆ หากเกิดความผิดพลาดจะเป็นผลเสียต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมได้ แต่โทษปานกลางและโทษเบาโดยปกติไม่จำเป็นต้องมีการไต่สวนมูลฟ้อง การดำเนินการในชั้นไต่สวนมูลฟ้องเป็นขั้นตอนที่สำคัญเนื่องจากว่าเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ทั้งหมดและผู้มีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องก็คือผู้พิพากษาไต่สวนหรือผู้พิพากษาสอบสวน โดยผู้พิพากษาไต่สวนจะตัดสินในเบื้องต้นก่อนว่า คดีนั้นมีมูลหรือไม่ มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องต่อหรือเพียงพอว่าผู้ต้องหาจะมีการกระทำความผิดจริง รวมไปถึงการหาพยานหลักฐานทั้งหมดทั้งปวงทั้งในทางที่เป็นผลร้ายและเป็นคุณแก่ผู้ที่ถูกไต่สวนด้วย โดยรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนเพื่อประโยชน์ในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี การทำงานของผู้พิพากษาสอบสวนจึงทำแบบที่พนักงานสอบสวนของไทยทำอยู่นั่นเอง แต่โดยเหตุที่เป็นการทำโดยผู้พิพากษาและเปิดโอกาสให้จำเลยซักค้าน นำสืบต่อสู้ได้ ถ้อยคำในสำนวนการสอบสวนนี้จึงรับฟังได้ในชั้นพิจารณาพิพากษา ข้อดีของการไต่สวนมูลฟ้องนี้ก็คือ บรรดาข้อเท็จจริงทั้งหลายได้มีการปรากฏต่อผู้พิพากษาสอบสวนที่มีความเชี่ยวชาญและประการสำคัญ คือ สามารถลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลตัดสินได้อีก เพราะหากผู้พิพากษาเห็นว่าไม่มีความผิดหรือพยานหลักฐานไม่เพียงพอ มีคำสั่งไม่ฟ้องคดีก็ไม่ต้องนำไปฟ้องร้องต่อศาลตัดสิน การไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวนของประเทศฝรั่งเศสใช้หลักการตรวจสอบค้นหาความจริงมากกว่าการไต่สวนมูลฟ้องในประเทศไทย โดยเฉพาะการไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทยแทบจะไม่มีการไต่สวนมูลฟ้องคดีดังกล่าวเลย ทำให้คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์แทบไม่ได้ผ่านการกลั่นกรองคดีโดยการไต่สวนมูลฟ้องก่อนขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ซึ่งพบว่ามีหลายคดีที่ถูกยกฟ้องเพราะพยานหลักฐานไม่เพียงพอ หากคดีนั้นศาลได้สั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนแล้วโดยใช้หลักตรวจสอบค้นหาความจริงร่วมด้วยอย่างเช่นผู้พิพากษาไต่สวนแล้ว ก็จะทำให้การไต่สวนมูลฟ้องมีประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์ของการไต่สวนมูลฟ้องอย่างแท้จริง เมื่อมีการฟ้องคดีในฝรั่งเศส สำนวนการสอบสวนดังกล่าวจึงต้องถูกนำเสนอต่อศาลพร้อมกับคำฟ้องด้วย สำนวนการสอบสวนที่ได้มาพร้อมกับคำฟ้องจึงเป็นแหล่งข้อมูลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาและสืบพยานในศาลได้ สำนวนการสอบสวนจึงอาจถือเป็นเครื่องมือในการในการประทับฟ้องที่

ให้ศาลสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือรายละเอียดเกี่ยวกับคดีที่ฟ้องว่าสมควรที่เข้าสู่การพิจารณาในศาลตัดสินหรือไม่ หากสำนวนการสอบสวนไม่ดีศาลก็ไม่รับฟ้อง เมื่อศาลไม่รับฟ้องแล้วก็ไม่ต้องเปิดการพิจารณาต่อไป เพราะคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลตัดสิน จำเลยมักจะถูกลงโทษ

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น มีพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด พนักงานอัยการ (Staatsanwalt) ได้ชื่อว่าเป็นเจ้าพนักงานของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีภาวะวิสัย มีความละเอียดรอบคอบในการกำกับดูแลพนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงานตำรวจ ในการสืบสวนการกระทำที่มีผู้ถูกกล่าวหาว่า กระทำการอันละเมิดต่อกฎหมาย การทำสำนวนคำฟ้องและทำหน้าที่ได้อย่างดีที่สุด จนเป็นที่กล่าวถึงว่า “อัยการเยอรมันเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่รัฐผู้อำนวยความสะดวกที่ยิ่งใหญ่ของโลก” (Deutscher Staatsanwalt ist der größte Justizbehörde der Welt) พนักงานอัยการเป็นตัวจักรหลักในการใช้อำนาจตุลาการ การดำเนินคดีอาญาโดยองค์กรของรัฐที่เรียกว่า “อัยการ” เป็นการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา ซึ่งแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกันเป็นการอำนวยความสะดวกให้ผู้ถูกกล่าวหาให้มีสิทธิต่าง ๆ ที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และพ้นจากสภาพการเป็นวัตถุแห่งการชักฟอกและกลายเป็นประธานในคดี (Prozess - Subjekt) ทำให้ระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้องของพนักงานอัยการเป็นที่ยอมรับในเรื่องของการให้ความเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ความถูกต้องและความยุติธรรม โดยในการสอบสวนนั้นจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดทั้งพยานหลักฐานซึ่งอาจทำให้เอาผิดและพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ ตลอดจนข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับคดีซึ่งข้อมูลทั้งหมดนี้จะถูกรวบรวมเอาไว้ในสำนวนการสอบสวนของตำรวจและพนักงานอัยการที่เรียกว่า dossier นอกจากการบรรยายฟ้องที่ศาลเยอรมันให้ความสำคัญมากแล้ว สำนวนการสอบสวนก็นับว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ศาลที่ทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันนั้น สามารถทำการไต่สวนเพิ่มเติมและสามารถสั่งให้สืบพยานหลักฐานบางอย่างโดยใช้หลักกระบวนการสืบพยานหลักฐานโดยอิสระ การพิจารณาว่าสมควรอนุญาตให้เปิดการพิจารณาตามคำขอของพนักงานอัยการได้หรือไม่นั้น ศาลที่ไต่สวนมูลฟ้องยังสามารถพิจารณาพยานหลักฐานต่าง ๆ จากสำนวนการสอบสวนโดยพิจารณาประกอบคำฟ้อง ว่าคดีมีมูลพอที่จะเข้าสู่การพิจารณาของศาลตัดสินได้อีกด้วย ซึ่งแตกต่างกับการไต่สวนมูลฟ้องตามกฎหมายไทยที่โจทก์จะมีหน้าที่หาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ต่อศาล จำเลยหาหลักฐานมาหักล้างโดยที่ศาลไม่มีโอกาสในการเรียกหรือ

พยานหลักฐานมาซักถามเพิ่มเติมได้ ดังนั้น ส่วนของการสอบสวนของอัยการเยอรมันนับเครื่องมือในการประทับฟ้อง เพราะเมื่ออัยการจะฟ้องคดีใด คดีนั้นต้องผ่านการไต่สวนมูลฟ้องซึ่งต้องแนบสำนวนการสอบสวนมาพร้อมกับคำฟ้องด้วย เพื่อให้ศาลได้พิจารณาสำนวนการสอบสวนซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับคดีว่าสมควรจะมีคำสั่งว่าคดีมีมูลหรือไม่ เพื่อให้คดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในศาลต่อไป การให้ศาลได้มีการประทับฟ้องก่อนจึงเป็นการตรวจสอบฟ้องของอัยการที่แม้จะขึ้นชื่อว่า เป็นอัยการที่มีความเป็นภาวะวิสัยที่ดีที่สุดในโลก แต่ก็ยังเป็นมนุษย์ที่มีโอกาสผิดพลาดได้ การให้คดีไต่สวนมูลฟ้องก่อนแล้ว หากศาลสั่งว่าคดีไม่มีมูลก็ยังดีกว่าการปล่อยให้คดีที่ไม่มีมูลเข้าสู่การพิจารณาในศาลซึ่งผลเสียจะมีมากกว่า

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ฝรั่งเศสและเยอรมันในส่วนของการดำเนินคดีขึ้นประทับฟ้อง ในฝรั่งเศสที่อัยการต้องแนบสำนวนการสอบสวนของผู้พิพากษาไต่สวนซึ่งเป็นแหล่งบันทึกข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานทั้งหลายที่เกี่ยวกับคดี ไปพร้อมกับฟ้องด้วย ศาลตัดสินจะพิจารณาพยานหลักฐานต่างๆ จากสำนวนการสอบสวนประกอบกับคำฟ้องด้วยและหากมีหลักฐานเพียงพอจึงเปิดการพิจารณาและหากคดีขึ้นสู่การพิจารณาในศาลก็มีแนวโน้มว่าต้องมีการลงโทษจำเลย เช่นเดียวกับในศาลเยอรมนีที่อัยการต้องแนบสำนวนการสอบสวนไปพร้อมกับคำฟ้องในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง เพื่อให้ศาลได้ตรวจสอบการทำงานของอัยการซึ่งแม้จะได้ชื่อว่า เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่รัฐผู้อำนวยความสะดวกที่ยิ่งใหญ่ของโลก และเป็นเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีภาวะวิสัย แต่ก็ยังเป็นมนุษย์ ที่ย่อมจะมีความผิดพลาดได้ และตรวจสอบว่าการที่จะดำเนินการฟ้องร้องทางอาญาต่อไปนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นหรือไม่ มีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาอาจกระทำผิดจริงตามฟ้องและหากคดีขึ้นสู่การพิจารณาในศาลก็มีแนวโน้มที่จะมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยเช่นกัน สำหรับในศาลไทยการดำเนินคดีขึ้นประทับฟ้องแม้จะไม่ได้มีการแนบสำนวนการสอบสวนไปพร้อมฟ้องดังเช่นในฝรั่งเศสและเยอรมนี แต่มีมาตรการไต่สวนมูลฟ้อง ซึ่งเป็นมาตรการที่ถูกหลงลืมไป โดยเฉพาะในคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์แทบจะไม่ได้มีการไต่สวนมูลฟ้องเลยจึงทำให้มีสถิติการยกฟ้องสูงมาก ซึ่งความจริงแล้วหากคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลโอกาสที่จำเลยจะถูกพิพากษาลงโทษน่าจะมีมากแต่กลับไม่เป็นเช่นนั้น เพราะศาลไทยประทับฟ้องง่ายเกินไปโอกาสผิดพลาดจึงมีสูง ดังนั้น เพื่อให้การไต่สวนมูลฟ้องเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐ ศาลต้องสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องคดีของอัยการอย่างสม่ำเสมอโดยเฉพาะหากศาลไม่มีสถิติการยกฟ้องสูง การไต่สวนมูลฟ้องอาจช่วยแก้ปัญหาได้เพราะจะเป็นการกระตุ้นให้อัยการทำงานด้วยความละเอียดรอบคอบและมีผลไปถึงกระบวนการขึ้นสอบสวนของพนักงาน

สอบสวนเช่นกัน คดีที่เข้าสู่การพิจารณาในศาลก็จะได้รับการกลั่นกรองมูลคดีก่อน สถิติการยกฟ้องก็จะลดลงความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยก็จะเพิ่มขึ้น การไต่สวนมูลฟ้องจึงเป็นมาตรการตรวจสอบอำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ โดยเป็นกลไกที่เทียบได้กับการส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมฟ้องนั่นเอง

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากศึกษาในเรื่องการไต่สวนมูลฟ้องพบว่า การไต่สวนมูลฟ้องเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะช่วยกลั่นกรองคดีที่ไม่มีมูลไม่ให้อำนาจการพิจารณาในชั้นศาล ถ้าเป็นคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์นั้น กฎหมายบังคับให้ศาลต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องในทุกคดีอยู่แล้ว แต่ในคดีของรัฐเองแม้จะมีบทบัญญัติกฎหมายให้อำนาจศาลที่จะใช้ดุลพินิจว่าจะไต่สวนมูลฟ้อง คดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์หรือไม่ก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติแล้วศาลมักจะไม่ได้ไต่สวนมูลฟ้อง ดังนั้นข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้คือ

1) ให้ศาลทำการไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ในทุกคดี เช่นเดียวกับคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ เพื่อเป็นการกลั่นกรองฟ้องของพนักงานอัยการและตรวจสอบฟ้องของพนักงานอัยการโดยศาล เพื่อพิจารณาว่ามีมูลพอที่จะรับพิจารณาพิพากษาต่อไปหรือไม่ เพื่อให้การไต่สวนมูลฟ้องเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากศาลใดที่มีสถิติการยกฟ้องคดีของอัยการสูง ยิ่งต้องสั่งไต่สวนมูลฟ้องอย่างสม่ำเสมอ เช่น หากในศาลนั้นมีคดีที่อัยการเป็นโจทก์ฟ้อง 100 เรื่อง และในจำนวนนั้นศาลยกฟ้อง 20 เรื่อง กรณีเช่นนี้ศาลจะต้องมีคำสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องคดีของอัยการแล้ว เพราะหากสถิติการยกฟ้องที่มากย่อมส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของอัยการและแสดงให้เห็นว่าการทำงานของอัยการไม่มีความรอบคอบเพราะคดีที่ศาลพิพากษายกฟ้องไม่ควรเกิน 5% คือ ต้องลงโทษ 95 % ขึ้นไป อย่างเช่นในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีสถิติการยกฟ้องที่น้อยมากโดยเมื่อคดีเข้าสู่การพิจารณาในศาลญี่ปุ่นแล้วศาลจะลงโทษมากถึง 99.6% ทั้งนี้เพราะประเทศไทยไม่มีระบบลูกขุนไว้พิจารณาฟ้องของอัยการเหมือนบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ที่มีระบบการฟ้องคดีโดยประชาชนและการตรวจสอบอำนาจฟ้องหรือไม่ฟ้องกระทำโดยคณะลูกขุน Grand jury ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นประชาชนคนธรรมดา เป็นผู้ตรวจสอบว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องจึงถือว่า ได้มีการตรวจสอบอำนาจฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญาโดยประชาชนแทนการตรวจสอบโดยอำนาจตุลาการแล้ว ศาลจึงรับฟ้องคดีอาญาไว้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้โดยไม่ต้องดำเนินการไต่สวนใดๆ อีก Grand Jury จึง

เปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องของศาลอเมริกา หรือประเทศในแถบยุโรป เช่น ฝรั่งเศสและเยอรมัน การตรวจสอบอำนาจฟ้องต้องมีการแนบสำนวนการสอบสวนพร้อมฟ้องให้ศาลตรวจดูได้ การสอบสวนสมบูรณ์จึงมีการประทับฟ้อง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าสำนวนการสอบสวนดังกล่าวเป็นเสมือนเครื่องมือในการประทับฟ้องของฝรั่งเศสและเยอรมัน และหากคดีใดที่ศาลประทับฟ้องในประเทศนั้นๆ ก็ย่อมมั่นใจได้เลยว่า ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยจะต้องถูกลงโทษแน่นอน ซึ่งในประเทศไทยไม่เป็นเช่นนั้น ยังพบว่ามติดีการยกฟ้องคดีของอัยการอยู่มาก เพราะอันที่จริงการที่ศาลจะประทับฟ้องไว้ ต้องเกือบจะลงโทษได้อยู่แล้ว ทั้งที่ตามกฎหมายของไทยเราก็มียุติการไต่สวนมูลฟ้องซึ่งเป็นเสมือนเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐอยู่แล้ว แต่เป็นมาตรการที่ถูกหลบลี้ไป หากศาลสั่งไต่สวนมูลฟ้องคดีของอัยการ เท่ากับเป็นการกลั่นกรองฟ้องของอัยการโดยศาลแล้วและยังเป็นประโยชน์ต่อการป้องกันการฟ้องคดีที่มีพยานหลักฐานไม่เพียงพออันมีผลกระทบกระเทือนต่อผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด ซึ่งจะตกเป็นจำเลยและอาจถูกคุมขังระหว่างศาล ทำให้สูญเสียอิสรภาพดังเช่นตัวอย่างที่กล่าวมาแล้ว

2) เนื่องจากการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาในประเทศไทย ได้แยกการสอบสวนฟ้องร้องออกจากกัน โดยให้พนักงานสอบสวนรับผิดชอบการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน ถ้าการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติ มาตรา 130 คือต้องรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ทราบทั้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำ เพื่อเป็นการตรวจสอบค้นหาความจริงในชั้นสอบสวน ไม่ใช่รวบรวมเพียงพยานหลักฐานที่จะเอาผิดผู้ต้องหาโดยไม่รวมพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ให้ผู้ต้องหาเลย หากพนักงานสอบสวนปฏิบัติตามนี้ก็จะเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่ต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาลและสอดคล้องกับหลักการพิจารณาคดีอาญาที่มุ่งค้นหาความจริงในคดีเป็นสำคัญ การจับแพะก็จะไม่เกิดขึ้นหรือลดน้อยลง

3) ในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการนั้น พนักงานอัยการไม่เพียงแต่มีหน้าที่คุ้มครองส่วนได้เสียของสังคมเท่านั้น หากแต่ยังมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองสิทธิหรือส่วนได้เสียของผู้ต้องหาหรือจำเลยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมด้วย ดังนั้น ในการดำเนินคดีอาญาพนักงานอัยการก็ต้องดำเนินคดีด้วยความรอบคอบเที่ยงธรรมและจะต้องคงไว้ซึ่งความเป็นภาวะวิสัยอย่างแท้จริง คือ ต้องไม่แสดงบทบาทเป็นคู่ความฝ่ายตรงข้ามกับผู้ต้องหาหรือจำเลยในเนื้อหาแห่งคดี การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการจึงต้องคำนึงถึงการค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดทั้งในทางข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิด ฐานะและหน้าที่ของพนักงานอัยการ

ไม่ใช่เพียงฟ้องบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเพื่อให้ศาลลงโทษเท่านั้น หากแต่ยังมีหน้าที่ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในกรณีที่เขาคงจะได้ประโยชน์จากข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่เป็นคุณแก่เขาในการประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลด้วย ซึ่งพนักงานอัยการอาจกระทำได้โดยการร่างฟ้องที่นอกจากจะครบองค์ประกอบความผิดแล้วก็ยังต้องมีข้อเท็จจริงเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เพื่อศาลได้ทราบข้อเท็จจริงที่ครบถ้วน เพราะคำฟ้องที่มีความละเอียดย่อมมีประโยชน์ต่อการพิจารณาของศาล เป็นการร่วมกันค้นหาความจริงระหว่างพนักงานอัยการและศาล ดังเช่นการบรรยายฟ้องของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

4) การไต่สวนมูลฟ้องคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์นั้น ศาลต้องมีความกระตือรือร้นในการค้นหาความจริงไม่ใช่เพียงทำตามรูปแบบ และบทบัญญัติใน มาตรา 171 บัญญัติให้ศาลนำบทบัญญัติเรื่องการสอบสวนและการพิจารณาใช้บังคับแก่การไต่สวนมูลฟ้องโดยอนุโลม เพื่อวินิจฉัยว่าคดีนั้นมีมูลพอที่จะเข้าสู่การพิจารณาพิพากษาต่อไปหรือไม่ และหากมีการพิพากษาแล้วมีความเป็นไปได้อย่างมากที่จำเลยจะถูกพิพากษาลงโทษ ดังเช่นการพิจารณาในศาลไต่สวนของประเทศฝรั่งเศสและกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องของศาลในเยอรมนีที่มีการไต่สวนมูลฟ้องเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดเพื่อค้นหาความจริงแท้ของเรื่อง ไม่ใช่เพียงต้องการรู้ว่าคดีมีมูลหรือไม่เท่านั้น ย่อมเป็นผลดีต่อการถ่วงดุลคดีซึ่งหากผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์คดีนั้นก็จะได้จบลงตั้งแต่ชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ผู้ต้องหาที่ไม่ต้องถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาเป็นเวลานานเกินไป ย่อมเป็นการคุ้มครองสิทธิให้แก่ประชาชนที่อาจต้องถูกดำเนินคดีโดยไม่เป็นธรรมดังเช่นที่ปรากฏเป็นข่าวอยู่ในปัจจุบัน และยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพให้การไต่สวนมูลฟ้องซึ่งถือเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐด้วย

5) การไต่สวนมูลฟ้องในศาลไทยนั้น ในมาตรา 165 วรรคสองบัญญัติว่า “จำเลยไม่มีอำนาจนำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิในการที่จำเลยจะมีทนายความมาช่วยเหลือ” จากบทบัญญัติดังกล่าว หากกฎหมายให้สิทธิจำเลยสามารถยื่นบัญชีระบุพยานได้ดังเช่นในเยอรมนีและฝรั่งเศส ก็น่าจะเป็นผลดีต่อการค้นหาความจริงในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กมลชัย รัตนสกววงศ์. “กระบวนการยุติธรรมจะร่วมมือกันค้นหาความจริงในคดีอาญาได้อย่างไร.”

ใน รายงานเสนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมจะร่วมมือกันค้นหาความจริงในคดีอาญาได้อย่างไร. หน้า 1-12. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2540.

กรรภิรมย์ โกมลารชุน. “วัตถุแห่งคดีในคดีอาญาคืออะไร What is the object of criminal proceedings.” วารสารกระบวนการยุติธรรม. เล่มที่ 2. ปีที่ 7. (พฤษภาคม-สิงหาคม 2557) : 1-22.

กุลพล พลวัน. การบริหารกระบวนการยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544.

กุลพล พลวัน. “หลักการใช้ดุลพินิจทางอาญาของอัยการ.” รพี 45 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 88.

กุลพล พลวัน. “การพิจารณาคดีระบบกล่าวและระบบไต่สวนในกฎหมายไทยที่มีผลกระทบต่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน.” ใน รวมบทความทางวิชาการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ชุดที่ 3 ศาลรัฐธรรมนูญกับการพัฒนาประชาธิปไตยในระบบนิติรัฐ. หน้า 398.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ม.ป.พ., 2547.

กาญจนา นวไตรลาภ. “ปัญหาการค้นหาความจริงกรณีจำเลยรับสารภาพในชั้นพิจารณา.”

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2556.

โกเมน ภทธรภิรมย์. “อัยการฝรั่งเศส.” ใน อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญานานาชาติ. รวบรวมโดย ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการกรมอัยการ. หน้า 29, 2526.

คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์. “โครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญา.” รายงานผลการวิจัยมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2553.

คณิต ณ นคร. “อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง.” ใน อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญานานาชาติ. รวบรวมโดย ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการกรมอัยการ. หน้า 74, 2526.

คณิต ฌ นคร. “ปัญหาในการใช้ดุลพินิจของอัยการ.” ใน รวมบทความด้านวิชาการของ

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฌ นคร. หน้า 55, 2540.

คณิต ฌ นคร. “ละเมิดอำนาจศาลในเยอรมัน.” ใน รวมบทความด้านวิชาการของศาสตราจารย์ ดร.

คณิต ฌ นคร. หน้า 87, 2540.

คณิต ฌ นคร. นิติธรรมอำพราง ในนิติศาสตร์ไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2548.

คณิต ฌ นคร. รัฐธรรมนูญกับกระบวนการยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549.

คณิต ฌ นคร. ภูมิธรรมและบทบาทของพนักงานอัยการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2551.

คณิต ฌ นคร. ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552.

คณิต ฌ นคร. วิอาญาวิพากษ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552.

คณิต ฌ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555.

คณิต ฌ นคร. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2560.

ชัชชัย ยุระพันธุ์. “การตรวจสอบการปรับบทความผิดในชั้นเจ้าพนักงาน.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2558.

ชนกร วรปรัชญากุล. “ระบบศาลยุติธรรมและการขอให้มีการทบทวนคำพิพากษาของศาลในประเทศฝรั่งเศส.” ตุลาการ. เล่มที่ 1. ปีที่ 51. (2547) : 54.

ธรรมบุญวุฒิกร, หลวง. คำอธิบายวิธีพิจารณาความอาญา, 2475.

ธานี วรภัทร์. วิกฤตราชทัณฑ์ วิกฤตกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2554.

ธีรพันธ์ รัศมีทัต. กระบวนการวิธีพิจารณาคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส, 2508.

นิติศาสตร์ไพศาลย์, พระยา. ตำนารศาล. พระนคร : โรงพิมพ์กิมหลี่จ้วน, 2462.

นพดล ก้อนทอง. “บทบาทของศาลในการกลั่นกรองคดีชั้นประทับฟ้อง ศึกษากรณีราษฎรเป็นโจทก์.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2554.

ปกป้อง ศรีสนิท. “ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน.” ใน ชั้นหยัดบนหลักนิติธรรม. หน้า 120 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552.

ประมุข สุวรรณสร. “การค้นหาคำความจริงโดยพยานหลักฐาน.” บทบัญญัติ. เล่มที่ 2. ปีที่ 25. (2511)
: 754-755.

ปรีชา ส่งสัมพันธ์. “การไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญา.” ปริทัศน์กฎหมาย. (2548) : 26-33.

ปานิช วงศ์มมาลา. “ความเป็นภาวะวิสัยของพนักงานอัยการศึกษาร่วมกับกฎหมายไทยและ
ฝรั่งเศส.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2555.

มนัสนันท์ เจริญเลิศ. “บทบาทของศาลในการค้นหาคำความจริงกับการให้ศาลใช้สำนวนการสอบสวน
ในการพิจารณาคดีอาญา.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจ
บัณฑิต, 2557.

มนูเวทย์วิมลนาถ, พระ. คำบรรยายธรรมมนูศาลยุติธรรม, 2477.

วรัท ตูลย์ธารง. “บทบาทอัยการในการป้องกันความผิดพลาดจากกระบวนการยุติธรรมในชั้นเจ้า
พนักงาน.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2553.

วรา ไวยหงษ์. “ประวัติศาสตร์แขวง.” อุลพาห. เล่มที่ 1. ปีที่ 29. (2525) : 115-120.

วินัย ตูวิเชียร. “การไต่สวนมูลฟ้องและการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น.” ใน เอกสารการสอนชุดวิชา
กฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 วิธีพิจารณาความอาญา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชา
นิติศาสตร์. หน้า 21. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2550.

วิภา ปิ่นวีระ. “บทบาทของศาลในการพิจารณาคดีอาญา.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

วินัส ไข่มิตสุรงค์กุล. “ระบบต่อสู้กับการดำเนินคดีอาญาในศาลไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีการฟ้อง
คดีอาญาโดยพนักงานอัยการ.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.

สนุก นิวิธ. “ศาลยกฟ้องแพะหนุ่มติดคุกฟรีปีกว่าหาว่าปล้นรถขนเงิน.” จาก
<http://news.sanook.com/2162438/>, 1 กุมภาพันธ์ 2560.

สมคิด ณ นคร. “การพิจารณาคดีอาญาในศาลฝรั่งเศส.” อุลพาห. เล่มที่ 5. ปีที่ 11. (2507) : 8.

สมชาย วิมลสุข. “บทบาทของศาลชั้นต้นในการค้นหาคำความจริง.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะ
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2549.

สมทรัพย์ นำอานวย. “บทบาทของศาลในชั้นพิจารณาการค้นหาคำความจริงในคดีอาญา.”

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

สุภูมิวิจิณัย, พระ. วิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 3, 2461.

- สุริชา ม่วงผล. “ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา.” วิทยานพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.
- สุระทิน ชัยทองคำ. “บทบาทของศาลกับการสั่งประทับฟ้องในคดีของพนักงานอัยการ.” วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี. เล่มที่ 1. ปีที่ 9. (2559) : 27-33.
- สุรินทร์ สฤษฏ์พงศ์. “ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.” ใน เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานหลักฐานสำหรับรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 5-37. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2534.
- สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. “ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน.” ตุลพาห. เล่มที่ 1. ปีที่ 55. (2555) : 189-196.
- อนันต์ ยมจินดา. “การไต่สวนมูลฟ้องในกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์.” วิทยานพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.
- อรรถพล ไหญ่สว่าง. “บทบาทพนักงานอัยการญี่ปุ่นกับการใช้ดุลพินิจในการสอบสวนและดำเนินคดีอาญา (ตอนที่2).” จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1437551631, 6 กุมภาพันธ์ 2560.
- อุดม รัฐอมฤต. “ผลของข้อสันนิษฐานตามกฎหมายต่อการกำหนดน้ำหนักที่นำสืบในคดีอาญา.” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. เล่มที่ 2. ปีที่ 25. (2538) : 304-319.
- อุทัย อาทิเวช. รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ.พรินติ้ง, 2557.
- ฮัสซัน โตะดง. “ต้นรัฐพลักกฎหมาย หลังเซ็นต่อนุสัญญาด้านซ้อมทรมาน.” จาก <http://www.deepsouthwatch.org/dsj/th/3329>, 6 กุมภาพันธ์ 2560.

ภาษาอังกฤษ

- A.V.sheehan. Criminal procedure in Scotland and France, 1975.
- Langbein, J. H. Comparative criminal procedure: Germany. St.paul, MN : West publishing Co., 1997.
- Roxin. Strafverfahrensrecht. 25. Auflage, 1998.

Sullivan, L.E.&Haberfeld, M.R. Encyclopedia of law enforcement volume 3 international.
Thousand oaks, CA : A SAGE reference publication.

DRU

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

ประวัติการศึกษา

ชนกกันต์ อ้วนไทร

พ.ศ. 2551 นิติศาสตรบัณฑิต

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

พ.ศ. 2555 ประกาศนียบัตรวิชาว่าความรุ่นที่ 39

สำนักฝึกอบรมวิชาว่าความแห่งสหประชาชาติ